

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย

การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสารเพื่อการ
พึ่งตนเองบ้านนาบอน ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

โดย

นางมุสดี กันใจ และคณะ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ฝ่ายวิจัยท้องถิ่น

กุมภาพันธ์ 2553

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ “การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสารเพื่อการ
พึ่งตนเองบ้านนาบอน ตำบลทุ่งงาม อำเภอสระมิงงาม จังหวัดลำปาง”

รายงานความก้าวหน้าตั้งแต่วันที่ ระหว่างวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2552 ถึง 28 กุมภาพันธ์
พ.ศ 2553

คณะผู้วิจัย ทีมวิจัย

1. นางผุสดี	กันใจ	หัวหน้าโครงการ
2. นางสาวเครือวัลย์	ภูเขียว	ทีมวิจัย
3. นางสุนิษา	สุรินทร์	ทีมวิจัย
4. นางจันดี	ठाแก้ว	ทีมวิจัย
5. นางคำมูล	ขัติยะ	ทีมวิจัย
6. นายเทพกร	ภูเขียว	ทีมวิจัย
7. นางจิตตรา	ใจลังกา	ทีมวิจัย
8. นางอศุฎาภรณ์	เทพหินลัฬ	ทีมวิจัย
9. นายกฤษดา	บุญสูง	ทีมวิจัย
10. นางสาวปิยรัตน์	วงศ์จุมมะลิ	ที่ปรึกษา

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป” กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความก้าวหน้าในการแก้ปัญหาของตนเอง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ในท้องถิ่น โดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงอยู่ที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหาของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา พุดคุยถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิกอบต. กรรมการสหกรณ์ ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่น ๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ “ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย

“กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ “คำถาม” หรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น “คำถาม” ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา “ข้อมูล” ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ “วางแผน” การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ “บันทึก” มีการ “ทบทวน” ความก้าวหน้า “วิเคราะห์” ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ “ถอด” กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ “สรุปบทเรียน” ตอบคำถามที่ตั้งไว้แล้วว่าจะทำให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย “ผู้ที่สงสัย” ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวตนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.สำนักงานภาคใต้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ตามแนวคิดและหลักการดังกล่าวมาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่า ชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงาน เป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้แก่นักวิจัยเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์

ปัญหาดังกล่าว สกว.สำนักงานภาค จึงได้ปรับรูปแบบการเขียนรายงานวิจัย ให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนองานออกมาใน รูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะช่วยให้นักวิจัยให้มีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัยสู่การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว.สำนักงานภาค

คำนำ

การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสาร เพื่อการพึ่งตนเองบ้านนาบอน ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ และเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาตลาดปลอดสารที่นำไปสู่การพึ่งตนเองของบ้านนาบอน ในการศึกษาครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณดำเนินการจากกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น และการหนุนเสริมกระบวนการทำงานภายใต้กรอบการวิจัยเพื่อท้องถิ่นอย่างใกล้ชิดจากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำปาง

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ถือเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านนาบอนจากการลงมือปฏิบัติจริงได้อย่างเป็นระบบตั้งแต่การคิดทบทวนโจทย์ที่เกิดจากสถานการณ์ปัญหาการผลิตผักปลอดสารของชุมชนแล้วนำมาวางแผน วิธีการลงมือปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการค้นหาข้อมูล จากนั้นนำมาทดลอง แล้ววิเคราะห์ผลที่ได้ จนเกิดแนวทางในการจัดการด้านการผลิต การจำหน่าย ตลอดจนการจัดพื้นที่สำหรับการขายผักปลอดสารที่นำไปสู่การพึ่งตนเองของบ้านนาบอนได้อย่างเป็นรูปธรรม

ทีมวิจัยขอขอบคุณ กลุ่มปลูกผักปลอดสารและชาวบ้านนาบอน ทีมพี่เลี้ยงจากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำปาง ตลอดจนที่ปรึกษาโครงการ ในการประสานทุกความคิด และทุกการมีส่วนร่วมให้เกิดคุณค่าต่อกระบวนการทำงานจนสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

นางผุสดี กันใจ และคณะ

25 กุมภาพันธ์ 2553

สารบัญ

	หน้า
คำนำบอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน	ก
คำนำ	ข
สารบัญ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
บทคัดย่อภาษาไทย	จ
บทที่ 1 บทนำ	
- หลักการและเหตุผล	1
- วัตถุประสงค์	4
- คำถามวิจัย	4
- แผนการดำเนินงาน	4
- ระยะเวลาการดำเนินงานวิจัย	4
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
- แนวคิด	5
- งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	22
บทที่ 3 วิธีการดำเนินงาน	
- แผนการดำเนินงานระยะที่ 1	26
บทที่ 4 ผลการดำเนินงาน	
- ผลของการดำเนินงานตามแผนกิจกรรมระยะที่ 1	28
- การดำเนินงานก่อนได้รับอนุมัติโครงการ	39
บทที่ 5 สรุปอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
- สรุปผลการดำเนินงาน	77
- บทเรียนที่ได้จากงานวิจัย	79
- การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	80
- การเชื่อมโยงกับผลที่เกิดขึ้นของโครงการกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	81
- ประมวลสรุปความรู้เกี่ยวกับการจัดการตลาดของทิมวิจัย	83
- ปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนากระบวนการวิจัย	84
- ข้อเสนอแนะจากผู้ประสานงานวิจัย จังหวัดลำปาง	85
บรรณานุกรม	
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก. ภาพกิจกรรม	
ภาคผนวก ข. แบบสอบถาม	
ภาคผนวก ค. ประวัตินักวิจัย	ค

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ สำเร็จลุล่วงด้วยดี จากความกรุณาของ คุณภัทรา มาน้อย พี่เลี้ยงจากผู้ประสานงานโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำปาง คุณปิยรัตน์ วงศ์จุมมะลิ ที่ปรึกษาโครงการ ตลอดจนพี่น้องเครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นลำปาง ในการให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์และช่วยเติมเต็มกระบวนการทำงานจนบรรลุตามแผนงานกิจกรรม

ขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ในการสนับสนุนงบประมาณดำเนินงาน ทุกความคิดเห็นและทุกการมีส่วนร่วมของทีมวิจัย สมาชิกกลุ่มผู้ปลูกผัก ตลอดจนชาวบ้านนาบอน ที่อาสาเข้าร่วมแก้ไขปัญหารื่องปากท้องให้สามารถนำไปสู่ชุมชนพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

ประโยชน์อันเนื่องมาจากการศึกษาผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นครั้งนี้ ทีมวิจัยใคร่ขอยกเป็นคุณงามความดี มอบแด่ชุมชนนาบอนและชาวบ้านนาบอนทุกท่านอันเป็นต้นเรื่องของ การแก้ปัญหาโดยใช้ปัญญาที่มีอยู่

นางผุสดี กันใจ และคณะ

บทคัดย่อ

บ้านนาบอน ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง มีจำนวน 184 หลังคาเรือน ประชากรรวม 609 คน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม การเชื่อมโยงฐานประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ในชุมชนได้แก่ องค์ความรู้ด้านการผลิตของสมาชิก กระบวนการในการนำชุมชนสู่การพึ่งพาตนเอง รวมไปถึงการเชื่อมโยงประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ สุขภาพ เศรษฐกิจชุมชน และการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยชุมชนมุ่งเน้นให้ชุมชนเป็นแหล่งอาหารปลอดภัยด้วยการผลิตพืชผักปลอดภัยโดยใช้ปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพที่ผลิตได้เองเป็นหลัก

ความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดภัย เพื่อการพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนของ ชุมชน เป็นการหาแนวทางในการพัฒนาตลาดปลอดภัยของชุมชนแบบมีส่วนร่วม ภายใต้การ ขับเคลื่อนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ การบริหารจัดการกลุ่มการผลิต พื้นที่/ช่องทางการจำหน่าย และสร้างกลไกของความร่วมมือของสมาชิก ด้วยการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มผู้ผลิต และกลุ่ม ผู้บริโภคผักปลอดภัยให้สามารถขับเคลื่อนไปสู่การพัฒนาให้เกิดตลาดปลอดภัยบ้านนาบอนได้ อย่างเป็นรูปธรรมด้วยรูปแบบการจัดการที่เหมาะสมสอดคล้องกับทรัพยากรที่มีอยู่

ผลการศึกษา **ด้านการผลิต** พบว่า ปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาตลาดปลอดภัยบ้าน นาบอนคือ คนในชุมชนมีความรู้และมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกลุ่มเพื่อผลิตผักปลอดภัย การจัด กิจกรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนบริโภคอาหารที่ปลอดภัย ชุมชนมีการรวมกลุ่มผลิตผัก ปลอดภัยโดยใช้ปุ๋ยชีวภาพบนพื้นฐานการตระหนักถึงความสำคัญของการบริโภคผักปลอดภัย และอันตรายของการใช้สารเคมีเพื่อบำรุงการเติบโตของพืชและการปราบศัตรูพืช **ด้านการ บริหารจัดการตลาด** พบว่า กลุ่มผู้ผลิตมีการสร้างความมั่นใจและน่าเชื่อถือให้กับผู้ซื้อ มีการ จัดการเพื่อควบคุมคุณภาพผักปลอดภัย และมีการกำหนดกติกาเพื่อควบคุมปริมาณการผลิต ส่วนด้านพื้นที่สำหรับการจัดจำหน่าย พบว่า คนในชุมชนมีการซื้อผักปลอดภัยเป็นประจำทุก วัน รวมถึงผู้บริโภคภายนอกชุมชนให้ความเชื่อถือและมั่นใจในคุณภาพของผักปลอดภัย ดังนั้น แนวทางการพัฒนาตลาดปลอดภัยบ้านนาบอนมีปัจจัยที่สามารถนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ เพราะ คนในชุมชนเห็นความสำคัญของการใช้ปุ๋ยชีวภาพในการผลิตผักปลอดภัยเพื่อให้เกิดการ บริโภคอาหารที่ปลอดภัย โดยกลุ่มผู้ผลิตผักปลอดภัยมีกฎกติกาในการผลิตที่สามารถสร้าง ความมั่นใจให้กับผู้ซื้อที่จะทำให้เกิดการบริโภคอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นฐานที่นำไปสู่การสร้างพื้นที่ สำหรับการซื้อขายแลกเปลี่ยนภายในชุมชน

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

จากการศึกษาวิจัยการสร้างยุทธศาสตร์การจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน บ้านนาบอน หมู่ที่ 2 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง (ทุน CBMAG) ก่อให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้และตระหนักถึงปัญหาขยะของชุมชน เป็นการจุดประกายและกระตุ้นให้คนในชุมชนได้สร้างจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหาขยะของชุมชนร่วมกัน ด้วยการร่วมลงมือปฏิบัติการพัฒนา ด้วยความพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมในการจัดการปัญหาขยะของชุมชน จนเกิดความเชื่อมั่นและสามารถสร้างแกนนำการทำงาน ภายใต้กลุ่มออมทรัพย์ขยะรีไซเคิลบ้านนาบอน ซึ่งกลุ่มมีวัตถุประสงค์เพื่อลดปริมาณขยะของชุมชน โดยวิธีการคัดแยกขยะภายในครัวเรือนและฟื้นฟูการใช้ประโยชน์จากขยะในรูปของการทำปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ และการออมทรัพย์จากการขายขยะรีไซเคิล ดังนั้นบทเรียนจากการสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการจัดการขยะ บ้านนาบอน ได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนในฐานะเจ้าของปัญหาให้เกิดการรับฟังความคิดเห็นและคลี่คลายไปที่ละเรื่องอย่างมีสติร่วมกันทั้งส่วนของหน่วยงานที่รับผิดชอบและชุมชน ทำให้เกิดกลุ่มคนใหม่ที่เป็นพลังในการพัฒนาชุมชนและเป็นแกนนำในบริหารจัดการขยะของชุมชน และมองภาพความชัดเจนของการแก้ไขปัญหาเป็นเรื่องที่ชุมชนต้องลงมือทำเอง ต้องเรียนรู้และมองปัญหาอย่างรอบด้าน ชักชวนและขยายผลของความรู้ให้เกิดเป็นแนวร่วมอย่างจริงจัง เกิดเป็นข้อค้นพบดังนี้

1. กลุ่มเกิดความมั่นใจในวิธีการของงานวิจัยต่อการแก้ไขปัญหาขยะ ที่สั่งสมมานานและกระตุ้นจิตสำนึกของคนในชุมชนให้ตระหนักถึงปัญหา ที่จะทวีความรุนแรงมากขึ้นหากไม่แก้ไข
2. กลุ่มได้บทเรียนและมุมมองใหม่ของการเริ่มต้นแก้ไขปัญหา โดยเริ่มจากตัวเรา ก่อนที่จะใช้ตัวช่วยในระดับหน่วยงานซึ่งซับซ้อนและยุ่งยาก
3. ใช้องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากงานวิจัยโดยเฉพาะการผลิตปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ และการออมทรัพย์ขยะเพื่อลดปริมาณขยะในครัวเรือน นำไปขยายผลไปยังกลุ่มคนใหม่ (ระดับหมู่บ้าน) เกิดเป็นประเด็นใหม่ที่สอดคล้องกับทุนที่มีอยู่เดิม ได้แก่ การขยายการผลิตและใช้ปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ การส่งเสริมการผลิต การบริโภค และการรวมกลุ่มผักปลอด สาร ให้เกิดการนำไปสู่ความเป็นไปได้ในการเกิดตลาดปลอดสารบ้านนาบอน

ความสำคัญของปัญหา

บ้านนาบอน ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง มีจำนวน 184 หลังคาเรือน มีประชากรจำนวน 609 คน แยกเป็นเพศชาย จำนวน 306 คน เพศหญิง จำนวน 303 คน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รองลงมาคือ รับจ้าง มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา รายได้เฉลี่ยครัวเรือนละประมาณ 50,000 บาทต่อปี คนในชุมชน มีความสัมพันธ์กันดีเครือญาติ ครัวเรือนมีเงินออมทรัพย์สะสม และมีการจัดกิจกรรมระดมทุนเพื่อนำมาจัดสวัสดิการของชุมชน ปัญหาที่สำคัญที่พบในชุมชนด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย ราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ประชาชนมีรายได้น้อย ขาดการส่งเสริมด้านการเกษตร และที่ทำกินไม่เพียงพอ ด้านสิ่งแวดล้อมคือปัญหาด้านการจัดการขยะและด้านสังคม ได้แก่ ปัญหาเยาวชนติดยาเสพติด จากการสำรวจข้อมูลครัวเรือนของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทชุมชน ปีพ.ศ.2547 พบว่า ชุมชนมีค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวัน เช่น ซื้อผัก ผลไม้ จำนวน 250,940 บาท/ปี ซื้อผักชี ต้นหอม จำนวน 12,920 บาท และซื้อปุ๋ยเคมีเพื่อทำการเกษตร เป็นเงินจำนวน 300,000 บาท/ปี จากตัวอย่างค่าใช้จ่ายที่ต้องซื้อในชีวิตประจำวันดังกล่าวข้างต้นรวมกันแล้วเป็นเงินที่ชุมชนจ่ายเป็นจำนวนหลายล้านบาทต่อปี แต่จำนวนเงินดังกล่าวกลับหมุนเวียนอยู่นอกชุมชน และชุมชนเองไม่ได้ใช้ทุนที่มีอยู่ในการขยายผลเพื่อให้เกิดการลดค่าใช้จ่ายดังกล่าว ส่วนในด้านสุขภาพอนามัยพบว่า ชุมชนยังได้รับสารปนเปื้อนในชีวิตประจำวันจากการบริโภคพืชผักผลไม้และอาหารตลอดจนวิธีการทำการเกษตรของชุมชนส่วนใหญ่ยังพึ่งพาปุ๋ยเคมีเนื่องจากให้ผลผลิตดี แต่กลับส่งผลกระทบต่อสุขภาพของคนในชุมชน ปัญหาด้านสุขภาพที่พบมากได้แก่ ปวดหัวเข่า ปวดกล้ามเนื้อและกระดูก คิดเป็นร้อยละ 19.6 รองลงมาคือ ภูมิแพ้ คิดเป็นร้อยละ 11.7 และความดันโลหิตสูง คิดเป็นร้อยละ 10.4 ตามลำดับ

จากข้อค้นพบดังกล่าวข้างต้น กลุ่มออมทรัพย์ระยะไร้ขีดเคิลบ้านนาบอนมีแนวคิดทบทวนสถานการณ์ปัญหาของชุมชนที่มีความซับซ้อนและผลกระทบจากแนวทางการพัฒนาตามกระแสนิยม เกิดเป็นความกังวลต่อพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ในประเด็นที่น่าสนใจได้แก่ ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนด้านการบริโภคต่อปี เช่น การซื้อผัก ผลไม้ ต่อปีเป็นเงินจำนวน 250,940 บาท บาท และซื้อผักชี ต้นหอม จำนวน 12,920 บาท เป็นต้น ซึ่งตัวเลขค่าใช้จ่ายที่คนในชุมชนจ่ายไป เกิดจากการนำสินค้าจากภายนอกเข้ามาจำหน่ายในชุมชนทั้งสิ้น จากอาหารที่นำมาบริโภคมีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของคนในชุมชน จะเห็นได้ว่าในอดีตคนในชุมชนจะมีสุขภาพที่สมบูรณ์แข็งแรง มีอายุยืนยาวเพราะอาหารที่นำมาบริโภคมาจากธรรมชาติ ไม่นิยมกินเนื้อสัตว์มากนัก การประกอบอาหารไม่ใช้สารปรุงรส เมื่อเจ็บป่วยใช้สมุนไพรในการรักษา อาหารสามารถผลิตเองได้ มีการปลูกข้าว ปลูกผักไว้กินเองโดยไม่ใส่ปุ๋ยและสารเคมี สารอาหารที่ได้จากการตำข้าวกินเองเกิดประโยชน์และสร้างภูมิคุ้มกันให้ร่างกาย จึงพบอาการเจ็บป่วยเกี่ยวกับ โรคทาง ขาง ผอมแห้ง ปวดศีรษะ อ่อนเพลีย ดีซ่าน ตาเหลือง ไข้ป่า วัณโรค ท้องร่วง และฝีในท้อง เป็นต้น ปัจจุบันความสะดวกสบาย และความต้องการให้

ได้ผลผลิตทางการเกษตรสูงส่งผลให้วิถีชีวิตของชุมชนเปลี่ยนไป ในช่วงเดือนที่ทำการเพาะปลูกพบว่าชุมชนมีการซื้อปุ๋ยเคมีเพื่อทำการเกษตร เป็นเงินจำนวน 300,000 บาท จึงส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของคนในชุมชน ปัญหาสุขภาพที่พบ ได้แก่ ปวดหัวเข่ากล้ามเนื้อและกระดูก คิดเป็นร้อยละ 19.6 โรคภูมิแพ้ คิดเป็นร้อยละ 11.7 และความดันโลหิตสูง คิดเป็นร้อยละ 10.4 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคในชีวิตประจำวัน และสุขภาพอนามัยของคนในชุมชนข้างต้น ทำให้คนในชุมชนพึ่งพาการแก้ไขปัญหาพื้นฐานจากภายนอกชุมชน โดยมองข้ามศักยภาพและทุนเดิมในชุมชน เช่น พื้นที่ส่วนใหญ่สามารถทำการเพาะปลูกได้ดีตามฤดูกาล และมีความอุดมสมบูรณ์ ผลผลิตที่ได้จากการเพาะปลูกยังเป็นที่ต้องการสูง คนในชุมชนมีความนิยมบริโภคผลผลิตจากภายในมากกว่าภายนอก เมื่อผลิตน้อยจึงต้องนำเข้าจากภายนอกให้เพียงพอต่อการบริโภคมากขึ้น จึงเกิดแนวคิดเบื้องต้นที่จะเชื่อมโยงฐานประสบการณ์เดิมเพื่อให้ชุมชนเป็นแหล่งอาหารปลอดภัยด้วยการเน้นการผลิตพืชผักปลอดภัยด้วยการใช้ปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพเป็นหลัก

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การใช้บทเรียนของงานวิจัยเพื่อทบทวนปัญหาให้สอดคล้องกับต้นทุนที่ชุมชนมีอยู่คือ กลุ่มออมทรัพย์ชยะรีไซเคิล ซึ่งสมาชิกกลุ่มมีความรู้และประสบการณ์การทำปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ การออมทรัพย์จากชยะรีไซเคิล และการปลูกผักปลอดสารเคมี การดำเนินงานของกลุ่มฯ เกิดผลที่เป็นรูปธรรมในระดับหนึ่ง จากการที่สมาชิกกลุ่มจากจำนวน 10 คน โดยมีแกนนำคือ นางคำมูล ชติยะ ประธานกลุ่มฯ ได้ชักชวนทีมนักวิจัยชุมชนและสมาชิกกลุ่มฯ ทดลองลดค่าใช้จ่ายของครัวเรือนจากการซื้อผักมาบริโภค ด้วยการปลูกผักปลอดสารไว้บริโภคในครัวเรือนเมื่อเหลือจากบริโภคก็นำมาขาย ซึ่งวิธีการดังกล่าว สามารถลดค่าใช้จ่ายของครัวเรือนได้ ส่งผลให้ปัจจุบันมีสมาชิกกลุ่มทำการปลูกผักปลอดสารไว้บริโภคในครัวเรือนเพิ่มขึ้นเป็น 30 ราย ขณะเดียวกันสมาชิกกลุ่มได้ร่วมกันจัดทำปฏิทินผักตามฤดูกาลของบ้านนาบอนเพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคซึ่งเป็นคนทั้งภายในและภายนอกชุมชน ประเด็นดังกล่าวทำให้มองเห็นว่า ผลที่เกิดขึ้นจากการนำเอาน้ำหมักชีวภาพไปใช้นั้นทำให้เกิดแนวทาง ในส่วนของขั้นตอนและการวางแผนการผลิต วิธีคิดในการนำชุมชนไปสู่การพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน และเกิดการขยายกลุ่มคนเหล่านี้เป็นต้น ความเชื่อมโยงดังกล่าวนำไปสู่การวิเคราะห์องค์ประกอบของต้นทุนที่เป็นทรัพยากรเดิมที่มีอยู่ เช่น องค์ความรู้ด้านการผลิต สมาชิก กระบวนการในการนำชุมชนสู่การพึ่งพาตนเอง ที่เชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับทางด้านสุขภาพ เศรษฐกิจชุมชน (รายได้ อาชีพ) และการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยชุมชน ภายใต้การขับเคลื่อนกิจกรรมที่จะนำไปสู่ความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสารเพื่อการพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนของชุมชนผู้จัดทำจึงได้เชื่อมโยงประเด็นของ การบริหารจัดการกลุ่มการผลิต พื้นที่/ช่องทางการจำหน่าย และสร้างกลไกของความร่วมมือของสมาชิก ด้วยการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มผู้ผลิต และผู้บริโภคผักปลอดสารได้เกิดการขับเคลื่อนไปสู่แนวทางการพัฒนาให้เกิดตลาดปลอดสารบ้านนาบอนอย่างเป็นรูปธรรมด้วยรูปแบบการจัดการที่เหมาะสมสอดคล้องกับทรัพยากรที่มีอยู่

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสารเพื่อการพึ่งพาตนเองบ้านนาบอน
2. เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาตลาดปลอดสารของชุมชน

1.3 คำถามวิจัยหลัก

ความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสารเพื่อการพึ่งพาตนเองเป็นอย่างไร

คำถามวิจัยย่อย

1. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคผักปลอดสาร รวมไปถึงแนวทางการสร้างการรวมกลุ่มเป็นอย่างไร
2. ผู้ผลิตผักปลอดสาร ผลิตภัณฑ์ผักปลอดสารและการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของผู้ผลิตเป็นอย่างไร
3. ความต้องการของผู้บริโภคในการบริโภคผักปลอดสารและแหล่งในการซื้อหาผักปลอดสารของผู้บริโภคเป็นอย่างไร

1.4 แผนงานการดำเนินงาน

1. เวทีเตรียมความพร้อม ทบทวนกระบวนการวิจัย กำหนดแนวทางการทำงานตามแผนการปฏิบัติการ
2. จัดกระบวนการวิเคราะห์ชุมชนอย่างมีส่วนร่วมเวทีทบทวนแนวทางความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสารที่เกี่ยวข้องกับกลไก 4 P คือ Product Price Place และ Promotion ในส่วนของแนวทางของผู้ผลิต ผลิตภัณฑ์และช่องทางตลาดในมุมมองผู้ผลิต ความต้องการของผู้บริโภค และความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค รวมไปถึงแนวทางการสร้างการรวมกลุ่มและช่องทางการตลาด
3. เวทีประมวลผลข้อมูลที่ได้เพื่อสร้างแบบสำรวจในระดับชุมชน
4. ลงสำรวจข้อมูลผู้ผลิตปุ๋ยชีวภาพ ผู้ผลิตผักปลอดสารผู้บริโภคผักปลอดสารโดยใช้แบบสำรวจ
5. เวทีสรุปทบทวนและกำหนดแผนการดำเนินงาน
6. เข้าร่วมเวทีรายงานความก้าวหน้าเวทีวันที่ 10

1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ได้นำแนวคิดเกี่ยวกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นแนวทางในการดำเนินงานตามโครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสาร เพื่อการพึ่งพาตนเองบ้านนาบอน ตำบลทุ่งงาม อำเภอสระงาม จังหวัดลำปาง

1.6 ระยะเวลาการดำเนินงาน/งบประมาณ ระยะเวลา 6 เดือน งบประมาณ

66,220 บาท (หกหมื่นหกพันสองร้อยยี่สิบบาทถ้วน)

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสารเพื่อการพึ่งตนเองบ้านนาบอน ตำบลทุ่งงาม อำเภอสระมิงงาม จังหวัดลำปาง” นักวิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้รวบรวมเพื่อประกอบเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยในประเด็นดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการตลาด

ในชีวิตประจำวัน มนุษย์มีความต้องการเกี่ยวกับการตลาด และกิจกรรมการตลาดอย่างหลีกเลี่ยงได้ยาก トラบใดที่มนุษย์ยังมีความต้องการ วิธีการสนองความต้องการของมนุษย์มีหลากหลายวิธี เช่น ถ้ามนุษย์รู้จักหิว ต้องการอาหาร และน้ำดื่ม บางคนอาจหาหนทางที่ทำให้ท้องอืด โดยการหาข้าวแกงกิน และดื่มน้ำฝนจากตุ่ม บางคนอาจกินขนมปังหมุยหอม และดื่มน้ำผลไม้ปั่นแก้กระหาย บางคนอาจกินข้าวเหนียวส้มตำ และดื่มน้ำอัดลม เป็นต้น จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า เมื่อมนุษย์มีความขาดแคลนคือความหิว ความต้องการอาหารและน้ำ เขาจะแสวงหาสิ่งที่เติมความต้องการของเขาตามสภาพเงื่อนไข และสภาวะแวดล้อมที่แตกต่างกันหน้าที่ของธุรกิจที่สำคัญในการช่วยตอบสนองความต้องการของมนุษย์คือ **หน้าที่การตลาด** โดยเรียกมนุษย์ที่มีความต้องการว่า **ผู้บริโภค** การตลาดชุมชนจึงนับได้ว่าเป็นรากฐานหน้าที่ของธุรกิจชุมชนที่คิดค้น สืบเสาะและแสวงหาวิเคราะห์ความต้องการของผู้บริโภคที่อาศัยในชุมชน และพยายามหาหนทางตอบสนองความต้องการนั้นให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ นอกจากการศึกษาความต้องการของผู้บริโภค และชุมชนดังกล่าวแล้ว กิจกรรมการตลาดจะเกิดขึ้นได้

จากการผสมผสานวิธีการตอบสนองความต้องการ กับความสามารถในการตอบสนองความต้องการที่กิจการมีอยู่ ภายใต้สถานการณ์การตอบสนองต่างๆ จากตัวอย่างข้างต้น ถ้าผู้บริโภคหิวเขาต้องการอาหาร นักการตลาดเสนอขาย ข้าวแกง ขนมปังหมุยหอม น้ำผลไม้ น้ำอัดลมที่เรียกว่า **สินค้า** โดยผู้บริโภคจะต้องชำระค่าสินค้าตามที่ผู้ขายกำหนด ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การตลาดชุมชนจะมีความสัมพันธ์กับความต้องการของมนุษย์ในชุมชน และมีหน้าที่สำคัญในการเสนอ สนองสินค้าหรือบริการแก่ผู้บริโภค โดยผู้บริโภคยินดีจ่ายเงินแลกเปลี่ยนกับสินค้าหรือบริการที่พวกเขาได้รับนั่นเอง (สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏกระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย, 2545 : 31)

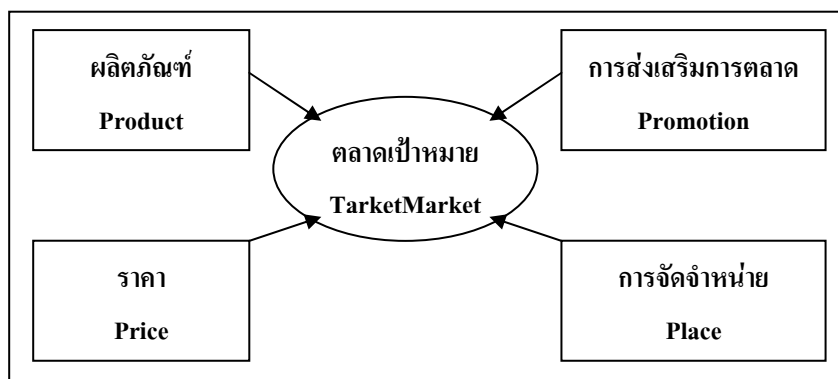
2.1.1 ความหมายการตลาด

ความหมายของการตลาดที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง และถือได้ว่าเป็นมาตรฐาน คือ ความหมายที่กำหนดโดยสมาคมนักการตลาดแห่งประเทศไทย (The American Marketing Association) ใช้ตัวย่อ AMA กล่าวถึงความหมายของการตลาดว่า หมายถึง กระบวนการของการวางแผนจัดการแนวคิดเกี่ยวกับสินค้าและบริการด้านราคา ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านการจัดจำหน่าย และกระจายตัวสินค้าและบริการ ตลอดจนแนวคิดเพื่อทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนอันนำมาซึ่งความพึงพอใจแก่ลูกค้า และตอบสนองเป้าหมายขององค์กร (สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย, 2545 : 31) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เสรี พงศ์พิศ (2546 : 89) ที่กล่าวถึง ตลาดของวิสาหกิจชุมชน มีอยู่ 3 ประเภท ประกอบด้วย

1. **ตลาดพอเพียง** หมายถึง ตลาดในท้องถิ่น คือ ครอบครัว ชุมชน และเครือข่ายในท้องถิ่น
2. **ตลาดผูกพัน** หมายถึง ตลาดที่มีการตกลงหรือเซนต์สัญญาซื้อขายผลิตภัณฑ์ ผลผลิตระยะเวลาหนึ่งหรือจำนวนหนึ่ง ตลาดผูกพันทำให้เกิดความผูกพันระหว่างผู้ผลิต และผู้บริโภคเกิดความร่วมมือในการผลิต การพัฒนาและควบคุมคุณภาพของผลผลิต โดยเฉพาะผลผลิตที่เกี่ยวข้องกับข้าวปลาอาหารต่างๆ และของบริโภคอื่นๆ
3. **ตลาดบริโภค** หมายถึง ตลาดทั่วไปที่เปิดสำหรับทุกคนที่มีความสามารถในการแข่งขัน เหมาะสำหรับผลิตภัณฑ์พิเศษอย่าง OTOP หรือ หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

2.1.2 ส่วนประสมการตลาด (Marketing Mix)

สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย (2545 : 37) ให้ความหมายของส่วนประสมการตลาด ว่าหมายถึง เครื่องมือต่างๆ ทางการตลาดที่กิจการใช้เพื่อตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ทางการตลาดเป้าหมาย ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ ราคา การจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาด ดังภาพประกอบของ McCarthy (1978) ที่ได้แบ่งเครื่องมือทางการตลาดออกเป็นสี่กลุ่มหลักๆ เรียกว่า ส่วนประสมทางการตลาด หรือ 4Ps ดังภาพ

ภาพที่ 2.1 แสดงส่วนประสมทางการตลาด หรือ 4Ps

ที่มา : แมคคาร์ธี (McCarthy, 1985)

2.1.3 การจัดการด้านผลิตภัณฑ์

สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย (2545 : 39) ให้ความหมายของผลิตภัณฑ์ว่า หมายถึง สินค้าหรือบริการ แนวคิดหรือแนวปฏิบัติที่ถูกเสนอแก่ตลาด หรือผู้ซื้อหรือผู้บริโภค เพื่อตอบสนองความต้องการและความปรารถนาให้ผู้บริโภคเกิดความพึงพอใจจากสิ่งที่มีตัวตน จับต้องได้ของผลิตภัณฑ์คือตัวสินค้า และสิ่งที่ไม่มิตัวตน จับต้องไม่ได้ของผลิตภัณฑ์คือ บริการ แนวคิดและแนวปฏิบัติที่เสนอ

ตัวสินค้าที่จับต้องได้ควรมีลักษณะที่มีความสำคัญต่อผู้บริโภค มีความแตกต่างกัน 5 ประการ ได้แก่

- (1) ลักษณะ (Features) หมายถึง สินค้ามีรูปร่างหรือรูปทรงอย่างไร
- (2) รูปแบบ (Styling) หมายถึง ความรู้สึกของผู้บริโภคต่อสินค้า
- (3) ชื่อตราสินค้า (Brand Name) หมายถึง ชื่อที่เรียกสินค้าแต่ละชนิดให้แตกต่างจากสินค้าของกิจการอื่น ๆ
- (4) การหีบห่อหรือบรรจุภัณฑ์ (Packaging) หมายถึง การเลือกสรรสิ่งห่อหุ้มสินค้าให้เกิดประโยชน์ต่อตัวสินค้า สะดวก และง่ายต่อการขนส่ง ตลอดจนเกิดประโยชน์ต่อผู้บริโภค การใช้สอย รวมถึงการเก็บรักษาด้วย
- (5) คุณภาพของสินค้า (Quality) หมายถึง ระดับความดี และระดับความมีคุณค่าของสินค้าแต่ละประเภทที่มีผลต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้บริโภค ซึ่งอาจจำแนกได้จากความมีชื่อเสียงของผู้ผลิต ผู้จัดจำหน่าย ชนิดหรือประเภทของวัตถุดิบที่ใช้เป็นส่วนผสมของตัวสินค้า

2.1.4 การจัดการด้านราคา

สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย (2545 : 42) กล่าวถึงการจัดการด้านราคาจะเกี่ยวข้องกับการกำหนดราคา ที่เหมาะสมในสภาพการแข่งขันของตลาดที่มีลักษณะแตกต่างกันไป มีส่วนสำคัญในการกำหนดความสำเร็จของโปรแกรมการตลาดตามที่มุ่งหวังไว้ การกำหนดวิธีการตั้งราคาตามสภาพการแข่งขัน หรือการใช้คู่แข่งเป็นเกณฑ์ได้ดังนี้

- (1) การตั้งราคาในตลาดที่มีการแข่งขันสูง มักเป็นการกำหนดราคาให้ใกล้เคียงกับราคาตลาด ขณะนั้น มักเป็นตลาดที่มีผู้จำหน่ายหรือผู้ขายสินค้าเป็นจำนวนมาก และขายสินค้าประเภทที่คล้ายคลึงกัน หรือมีลักษณะค่อนข้างมาตรฐานเหมือนกัน และสามารถใช้ทดแทนกันได้
- (2) การตั้งราคาในตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด เป็นตลาดที่มีผู้ขายมารายแต่ไม่มากเท่าตลาดที่มีการแข่งขันสูงและขายสินค้าประเภทที่มีลักษณะค่อนข้างคล้ายคลึงกัน ลักษณะไม่ค่อยเป็นมาตรฐาน สินค้าประเภทเดียวกันมีการกำหนดระดับ

ราคาที่แตกต่างกัน เนื่องจากผู้ขายสามารถกำหนดตำแหน่งผลิตภัณฑ์หรือสร้างความแตกต่างของสินค้าในเชิงคุณภาพ จินตภาพของสินค้าที่สูงแล้วโอกาสในการตั้งราคาสูง หรือการเลือกใช้ระดับราคาสูงย่อมเป็นไปได้สูง และกิจการจะสามารถดึงดูดใจผู้บริโภคเป้าหมายได้ด้วย

- (3) การตั้งราคาในตลาดที่มีผู้ขายน้อยราย เป็นตลาดที่มีผู้ขายน้อยราย และมีภพขายสินค้าประเภทเดียวกัน การตั้งราคาของกลุ่มแข่งขันในตลาดค่อนข้างมาก การเข้าสู่ตลาดของผู้ขายรายใหม่มักใช้วิธีการเจาะตลาดโดยกำหนดราคาที่ต่ำเพื่อเป็น
- (4) การจูงใจให้ผู้บริโภคหันมาใช้สินค้าของตน และเมื่อสินค้าเป็นที่ยอมรับ และนิยมของตลาดแล้วผู้ขายรายใหม่จะค่อย ๆ ปรับราคาเพิ่มขึ้น เพื่อหลีกเลี่ยงการแข่งขันด้านราคาของผู้ผลิตรายเก่าที่จะลดราคาสินค้าลงมาแข่งขันอีกด้วย
- (5) การตั้งราคาในตลาดผูกขาด เป็นตลาดที่มีผู้ขายเพียงรายเดียว และขายสินค้าซึ่งเป็นสินค้าที่สามารถทดแทนกันได้ ผู้ผลิตมีอิสระในการตั้งราคาได้ค่อนข้างสูง

2.1.5 การจัดการด้านการส่งเสริมการตลาด

สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับปริญญาตรี การส่งเสริมการตลาด (Promotion) เป็นการสื่อสารจากแหล่งสารคือกิจการที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ ภาพลักษณ์ และข้อมูลด้านอื่น ๆ ไปยังผู้บริโภคเป้าหมาย โดยสารที่ส่งไปเกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ เช่น ประโยชน์ รูปแบบ ลักษณะ ราคาสินค้า และบริการต่าง ๆ สารที่เกี่ยวข้องกับราคา เช่น ระดับราคาในช่วงแนะนำสินค้า ระยะเจริญเติบโต สารที่เกี่ยวข้องกับการจัดจำหน่าย เช่น ผลิตภัณฑ์จำหน่ายเฉพาะร้านค้าเฉพาะอย่าง เป็นการสร้างเอกลักษณ์แก่ตัวผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

การตัดสินใจด้านส่วนประสมการส่งเสริมการตลาด หมายถึง การกำหนดองค์ประกอบหรือวิธีการ ใช้การส่งเสริมการตลาดในระดับต่างๆ เพื่อโน้มน้าวใจให้ผู้บริโภครับรู้ทัศนคติความต้องการในการซื้อผลิตภัณฑ์ที่เสนอขาย โดยการกำหนดส่วนประสมทางการส่งเสริมการตลาดต้องคำนึงถึงปัจจัยดังต่อไปนี้

1. จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของกิจการ และทางการตลาด
2. แนวปฏิบัติตามลำดับก่อนหลังของกิจกรรมส่วนประสมการส่งเสริมการตลาด
3. งบประมาณหรือค่าใช้จ่าย และบุคลากรที่จำเป็นต้องใช้
4. เมื่อพิจารณา 3 ประเด็นข้างต้น การพิจารณาส่วนประสมทางการตลาดต้องประกอบด้วย การโฆษณา การขายโดยบุคคล การส่งเสริมการขาย และการประชาสัมพันธ์

2.1.6 ความสัมพันธ์ของส่วนประสมทางการตลาดกับผู้บริโภค

โรเบิร์ต ลอร์เทอร์บอร์น ได้แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของ 4Ps กับ 4Cs ดังตาราง

กิจการ 4Ps	↔	ลูกค้า 4Cs
1. ผลิตภัณฑ์ (Product)	↔	คำตอบของลูกค้า (Customer solution)
2. ราคา (Price)	↔	ค่าใช้จ่ายของลูกค้า (Customer Cost)
3. การจัดจำหน่าย (Place)	↔	ความสะดวกของลูกค้า (Convenience)
4. การส่งเสริมการตลาด (Promotion)	↔	การติดต่อสื่อสารกับลูกค้า (Communication)

แสดงความสัมพันธ์ของส่วนประสมทางการตลาดกับผู้บริโภค

จากตารางแสดงให้เห็นว่ากิจการนำเสนอผลิตภัณฑ์ เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า หรืออาจกล่าวได้ว่าผลิตภัณฑ์นั้นๆ เป็นคำตอบของลูกค้า โดยที่กิจการกำหนดราคาที่ใช้แลกเปลี่ยนกับผลิตภัณฑ์ โดยเป็นเงินที่ลูกค้าจะต้องจ่ายขณะที่กิจการดำเนินการจัดจำหน่ายและกระจายสินค้าไปยังสถานที่ที่ลูกค้าสะดวกที่จะหาซื้อผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้กิจการอาศัยการส่งเสริมการตลาดเพื่อติดต่อสื่อสาร และทำความเข้าใจให้ข้อมูลแก่ลูกค้า อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาทางด้านกิจการและลูกค้าแล้ว ปัจจัยทั้ง 4 คู่ข้างต้นจะช่วยให้กิจการของลูกค้าได้รับการตอบสนองความต้องการตามเป้าหมายของทั้งสองกลุ่มนั่นเอง

2.1.7 แนวคิดและปรัชญาทางการตลาด (Orientations and Marketing Philosophies)

การตลาดประกอบด้วยกิจกรรมการส่งผ่านสินค้าและบริการตลอดจนแนวความคิดจากกลุ่มผู้ขายไปสู่กลุ่มผู้ซื้อ เพื่อให้แต่ละฝ่ายสามารถตอบสนองต่อเป้าหมายได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ดังนั้นการที่จะทำความเข้าใจองค์ประกอบของการตลาดได้อย่างชัดเจน ต้องทำความเข้าใจวิวัฒนาการของแนวคิดและปรัชญาทางการตลาดให้ถ่องแท้ แล้วจึงนำแนวคิดและปรัชญาทางการตลาดที่ไปประยุกต์ใช้กับกิจการได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

แนวคิดและปรัชญาทางการตลาด แบ่งได้ 4 แนวคิด ดังนี้

1. แนวคิดและปรัชญาที่เน้นการผลิต (Production Orientation and Philosophy) เป็นแนวคิดที่เน้นความสามารถผลิตสินค้า หรือบริการภายในกิจการเองมากกว่าที่จะคำนึงถึงความต้องการ ความปรารถนา และอุปสงค์ของตลาด หรือกลุ่มผู้ซื้อ แนวคิดนี้จะมุ่งเน้นความต้องการการผลิตให้ฝ่ายจัดการของกิจการพึงพอใจ โดยละเลยการตอบสนองความต้องการที่ทำให้กลุ่มผู้ซื้อพอใจ อีกทั้งยังมีความเชื่อว่าหากสินค้าและบริการมีคุณภาพดีที่สุดแล้วจะช่วยชักจูงและล่อใจให้กลุ่มผู้ซื้อหรือบริโภครวมอย่างแน่นนอน

2. แนวคิดและปรัชญาที่เน้นการขาย (sales Orientation and Philosophy) เป็นแนวคิดที่เน้นการผลิตสินค้าจากผู้ผลิตให้ถึงมือผู้ซื้ออย่างรวดเร็ว และเป็นจำนวนมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งที่ผ่านและไม่ผ่านคนกลาง แนวคิดนี้กลุ่มผู้ผลิต หรือผู้ขายมุ่งความต้องการขายสินค้าหรือบริการเป็นหลัก โดยขาดการวิเคราะห์ความปรารถนา และอุปสงค์ที่แท้จริงของการตลาด ยิ่งในปัจจุบันภาวะการแข่งขันสูงขึ้น ความแตกต่างของสินค้าในสายตาผู้บริโภคน้อยลง แนวคิดนี้ใช้ได้ผลในระยะสั้น แต่ในระยะยาว แม้ว่าลูกค้าที่ซื้อสินค้าไปแล้วที่จริงลูกค้าไม่มีความต้องการสินค้า หรือบริการแต่อย่างใด ซึ่งจะไม่ทำให้เกิดการซื้อซ้ำ อาจทำให้ระบบการตลาดหยุดชะงัก และขาดการหมุนเวียนอย่างต่อเนื่อง

3. แนวคิดและปรัชญาที่เน้นการตลาด (Marketing Orientation and Philosophy) เป็นแนวคิดที่เน้นความเข้าใจ และวิเคราะห์ความต้องการ และอุปสงค์ของตลาดเป้าหมายก่อนผลิต และขายสินค้าหรือบริการ แนวคิดนี้ประกอบด้วยจุดเน้น ดังนี้

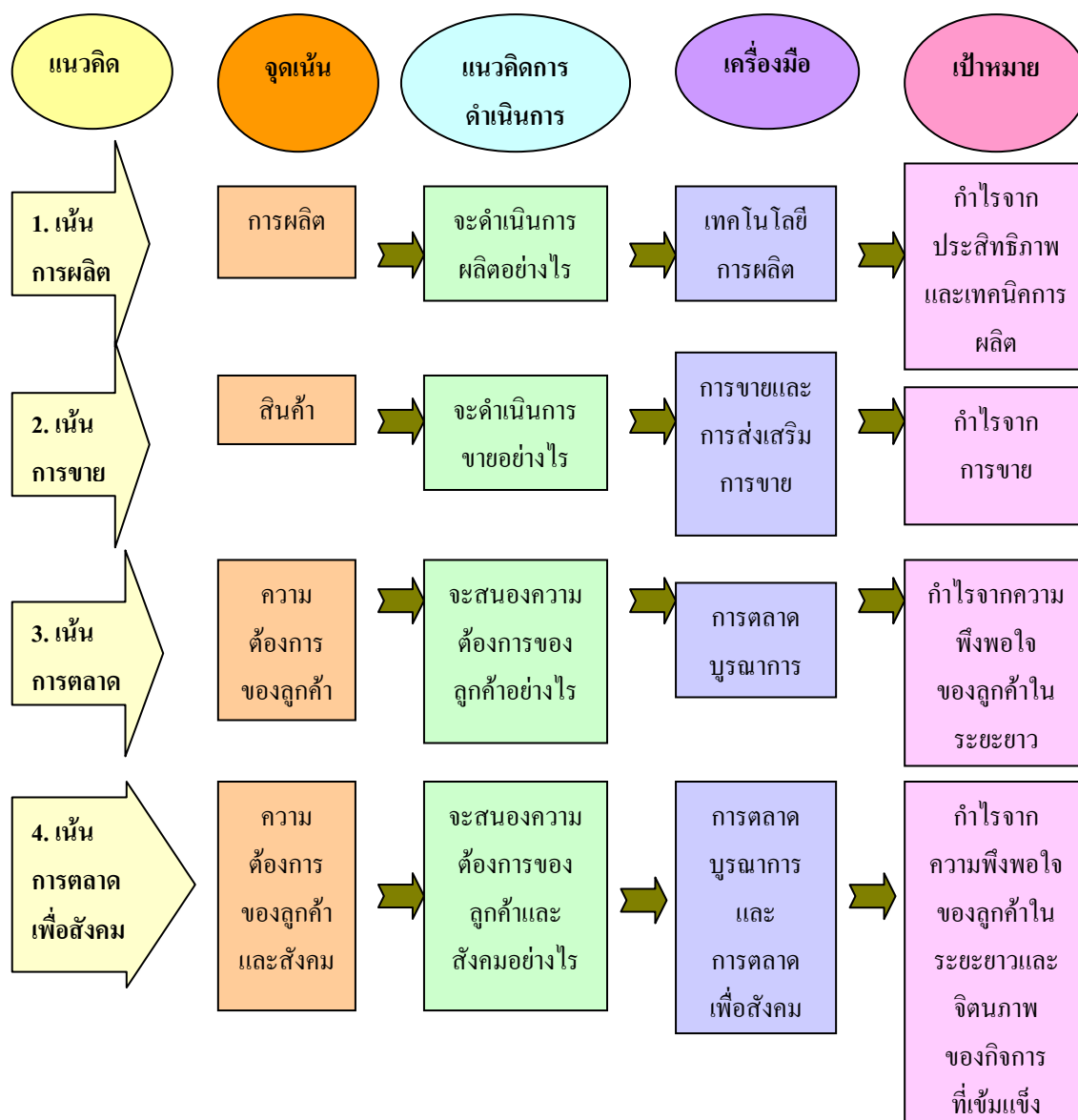
3.1 มุ่งเน้นการตอบสนองความต้องการของลูกค้าในขณะเดียวกันก็ตอบสนองเป้าหมายของกลุ่มผู้ผลิตหรือผู้ขาย และเสริมสร้างพลังการแข่งขันในตลาด

3.2 มุ่งการบูรณาการ (Integrate) กิจกรรมการแลกเปลี่ยน และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนทั้งหลายขององค์กร ทั้งด้านการผลิต การขาย การเงิน และอื่นๆ เพื่อตอบสนองความต้องการ

3.3 มุ่งผลในระยะยาวอันได้แก่ กำไร และผลตอบแทนจากความพึงพอใจของลูกค้า แนวคิดนี้เป็นที่นิยมใช้แพร่หลาย เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางของกลุ่มผู้ผลิต และผู้ขายด้วยสาเหตุจากจุดเน้นต่างๆ อันส่งผลให้แนวคิดการตลาดที่เน้นการตลาดมีกำไร ที่ได้รับจากความพึงพอใจของผู้บริโภคในระยะยาว อีกทั้ง ผู้ผลิตหรือผู้ขายยังสามารถใช้ทรัพยากรของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. แนวคิดและปรัชญาที่เน้นการตลาดเพื่อสังคม (Orientation and Philosophy) เป็นแนวคิดที่เน้นการตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้ผลิตที่จะช่วยเหลือสังคม เพิ่มเติมจากการตอบสนองความต้องการแก่กลุ่มผู้ซื้อ และกลุ่มลูกค้า ความต้องการที่จะช่วยเหลือสังคม ได้แก่ การอนุรักษ์และพิทักษ์สิ่งแวดล้อมด้านต่างๆ การลดการทำลายธรรมชาติ การช่วยเหลือและอุดหนุนเพื่อขจัดความหิวโหยและความยากจนและการเข้ามามีบทบาทอุดหนุนสถาบันการศึกษา เป็นต้น แนวคิดนี้มีวัตถุประสงค์หลักคือ การสนองความต้องการของลูกค้า

และช่วยเหลือสังคม โดยกลุ่มผู้ผลิตหรือผู้ขายเชื่อมั่นว่าหากกิจการได้ผลกำไรระยะยาวจาก ความพึงพอใจของผู้ซื้อ ผลกำไรบางส่วนจะถูกปันผลคืนแก่สังคม หรือกลุ่มสังคมที่ผู้ซื้อบางส่วน อาจเป็นสมาชิกอยู่ เมื่อลูกค้าในสังคมได้รับการขจัดปัดเป่าปัญหาจากการอุดหนุนคำจุนโดยการ กระทำเช่นนี้จะเป็นการเสริมสร้างจิตภาพของกลุ่มผู้ผลิต หรือผู้ขายให้เข้มแข็ง (Strong imager) อันมีผลทำให้ผู้มุ่งหวังอื่นๆ มีความชื่นชมในกิจกรรมทางสังคมและอยากมีส่วนร่วมใน กิจกรรมนั้นๆ โดยการซื้อสินค้าในที่สุด

ภาพแสดงวิวัฒนาการแนวคิดและปรัชญาทางการตลาด

ที่มา : สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภานโยบาย กระทรวงศึกษาธิการ,
สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย, 2545 : 34

2.2 แนวคิดเรื่องการศึกษาความเป็นไปได้ทางการตลาด (Feasibility Study)

การศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ เป็นการศึกษาภาพรวมที่มีขอบเขตกว้าง และมีรายละเอียดที่ลึกของโครงการ ประกอบด้วยกิจกรรมหลักคือ ด้านการตลาด ด้านเทคนิค และด้านการเงิน (ชัยยศ สันตวงษ์, 2539 : 37) มีรายละเอียดของแต่ละกิจกรรมดังนี้

ด้านการตลาด ศึกษาเกี่ยวกับภาวะตลาดโดยรวม ขอบเขตของตลาด วิธีการ และอัตราการขนส่ง ช่องทางการจัดจำหน่าย วิธีปฏิบัติในทางการค้าทั่วไป มีการระบุกลุ่มผู้บริโภคที่สำคัญ วิเคราะห์ความต้องการในผลิตภัณฑ์ของผู้บริโภคทั้งในด้านปริมาณ และมูลค่าของความต้องการ พิจารณาสถานการณ์แข่งขันของผลิตภัณฑ์ เช่น ราคาขาย คุณภาพ กลยุทธ์ทางการตลาด รวมถึงการคาดคะเนความต้องการของผลิตภัณฑ์ในอนาคต คาดคะเนส่วนแบ่งการตลาดของโครงการ โดยคำนึงถึงความต้องการ การจัดจำหน่าย สถานการณ์แข่งขัน และกลยุทธ์ทางการตลาดของโครงการ

ด้านเทคนิค ศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ กระบวนการผลิต การกำหนดขนาดโรงงานและตารางการผลิต รวมถึงการคาดคะเนปริมาณการผลิต พิจารณาปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการเริ่มดำเนินงาน การเลือกเครื่องจักรอุปกรณ์ที่ใช้ การกำหนดทำเลสถานที่ตั้งโรงงาน พร้อมทั้งประเมินความเหมาะสมของทำเลสถานที่ดังกล่าว โดยพิจารณาระยะทางจากแหล่งวัตถุดิบ และสิ่งอำนวยความสะดวก พร้อมทั้งรายละเอียดปริมาณความต้องการ ต้นทุนในปัจจุบันและอนาคต รูปแบบการชำระเงิน ทำเลที่ตั้งของแหล่งผู้จัดจำหน่าย และความสม่ำเสมอในการจัดส่งของให้ และรวมถึงการคาดคะเนความต้องการด้านแรงงาน

ด้านการเงิน เป็นการเตรียมงบการเงินที่แสดงต้นทุนรวมของโครงการ เงินลงทุนเริ่มแรก กระแสเงินสดที่สัมพันธ์กับตารางเวลาดำเนินโครงการ จัดทำตารางการดำเนินงานเพื่อช่วยให้การวางแผนทางการเงิน มีการกำหนดข้อสมมติฐานไว้ในนโยบาย เช่น ระยะเวลาการจัดเก็บหนี้จากการขายเชื่อ ระดับสินค้าคงคลัง ระยะเวลาการชำระเงินในการจัดซื้อและค่าใช้จ่ายต่างๆ รวมถึงองค์ประกอบทางด้านต้นทุนการผลิต ค่าใช้จ่ายในการขาย ค่าใช้จ่ายในการจัดการ และค่าใช้จ่ายด้านการเงิน นอกจากนั้นต้องพิจารณาผลตอบแทนจากการลงทุน ปริมาณการผลิต จุดคุ้มทุน และการวิเคราะห์ด้านราคาซึ่งอาจมีความเสี่ยงประกอบ

ผลของกิจกรรมดังกล่าวจะสรุปออกมาให้เห็นในรูปของงบการเงินล่วงหน้า ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญที่จะนำมาประเมินผลการตัดสินใจว่าจะลงทุนในโครงการหรือไม่ โดยพิจารณาที่ผลตอบแทนจากการลงทุน และความเสี่ยงว่าคุ้มกับเงินลงทุนและความเสี่ยงที่คาดว่าจะเกิดขึ้นหรือไม่

2.3 แนวคิดการพึ่งตนเอง

การพึ่งตนเองของชุมชนตามแนวคิดของนักวิชาการมีเงื่อนไขในการพึ่งตนเองที่สอดคล้องกัน โดยเฉพาะเงื่อนไขในการสร้างจิตสำนึกเพื่อการพึ่งตนเอง ทั้งในลักษณะของปัจเจกบุคคล หมายถึง กิจกรรมที่กระทำโดยบุคคลหรือครัวเรือน เพื่อบรรลุถึงหลักประกันของการดำรงชีพ และลักษณะของการพึ่งตนเองในลักษณะกลุ่มที่มีการจัดระบบเพื่อให้ประชาชนสามารถดำเนินการตอบสนองความต้องการของตนเองด้วยวิธีการช่วยเหลือตนเองด้วยการร่วมมือกับผู้อื่นที่อยู่ในสถานการณ์เดียวกัน ดังนั้นแนวคิดการพึ่งตนเองที่สอดคล้องกับการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสารเพื่อการพึ่งตนเองบ้านนาบอน จึงได้ทำการศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.3.1 ความหมายของการพึ่งตนเอง

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2529 : 113-114) ให้ความหมายของการพึ่งตนเองของชุมชน โดยพิจารณาจากรูปแบบการผลิตว่า ชุมชนที่สามารถพึ่งตนเองได้มีอยู่ 2 ระดับ คือ ระดับแรกเป็นชุมชนที่มีการผลิตพอเลี้ยงชีพ เป็นการผลิตทุกอย่างเฉพาะพอกินและพอใช้ ไม่สามารถผลิตอะไรได้มาก เพราะด้อยวิทยาการในการผลิตอาศัยการผลิตจากทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน ในระดับที่สอง เป็นชุมชนที่ผลิตทุกอย่างได้อย่างเพียงพอเนื่องจากมีวิทยาการและความรู้ความสามารถในการผลิต ส่งผลให้สามารถผลิตเพิ่มขึ้นและนำผลผลิตที่เหลือส่วนหนึ่งไปแลกเปลี่ยนเพื่อให้ได้ผลผลิตอย่างอื่นมาถือเป็นการพึ่งตนเองที่ดีที่สุดและไม่ปกปิดตัวเองด้านการจัดการตลาด เนื่องจากมีความสัมพันธ์เชิงพึ่งพาอาศัยกันในการแลกเปลี่ยนผลผลิตที่เหลือของตนเองกับผู้อื่น

เสรี พงศ์พิศ (2546 : 26) กล่าวถึง ชุมชนเข้มแข็งและชุมชนพึ่งตนเอง มีลักษณะสำคัญ 4 ประการคือ

1. ชุมชนเข้มแข็งเป็นชุมชนเรียนรู้และพร้อมที่จะเรียนรู้ และอยากเรียนรู้ ไม่นั่งรอรับความช่วยเหลือจากภายนอก แต่ลุกขึ้นมาแสวงหาทางออกด้วยตัวเอง โดยแสวงหาความรู้ที่จะช่วยปลดปล่อยตนเองให้หลุดพ้นจากความไม่รู้และปัญหาต่างๆ
2. ชุมชนเข้มแข็งตัดสินใจได้อย่างเป็นอิสระ ชุมชนที่ตัดสินใจเองไม่ได้ ต้องพึ่งพาอาศัยคนอื่นถือเป็นชุมชนที่อ่อนแอ
3. ชุมชนเข้มแข็งจัดการทุนของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทุนในความหมายกว้างที่ครอบคลุมทุนทางธรรมชาติ คือทรัพยากรต่างๆ ทุนทางเศรษฐกิจคือ ทุนที่ชุมชนสร้างขึ้นผลิตได้ สะสมไว้ ทุนทางสังคมคือ ทุนที่เป็นระเบียบ กฎเกณฑ์ จารีต ประเพณี ที่ร้อยรัดผู้คนให้อยู่ร่วมกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นพี่น้อง ทุนทางวัฒนธรรมคือ ความรู้ภูมิปัญญาอันมาพร้อมกับวิถีชีวิตของผู้คนและแสดงออกทางการดำเนินชีวิต การกิน การอยู่ การทำงาน การจัดการชีวิตของตนเองและชุมชน

4. จัดการชุมชนด้วยธรรมาภิบาล (good governance) ด้วยความโปร่งใส โดยชุมชนมีส่วนร่วม

อนึ่ง นาคะบุตร (2529 : 71) กล่าวถึงลักษณะของการพึ่งตนเอง ประกอบด้วย

1. การพึ่งตนเองต้องกลับมาอยู่ในองค์ความรู้พุทธศาสนา
2. การพึ่งตนเองในแนวการมองทางออกที่ไม่โจมตีเข้าระบบเศรษฐกิจแบบบริโภคนิยม ลดละการพึ่งพา ตั้งแต่เริ่มลดการผลิต บัณฑิตการผลิต ลดพื้นที่เพาะปลูก
3. สร้างเงื่อนไขการพึ่งตนเองแบบครบวงจร เปลี่ยนฐานจากการผลิตเข้าไปเป็นการกระจายความเสี่ยงในเรื่องไร่นาสวนผสม ผลิตเพื่อกินไม่ใช่เพื่อขาย เป็นการผลิตเพื่อตอบสนองตนเองและไม่ตกเป็นเบี้ยล่างของตลาด โดยพยายามมองว่าผลผลิตอย่างหนึ่งจะเกื้อกูลอีกอย่างหนึ่งได้อย่างไร เพื่อให้เกิดการเกื้อกูลของกลไกธรรมชาติ

เสนห์ จามริก (2530 : 31-32) การพึ่งตนเองเป็นรากฐานสำคัญ ถือเป็นแนวทางการพัฒนารูปแบบหนึ่ง ที่เกิดจากความเข้าใจธรรมชาติที่เป็นจริงบนพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ที่อาศัยปัจจัยจากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ดังนั้นการได้ทำความเข้าใจกับปัญหาและคิดค้นวิธีการแก้ปัญหาให้ตรงกับความต้องการจึงจะสามารถให้ชนบทสามารถพึ่งตนเอง และสามารถเผชิญกับเศรษฐกิจภายนอกได้

วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ (2531 : 8) กล่าวถึงการพัฒนาขีดความสามารถด้านการผลิตของชนบทในการผลิตเพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเอง มีความเกี่ยวข้องกับปัจจัย ดังนี้

1. คุณภาพของคน ต้องมีการปรับเปลี่ยนค่านิยม และพัฒนาด้านจิตใจให้อยู่ในกรอบของคุณธรรม
2. ขีดความสามารถทางด้านเทคโนโลยี จะต้องสร้างความสามารถที่จะทำสิ่งที่ตอบสนองความต้องการของสังคมได้
3. ระบบเศรษฐกิจหรือระบบการผลิตและการตลาด ต้องมีการปรับปรุงเนื่องจากชาวชนบทแต่ละบุคคลหรือครอบครัวมีพลังที่จำกัด ส่งผลให้ภาวะการพึ่งตนเองอ่อนแอ

2.4 แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน

2.4.1 กรอบเศรษฐกิจชุมชนพอเพียงและก้าวหน้า

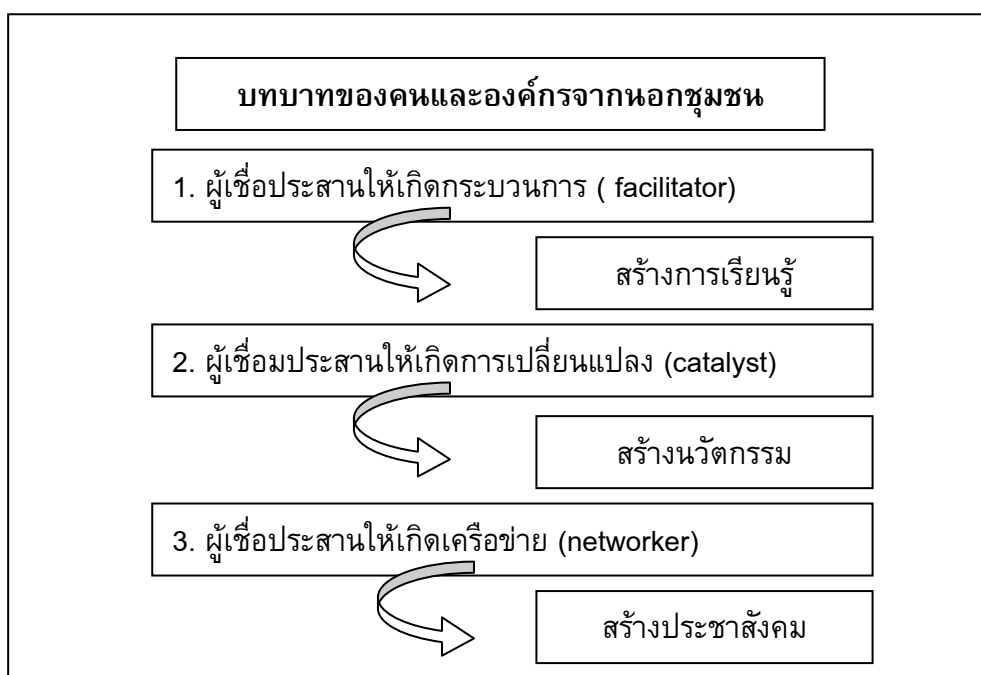
เสรี พงศ์พิศ (2546 : 78) กล่าวถึง เศรษฐกิจชุมชนที่มีเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาไม่ได้จำกัดแต่เพียงการผลิตเพื่อกินเพื่อใช้ในครัวเรือน หรือในชุมชนเท่านั้น แต่เป็นการจัดระบบระเบียบการผลิต การบริโภค การลงทุน การดำเนินการใหม่ เริ่มจากการสร้างรากฐานให้มั่นคง มีกินมีใช้ให้เพียงพอเสียก่อนจึงนำส่วนที่เหลือออกไปสู่ตลาดภายนอก จึงเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นที่ชุมชนแยกแยะการผลิต การบริโภค การจัดการต่างๆ ให้ชัดเจนว่า อะไรที่ทำกินทำใช้ในครัวเรือน ในชุมชนอะไรที่มีมากเกินไปจนจะจัดการอย่างไร แบบที่ทำเพื่อกิน

เพื่อใช้เรียกว่า “พอเพียง” แบบที่ทำเพื่อนำออกสู่ตลาดในชุมชน ระหว่างชุมชนและตลาดใหญ่ ตามศักยภาพของผลิตภัณฑ์ เรียกว่า “ก้าวหน้า”

2.4.2 กระบวนทัศน์พัฒนาใหม่

เสรี พงศ์พิศ (2546 : 17) กล่าวถึงศักยภาพกระบวนทัศน์พัฒนาใหม่ บนฐานความเข้าใจเรื่อง กระบวนการพัฒนาศักยภาพของชุมชนทำให้ชุมชนเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ หัวใจของกระบวนทัศน์คือ วิธีคิด วิธีปฏิบัติ วิธีให้คุณค่า บนฐานของความเชื่อว่าชาวบ้านมีศักยภาพชุมชนมีศักยภาพที่จะพึ่งตนเองได้ ถ้ามีโอกาสได้เรียนรู้และพัฒนา ดังนั้นกระบวนการพัฒนาศักยภาพของชุมชน ประกอบด้วยการเรียนรู้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ คน ผลผลิต ธรรมชาติ และทุนต่างๆ ของชุมชน โดยการนำความรู้ไปพัฒนาทรัพยากร เพิ่มมูลค่าให้ทรัพยากร และจัดการอย่างยั่งยืน เป็นกระบวนการที่สั่งสมประสบการณ์ของชุมชน จึงเห็นได้ว่า โจทย์การพัฒนาชุมชนจึงไม่ใช่การหาทุนมากมาย ไปทำโครงการในชุมชน แต่ต้องเริ่มและเน้นที่การจัดการกระบวนกรเรียนรู้ กระบวนการจัดการ กระบวนการพัฒนาทุนของชุมชนที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เป็นกระบวนการสร้างทุนความรู้ ทุนทางปัญญา ทุนทางสังคม ซึ่งหากปราศจากทุนเหล่านี้ ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนเงินจะไม่เพียงพอ และยั่งยืน

กระบวนการพัฒนายุคใหม่มีเป้าหมายที่พึ่งตนเองของประชาชน วิธีการที่จะบรรลุเป้าหมายคือ การส่งเสริมให้เกิดขบวนการประชาชนที่เข้มแข็ง หน่วยงาน องค์กร และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับงานพัฒนา ชุมชนจึงมีหน้าที่ช่วยให้ชุมชนเกิด “การพัฒนาศักยภาพของตนเองให้เข้มแข็ง” แทน “การพัฒนาชุมชน” (Community empowerment แทน Community development)

ที่มา : เสรี พงศ์พิศ, 2546 : 20

จากภาพประกอบ หน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องต้องปรับบทบาทหน้าที่ของตนเองไปเป็นผู้ประสานใน 3 ลักษณะคือ

1. เป็นผู้ประสานให้เกิดการเรียนรู้ (facilitator) เพื่อให้ชุมชนรู้ในสิ่งที่ควรรู้ รู้จักตัวเอง รู้จักรากเหง้า รู้จักเอกลักษณ์ ศักยภาพ และทุนของตนเอง รู้สถานภาพ รู้ความเป็นอยู่ รายรับ รายจ่าย หนี้สิน รู้ปัญหาที่ตนเองกำลังประสบอยู่อย่างต้องแท้ รู้จักโลกที่เปลี่ยนแปลงและมีผลกระทบต่อชุมชน ให้ชุมชนมีความรู้ในทุกอย่างที่ยากทำเพื่อพัฒนาศักยภาพ และแก้ปัญหาของตนเองให้เรียนรู้การวางแผนชีวิตของตนเอง ไม่ใช่ให้คนอื่นทำแล้วมากำหนดชีวิตชาวบ้านอย่างที่เป็นอยู่

2. เป็นผู้เชื่อมประสานให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (catalyst) ทำให้เกิดการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ หรือมักเรียกว่า “นวัตกรรม” (innovation) บทบาทนี้ทำให้เกิดการเชื่อมโยงผู้คน โยงความคิด โยงกิจกรรมให้เกิดสิ่งใหม่ๆ อันเป็นผลที่เกิดจากการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพที่ทำให้กล้าคิดนอกกรอบ ไม่เอาแต่เลียนแบบคนอื่น หยิบฉวยสิ่งทีใครๆ ทำไว้ก่อนแล้ว ไม่เรียกหาแต่สูตรสำเร็จ แต่รู้จักคิดเอง คิดใหม่ การประสานเชื่อมโยงความคิดและกิจกรรมที่ดีมีฐานคิดแบบทวิคูณ หรือแบบผนึกกำลัง (synergy) กับการจัดการแบบเกื้อกูล (cluster) คือ การเชื่อมโยงให้กิจกรรมต่างๆ สัมพันธ์เกี่ยวเนื่องและเกื้อกูลกัน

3. เป็นผู้เชื่อมประสานให้เกิดเครือข่าย (networker) นับเป็นบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งเพราะเป็นกระบวนการฟื้นฟูพลังของชุมชน พื้นที่ทางสังคมที่ทำให้ชุมชนอยู่รอดผ่านปัญหาอุปสรรคต่างๆ การเชื่อมโยงผู้คนเป็นเครือข่าย จึงหมายถึง การฟื้นความเป็นชุมชนภายในหมู่บ้าน ระหว่างหมู่บ้าน ระหว่างคนที่มีความรู้ และความสัมพันธ์ร่วมกัน การเชื่อมโยงให้ผู้คนสื่อสารสัมพันธ์กันเป็นการพัฒนาในตัวเอง คนเอาความคิดมารวมกัน เอาประสบการณ์เอาพลังทางปัญญามารวมกัน มาร่วมกันแก้ปัญหา ร่วมกันพัฒนาศักยภาพของตนเอง มาร่วมทำกิจกรรมต่างๆ คนเล็กๆ รวมกันหลายคนก็มีพลัง

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

2.5.1 ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน

ปรัชญา เวสารัชช์ (2528 : 13) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนและสังคม ร่วมทำกิจกรรมการพัฒนาให้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกัน

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนต้องมาด้วยความสมัครใจ ใช้การตัดสินใจอย่างเป็นประชาธิปไตยในการกำหนดนโยบายและการวางแผนพัฒนา ตลอดจนการรับผลประโยชน์จากการพัฒนาร่วมกัน

3. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญ ในการประกันให้เกิดการพัฒนา ที่มุ่งประโยชน์ที่จะได้รับจากการลงทุน

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527 : 6-7) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาว่า หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม สนับสนุนและสร้างโอกาสให้ประชาชนทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มคน ชุมชน สมาคม มูลนิธิและองค์การอาสาสมัครรูปแบบต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงานในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และนโยบายของการพัฒนาตามที่กำหนดไว้ ประกอบด้วย

1. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุที่เกิดขึ้น ในชุมชนตลอดจนความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดหาวิธีสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรมเพื่อจัดและแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง และของหน่วยงาน
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้
8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 : 183) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องกัน ทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม มีความเกี่ยวข้องกัน เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่ม รวมถึงการเกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อกันและองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมสามารถสรุปได้ คือ การมีส่วนร่วม = ความร่วมมือร่วมใจ + การประสานงาน + ความรับผิดชอบ

2.5.2 ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

ปรีศนา โกลละสุต (2534 : 13) ได้ให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

1. จะช่วยให้ประชาชนยอมรับโครงการมากขึ้น เนื่องจากเป็นโครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชน
2. ประชาชนจะมีความรู้สึกผูกพัน และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของมาก ยิ่งขึ้น
3. การดำเนินโครงการจะราบรื่น ได้รับความร่วมมือจากประชาชนมากขึ้น

4. จะช่วยพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนมากขึ้น
5. โครงการจะให้ประโยชน์แก่ประชาชนมากขึ้นและมีการระดม ทรัพยากรเพื่อการดำเนินโครงการมากขึ้น

2.5.3 ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

กรมปกครอง (2539 : 19-21) กล่าวถึง แนวทางการสร้างร่วมมือระหว่าง หน่วยงานของ รัฐบาลกับประชาชนในการแก้ไขปัญหาไว้ดังนี้

แนวทางที่ 1 องค์กรสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ แก้ไข ปัญหาโดยการทำโปสเตอร์ แผ่นพับ เพื่อให้ความรู้แก่ประชาชน

แนวทางที่ 2 หน่วยงานที่มีหน้าที่ในการจัดเก็บขยะมูลฝอย ควรจัดทำ แผนการ ดำเนินงานการจัดเก็บขยะเพื่อการประชาสัมพันธ์ เพื่อขอความร่วมมือให้เกิดความเป็นระเบียบ เรียบร้อยไม่มีขยะตกค้าง

แนวทางที่ 3 ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน เคารพและปฏิบัติตาม กฎหมายรวมถึง ทราบบทลงโทษที่จะได้รับหากมีการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย

วิธีการกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวกันของผู้แทนประชาชนจากกลุ่มต่างๆ ดังนี้

วิธีที่ 1 ให้ร่วมคิดร่วมทำเรื่องที่เป็นประเด็นปัญหาใกล้ตัว และแนวทางการพัฒนา ที่ไม่ยากนักในพื้นที่อันนั้นก่อน

วิธีที่ 2 หากิจกรรมให้ร่วมคิด ร่วมทำ ในการแก้ไขปัญหา เช่น ปัญหายาเสพติด การรณรงค์การเลือกตั้ง การจัดทำแผนชุมชน ฯลฯ ไปอย่างต่อเนื่อง

วิธีที่ 3 การสร้างบรรยากาศให้เปิดรับฟังปัญหาชาวบ้านและในบางกรณีที่กำลังของ ชาวบ้านไม่สามารถแก้ไขให้เป็นรูปธรรมได้ โดยชี้แนะเท่าที่จำเป็นแต่ไม่ชักนำโดยเด็ดขาด

วิธีที่ 4 จากการร่วมคิดร่วมทำในกิจกรรมจากง่ายไปหายากที่ค่อยๆ ประสบ ความสำเร็จจะนำไปสู่การเรียนรู้ ความมั่นใจและชุมชนที่เข้มแข็งอย่างยั่งยืนในอนาคต

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2525 : 11) ได้แบ่งขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้เป็น 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาชุมชนนั้นเป็น ขั้นตอนแรกที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าชาวบ้านยังไม่สามารถเข้าใจปัญหาและสาเหตุของปัญหาด้วย ตัวเองกิจกรรมต่างๆ ที่ตามมาก็ไร้ประโยชน์และในอีกแง่หนึ่ง ประชาชนเป็นผู้ที่อยู่กับปัญหา ย่อมเป็นผู้ที่แก้ปัญหาดีที่สุด

ขั้นตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินกิจกรรม สำหรับการดำเนินการ วางแผนเป็นขั้นตอนที่จะขาดไม่ได้หากประชาชน ไม่ได้เข้าร่วมในการวางแผนการดำเนินกิจกรรม ประชาชนก็จะไม่สามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้เองโดยที่ไม่มีผู้ช่วย

ขั้นตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการลงทุน และปฏิบัติงานในส่วนนี้ หมายถึง การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ตามความสามารถของประชาชนแต่ละคนนั้นเองโดยที่ใครมีทุนก็สามารถช่วยเหลือด้านเงินทุน หากใครไม่มีเงินทุนก็สามารถช่วยในด้านแรงงานได้

ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงานขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสุดท้าย ซึ่งประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นหากประชาชนมีส่วนร่วมคือ การที่จะทราบข้อดีข้อเสียของตนเองได้

2.6 แนวคิดเกี่ยวกับผักปลอดสารพิษ

พืชผักเป็นพืชอาหารที่คนไทยนิยมนำ มาใช้รับประทานกันมากเนื่องจากมีคุณค่าทางอาหารทั้งวิตามินและแร่ธาตุต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกายสูง แต่ค่านิยมในการบริโภคผักนั้น มักจะเลือกบริโภคผักที่สวยงามไม่มีร่องรอยการทำลายของหนอน และแมลงศัตรูพืช จึงทำให้เกษตรกรที่ปลูกผักจะต้องใช้สารเคมีป้องกัน และกำจัดแมลงชนิดพิษในปริมาณที่มากเพื่อให้ได้ผักที่สวยงามตามความต้องการของตลาด เมื่อผู้ซื้อนำมาบริโภคแล้วอาจได้รับอันตรายจากสารพิษที่ตกค้างอยู่ในพืชผักนั้นได้เพื่อเป็นการแก้ปัญหาดังกล่าว เกษตรกรจึงควรหันมาทำการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ โดยนำเอาวิธีการป้องกัน และกำจัดศัตรูพืชหลายวิธีมาประยุกต์ใช้ร่วมกัน เป็นการทดแทนหรือลดปริมาณการใช้สารเคมีให้น้อยลง เพื่อความปลอดภัยของเกษตรกร ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม

กรมส่งเสริมการเกษตร (2539 อ้างถึงใน ดลยา กันตะนันท์, 2543 : 10) ให้ความหมายผักปลอดสารพิษ คือ ผักที่ไม่มีสารพิษ หรือมีสารพิษค้างในระดับที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภคตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ 163 ลงวันที่ 28 เมษายน 2538 เรื่องอาหารที่มีสารพิษตกค้างโดยการผลิตผักปลอดสารพิษทำได้ 2 วิธีคือ

1. การผลิตผักนอกมุ้งตาข่ายในล่อน (ผักนอกมุ้ง)
2. การผลิตผักในมุ้งตาข่ายในล่อน (ผักกางมุ้ง)

การผลิตผักนอกมุ้งตาข่ายในล่อน (ผักนอกมุ้ง) ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ผลิตผักหลังการเก็บเกี่ยวข้าว หรือพืชหลักชนิดอื่น ลักษณะของพืชเป็นที่ผลิตผักไม่ตลอดทั้งปี มีการผลิตปีละ 1 ครั้ง หรือมากกว่า 1 รุ่น การระบาดของหรือการเข้าทำลายของศัตรูพืชไม่มากนัก เกษตรกรมีการใช้สารเคมีน้อย วิธีการผลิตผักนอกมุ้งมีดังต่อไปนี้

1. การเตรียมดิน

1.1 การปรับสภาพตามความอุดมสมบูรณ์ของดิน พืชผักจะเจริญเติบโตได้ดีในดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ และโรคพืชบางชนิดจะระบาดรุนแรงในสภาพดินที่เสื่อมโทรม การเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน กระทำโดยการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ เช่น ปุ๋ยมูลสัตว์ ปุ๋ยหมัก หรือปุ๋ยพืชสด อัตรา 1,000-2,000 กิโลกรัม ต่อพื้นที่การปลูก 1 ไร่

1.2 การปรับสภาพความเป็นกรดต่างของดิน โดยทั่วไปสภาพดินมีการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากการใส่ปุ๋ยเคมีติดต่อกันมาเป็นเวลานานหลายปี เกิดการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของดิน เช่น ดินจับกันแข็งเป็นก้อนซึ่งเกิดจากการตรึงธาตุอาหารบางชนิดที่จำเป็นต่อพืช การไถพรวนดินที่ผิดวิธีก่อให้เกิดการชะล้างของผิวดิน การปลูกพืชชนิดเดียวกันเป็นเวลาติดต่อกันหลายปีทำให้เนื้อดินเกิดการเปลี่ยนแปลง วิธีการปรับสภาพความเป็นกรดต่างของดินกระทำโดยการให้ปูนขาว หรือแรโดโลไมท์ ในอัตรา 200-300 กิโลกรัมต่อไร่ หลังจากการหว่านหรือใส่ปุ๋ยแล้วต้องรดน้ำตามด้วย

2. การปฏิบัติต่อเมล็ดพันธุ์

เชื้อโรคหลายชนิดที่ติดมากับเมล็ดพันธุ์ เช่น เชื้อแบคทีเรีย เชื้อรา ที่ทำให้เกิดโรคต่างๆ ในพืชผักสามารถป้องกันและกำจัดได้ด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

2.1 แช่เมล็ดพันธุ์ผักในน้ำที่มีอุณหภูมิ 50-55 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 10-15 นาที การแช่ในน้ำร้อนจะสามารถกำจัดเชื้อราสาเหตุต่าง ได้ และยังเป็นการกระตุ้นให้เมล็ดพันธุ์งอกได้สม่ำเสมอ ช่วยลดปริมาณการใช้เมล็ดพันธุ์

2.2 ในพื้นที่ที่พบว่ามีการระบาดของโรคน้ำค้างและใบจุด มีความจำเป็นต้องคลุกเมล็ดพันธุ์ด้วยสารเคมี เช่น เมทาแลคซิล 35% SD (เอพรอน) และไอโปรไดโอส (รอฟรอล) อัตราส่วน 10 กรัมต่อน้ำหนักเมล็ดพันธุ์ผัก 1 กิโลกรัม จะทำให้ต้นกล้าผักไม่ถูกทำลายจากโรคต่างๆ และมีความแข็งแรง

ข้อดีของการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ (สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตร, www.phanom.ru.ac.th. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2553)

1. ทำให้ได้พืชผักที่มีคุณภาพ ไม่มีสารพิษตกค้าง เกิดความปลอดภัยแก่ผู้บริโภค
2. ช่วยให้เกษตรกรผู้ปลูกผักมีสุขภาพอนามัยดีขึ้น เนื่องจากไม่มีการฉีดพ่นสารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช ทำให้เกษตรกรปลอดภัยจากสารพิษเหล่านี้ด้วย
3. ลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรด้านค่าใช้จ่ายในการซื้อสารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช
4. ลดปริมาณการนำเข้าสารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช
5. เกษตรกรจะมีรายได้เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากผลผลิตที่ได้มีคุณภาพทำให้สามารถขายผลผลิตได้ในราคาสูงขึ้น
6. ลดปริมาณสารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชที่จะปนเปื้อนเข้าไปในอากาศและน้ำ ซึ่งเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและลดมลพิษของสิ่งแวดล้อมได้ทางหนึ่ง

วิธีการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษ

ในการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษนั้น จะใช้หลักการปลูกพืชผัก โดยการใส่สารเคมีในการผลิตให้น้อยที่สุด หรือใช้ตามความจำเป็น และจะใช้หลัก “การป้องกันและกำจัดศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสานหรือไอพีเอ็ม” แทน แต่การที่จะป้องกันและกำจัดศัตรูพืชให้ได้ผลนั้น จะต้องเลือกวิธีที่ประหยัดเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้ปลูกจะต้องเข้าใจเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. สาเหตุการระบาดของศัตรูพืช

1.1 ศัตรูพืชเคลื่อนย้ายจากแหล่งหนึ่งไปยังอีกแหล่งหนึ่ง ที่มีความเหมาะสมมากกว่า ทำให้มีการขยายพันธุ์และระบาดทำความเสียหายเพิ่มขึ้น

1.2 สภาพแวดล้อมและสภาพทางนิเวศน์เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ศัตรูพืชมีการขยายพันธุ์ได้ดีขึ้นเพิ่มจำนวนมากขึ้น หรือมีผลต่อการพัฒนาสายพันธุ์ให้มีความต้านทานและมีประสิทธิภาพในการเข้าทำลายมากขึ้น เช่น การกำจัดทำให้หนูระบาด การใช้สารเคมี ทำให้แมลงที่กินแมลงศัตรูพืชตาย เป็นต้น

1.3 สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมของมนุษย์ที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ความต้องการผลิตในการบริโภคเปลี่ยนไป ทำให้ความต้องการผลผลิตในการบริโภคเปลี่ยนไป ทำให้ความต้องการผลผลิตที่แตกต่างกันไปตามความต้องการของบริโภค ทำให้บางครั้งร่องรอยการทำลายของศัตรูพืชเพียงจุดเดียว ก็ถือว่าผลผลิตตกเกรดไม่ได้มาตรฐาน มีการระบาดของศัตรูพืชได้

2. การควบคุมศัตรูพืชให้ประสบผลสำเร็จ มีหลักการง่าย ๆ คือ

2.1 ต้องป้องกันไม่ให้เกิดโรคในแปลงปลูก เช่น การใช้พันธุ์ที่ปราศจากโรคและแมลง การไม่นำ ชิ้นส่วนของพืชที่มีโรคแมลงเข้ามาในแปลงปลูก เป็นต้น

2.2 ถ้ามีศัตรูพืชเข้ามาในแปลงปลูกหรือแสดงอาการเป็นโรคแล้ว ต้องยับยั้งการแพร่ระบาด

2.3 และถ้ามีการระบาดแล้วต้องกำจัดให้หมดไปอย่างไรก็ตามสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดการระบาดของศัตรูพืชในแปลงปลูก คือตัวเกษตรกรเองที่ละเลยการควบคุมดูแล ทำให้ศัตรูพืชสะสมในแปลงปลูก จนถึงระดับที่ไม่สามารถควบคุมกำจัดได้

3. วิธีการควบคุมศัตรูพืชอย่างมีประสิทธิภาพ มีขั้นตอนดังนี้

3.1 ต้องศึกษานิสัยของศัตรูพืชในแปลงปลูกนั้นๆ ก่อน

3.2 สำรวจสถานการณ์ศัตรูพืชในแปลงปลูก

3.3 พิจารณาแนวโน้มการระบาดของศัตรูพืชแล้วจึงหาแนวทางป้องกันและกำจัดต่อไป

3.4 เมื่อควบคุมการระบาดให้อยู่ในระดับที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายมากขึ้นแล้วให้เลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมเพื่อลดปริมาณ หรือรักษาระดับการเข้าทำลายให้คงที่หรือลดลง

3.5 ในกรณีที่ไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ศัตรูพืชด้วยวิธีการอื่นๆ ได้มีความจำเป็นที่จะต้องใช้สารเคมีให้เลือกใช้สารเคมีที่ถูกต้องเหมาะสมกับชนิดศัตรูพืชและกระบวนตามคำแนะนำ วิธีการใช้ในฉลาก

4. ผลดีของการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสาน

4.1 ลดปริมาณศัตรูพืชให้ต่ำกว่าระดับที่จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่พืช

4.2 ลดปริมาณการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช

4.3 มีความปลอดภัยต่อสุขภาพของเกษตรกรผู้บริโภค รวมถึงสภาพแวดล้อม การปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ

5. วิธีการผสมผสานในการควบคุมศัตรูพืช จะเป็นการนำเอาวิธีการป้องกัน และกำจัดศัตรูพืชหลายวิธีมาประยุกต์ใช้ร่วมกัน โดยวิธีการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษนี้มีข้อแนะนำ ให้เกษตรกรเลือกใช้วิธีการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชทดแทนการใช้สารเคมี ดังนี้

5.1 การเตรียมแปลงปลูก

5.2 การเตรียมเมล็ดพันธุ์

5.3 การปลูกและการดูแล

5.4 การให้ธาตุอาหารเสริม

5.5 การใช้กับดักกาวเหนียว

5.6 การใช้กับดักแสงไฟ

5.7 การใช้พลาสติกหรือฟางข้าวคลุมแปลงปลูก

5.8 การปลูกผักในโรงเรือนมุ้งตาข่ายในลอน

5.9 การควบคุมโดยชีววิธี

5.10 การใช้สารสกัดจากพืช

5.11 การใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช (กรณีที่ใช้วิธีการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชข้างต้นไม่ได้ผล)

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นิคม ไชยวรรณ และคณะ (2542) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการขยายเกษตรกรรายย่อยของแม่ทา จากการศึกษาพบว่าเงื่อนไขที่มีผลต่อการยอมรับ และขยายตัวของเกษตรกรรายย่อยในชุมชน มี 2 ลักษณะคือ เงื่อนไขภายใน และเงื่อนไขภายนอก ซึ่งเงื่อนไขภายใน ได้แก่ เกษตรกรขาดความรู้ ความเชื่อมั่นในแนวทางการทำเกษตรกรรมยั่งยืน รวมถึงยังไม่ได้รับสิทธิการถือครองที่ดินทำกิน การขาดเงินทุนตลอดจนการรวมกลุ่มและการมีเครือข่าย ส่วนเงื่อนไขภายนอก ได้แก่ ระบบการตลาด การจัดการผลผลิต และขาดการส่งเสริม

จากเจ้าหน้าที่ การศึกษาแนวทางแก้ไขปัจจัยดังกล่าวคือ เงื่อนไขภายในสามารถแก้ไขได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ และการหนุนเสริมจากกลุ่มหรือองค์กรเครือข่าย ส่วนเงื่อนไขภายนอกมีความจำเป็นต้องหนุนเสริมกระบวนการที่สอดคล้องกับการส่งเสริมการผลิต การตลาด การพัฒนามาตรฐานให้เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคและการขยายตัวของการผลิตแบบเกษตรกรรมยั่งยืนได้อย่างต่อเนื่อง

จุฬารักษ์ สมพฤษ (2550) ได้ทำการศึกษาความเป็นไปได้ในการลงทุนโครงการศูนย์จำหน่ายหัตถกรรมและอาหารพื้นเมือง จังหวัดลำพูน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการลงทุนโครงการศูนย์จำหน่ายหัตถกรรมและอาหารพื้นเมือง จังหวัดลำพูน โดยทำการศึกษาความเป็นไปได้ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการตลาด ด้านเทคนิค ด้านการจัดการ และด้านการเงิน ผลการศึกษาด้านการตลาดพบว่า การท่องเที่ยวของจังหวัดลำพูนมีการขยายตัวส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของค่าใช้จ่ายเป็นค่าอาหาร เครื่องดื่ม คิดเป็นร้อยละ 34.30 และซื้อของที่ระลึกเพิ่มเป็นร้อยละ 30.21 ทั้งนี้ทำให้ผู้ผลิตสินค้าหัตถกรรมร้อยละ 43.75 มีความต้องการแหล่งจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมที่เป็นห้องเช่าในราคา 3,500 บาทต่อเดือน และผู้ผลิตสินค้าหัตถกรรมร้อยละ 70 มีความต้องการห้องเช่าที่มีขนาด 40x40 เมตร การกำหนดส่วนผสมทางการตลาด บริการ ประกอบด้วย ด้านผลิตภัณฑ์มี 2 ส่วนคือ ห้องเช่าขายสินค้าจำนวน 100 ห้อง และบริการอื่นๆ ด้านราคา กำหนดราคาห้องให้เช่าขายสินค้าในปีที่ 1-5 ในราคาห้องละ 3,500 บาทต่อเดือน และเพิ่มเป็น 4,000 บาทในปีที่ 6-10 ด้านช่องทางการจำหน่ายคือ การรับลูกค้าที่เข้ามาชมห้องเช่าขายสินค้าด้วยตนเอง ด้านการส่งเสริมการตลาด มีการส่งเสริมการขาย จัดงานเปิดตัวโครงการ โฆษณา ประชาสัมพันธ์ และใช้พนักงานขายในการดึงดูดลูกค้าเข้ามาซื้อและเช่าโครงการ ด้านบุคลากรพนักงานต้องมีความรู้ มีธรรมาจริยธรรมดี ด้านการสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ ด้วยการดูแลตัวอาคารให้สะอาด สวยงาม และร่มรื่น ด้านกระบวนการ การให้ข้อมูลผู้มาเช่าอย่างครบถ้วน ชัดเจนและให้บริการที่ดี ผลการศึกษาด้านเทคนิคพบว่า โครงการเลือกทำเลที่ตั้งในเนื้อที่ประมาณ 5 ไร่ อยู่ติดกับถนนสุขุมวิทไฮเวย์เชียงใหม่ – ลำปาง มีความสะดวกในการคมนาคมของนักท่องเที่ยว ภายในศูนย์ประกอบด้วย ห้องน้ำ 2 แห่ง ที่พักรับประทานอาหาร ที่จอดรถยนต์และรถทัวร์ สำนักงาน ลานอเนกประสงค์ และลานสาธิตการผลิตสินค้าหัตถกรรม สวนหย่อม และสนามหญ้าสำหรับพักผ่อน ผลการศึกษาด้านการจัดการพบว่า โครงการดำเนินธุรกิจในรูปแบบห้างหุ้นส่วนจำกัด มีหุ้นส่วน 2 ราย เสียภาษีในอัตราธุรกิจที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และผลการศึกษาด้านการเงินพบว่า โครงการมีการลงทุนทั้งสิ้น 14,932,000 บาท มาจากผู้เป็นหุ้นส่วนคิดเป็นร้อยละ 73.21 รวมเป็นเงิน 10,932,000 บาท และมาจากการกู้ยืมธนาคารคิดเป็นร้อยละ 26.79 รวมเป็นเงิน 4,000,000 บาท โดยในช่วงระยะเวลา 10 ปี โครงการมีรายได้ต่อปี ระหว่าง 2,520,000 – 4,800,000 บาท โดยมีกำไรสุทธิระหว่าง 378,922 - 2,205,582 บาทต่อปี โครงการมีระยะคืนทุนเท่ากับ 6 ปี 7 เดือน 27 วัน มูลค่าปัจจุบันสุทธิเท่ากับ 1,720,227 บาท ณ อัตราคิดลดร้อยละ 9.46 โดยให้

อัตราผลตอบแทนจากการลงทุนประมาณร้อยละ 11.57 ดังนั้นโครงการจึงมีความเป็นไปได้ในการลงทุน

สุรชาติ สุวรรณโฆสิต (2543) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความเป็นไปได้ของโครงการลงทุนศูนย์หนังสือในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการตลาด ด้านเทคนิค ด้านการจัดการ และด้านการเงิน ผลการศึกษาด้านการตลาดพบว่า ประชาชนในจังหวัดพะเยามีความตื่นตัวด้านการศึกษา และอ่านหนังสือมากขึ้น แต่ร้านจำหน่ายหนังสือใน จังหวัดพะเยา ยังไม่สามารถสนองตอบความต้องการของลูกค้าได้ทั้งหมด จากการสำรวจสามารถประมาณการมูลค่าโดยรวมของตลาดคิดเป็น 2.436 ล้านบาทต่อเดือน โดยโครงการมีส่วนแบ่งตลาดคิดเป็นร้อยละ 50.73 หรือคิดเป็นมูลค่า 1.236 ล้านบาทต่อเดือน ผลการศึกษาด้านเทคนิคพบว่า ท่าเลที่ตั้งของโครงการอยู่ในแหล่งชุมชน การคมนาคมสะดวก มีสถานที่จอดรถเพียงพอ ที่ตั้งเป็นอาคารพาณิชย์ขนาด 3 คูหา มีพื้นที่ประมาณ 176 ตารางเมตร ผลการศึกษาด้านการจัดการพบว่า โครงการจะดำเนินงานในรูปแบบห้างหุ้นส่วนจำกัด มีผู้ถือหุ้น 3 ราย ถือหุ้นในสัดส่วนร้อยละ 40 30 และ 30 ตามลำดับ โดยโครงการใช้พนักงานจำนวน 11 คนเป็นผู้บริหาร 1 คน และเป็นระดับปฏิบัติการ 10 คน และผลการศึกษาด้านการเงินพบว่า โครงการใช้เงินเริ่มต้นทั้งสิ้น 5.368 ล้านบาท โดยคิดเป็นส่วนของทุนร้อยละ 65 และส่วนของหนี้สินร้อยละ 35 มีระยะเวลาคืนทุน 3 ปี 9 เดือน 28 วัน มูลค่าปัจจุบันสุทธิ ณ อัตราคิดลดร้อยละ 12 เท่ากับ 1.183 ล้านบาท โดยโครงการได้อัตราผลตอบแทนของโครงการเท่ากับร้อยละ 19.32 ดังนั้นจึงยอมรับข้อสมมติฐานที่ว่ามีความเป็นไปได้ในการลงทุนศูนย์หนังสือในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ผลการวิเคราะห์ความไวของการเปลี่ยนแปลงของมูลค่าปัจจุบันสุทธิ และอัตราผลตอบแทนของโครงการ

พงศา นวมครุฑ (2544) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยด้านส่วนประสมทางการค้าปลีกของร้านค้าปลีกขนาดใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีผลต่อการซื้อของผู้บริโภค ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ที่สำคัญในระดับมากคือ การมีสินค้าตรงตามความต้องการ การมีสินค้าจำหน่ายหลายประเภทหลายยี่ห้อ การมีสินค้าคุณภาพ ใหม่ สด สะอาด การคิดเงินที่ถูกต้อง การมีสินค้าตามโอกาสและเทศกาลจำหน่าย และการสามารถตรวจสอบสินค้าได้จากเครื่องตรวจสอบราคาปัจจัยด้านราคาที่สำคัญคือ การมีป้ายราคาสินค้าที่สังเกตเห็นได้ชัด การมีสินค้านำราคาถูกกว่าร้านอื่น การลดราคาสินค้าตามเทศกาลและโอกาส การจำหน่ายสินค้าแบบยกแพ็คซึ่งมีราคาต่อหน่วยถูกกว่าปกติ และการมีสินค้านำราคาพิเศษสับเปลี่ยนมาจำหน่าย ปัจจัยด้านช่องทางจำหน่ายคือ การมีรถเข็นและตะกร้าไว้ให้บริการ การจัดร้านสะอาด ไม่มีกลิ่นเหม็น และสกปรก การจัดวางสินค้าเป็นหมวดหมู่เลือกซื้อได้สะดวก การเป็นร้านที่มีขนาดใหญ่มีพื้นที่ภายในกว้าง การมีป้ายแสดงตำแหน่งวางสินค้าที่ชัดเจน สถานที่ตั้งเดินทางมาได้สะดวก การวางผังภายในร้านมีทางเดินกว้าง การมีป้ายชื่อหรือสัญลักษณ์ของร้านขนาดใหญ่ สังเกตได้ง่าย เวลาเปิดปิดบริการ และการไม่มีเสียงรบกวนที่นำรำคาญ ปัจจัยด้านส่งเสริมการตลาดคือ การแจกแผ่นพับรายการสินค้านำราคาพิเศษ การโฆษณาทางสื่อต่างๆ และการจัดแสดงสินค้า

ณ จุดจำหน่าย และปัจจัยด้านภาพลักษณ์ขององค์กรคือ การมีจำนวนสินค้าให้เลือกมาก การมีร้านที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักแก่คนทั่วไป การมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ไว้บริการครบครัน การให้บริการสินค้าครบทุกสิ่งในทีเดียวกัน พนักงานมีมนุษยสัมพันธ์ สุภาพ กระตือรือร้นในการให้บริการ การจำหน่ายสินค้าราคาต่ำ การมีการตกแต่งร้านทันสมัยสวยงามบรรยากาศน่าเข้า และการเป็นร้านสาขามาจากต่างประเทศหรือกรุงเทพฯ

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงาน

ระยะที่ 1 ระยะเวลาในการดำเนินงานตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2552 – 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ผู้เข้าร่วม	ระยะเวลา
1. เวทีเตรียมความพร้อม ทบทวนกระบวนการวิจัย กำหนดแนวทางการทำงาน วางแผนการปฏิบัติงาน 1.1 ความเป็นมาโครงการ 1.2 วิธีการดำเนินงาน 1.3 ชี้แจงบทบาทการทำงาน/ ทีมงาน 1.4 แผนการดำเนินงาน 1.5 ชี้แจงรายละเอียดค่าใช้จ่าย	- เพื่อชี้แจงรายละเอียดของกิจกรรมและวางแผนการดำเนินงานกับทีมวิจัยให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน	- นักวิจัย - ที่ปรึกษา - พี่เลี้ยง	เดือนที่ 1
2. จัดกระบวนการวิเคราะห์ชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ภายใต้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นหลักสูตร - การวิเคราะห์ชุมชน/วิทยาการกระบวนการ	- เพื่อเสริมทักษะ เครื่องมือการวิจัย ให้แก่ทีมวิจัย ก่อนการดำเนินงานวิจัย	- นักวิจัย - ที่ปรึกษา - พี่เลี้ยง	เดือนที่ 1
3. เวทีทบทวนแนวทางความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดภัยที่เกี่ยวข้องกับกลไก 4 P คือ Product Price Place และ Promotion จากที่มีอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งประกอบไปด้วยเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับ ● ผู้ผลิต ผลิตภัณฑ์และช่องทางตลาดในหมู่บ้าน ● ผู้บริโภค และช่องทางตลาดในหมู่บ้าน ● ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค สรุปภาพรวมของข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม	- เพื่อแจ้งวัตถุประสงค์ของโครงการให้คนในชุมชนได้รับทราบและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้โครงการวิจัยศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดภัยบ้านนาบอน	- นักวิจัย - ที่ปรึกษา - พี่เลี้ยง - สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ ชยะและชาวบ้าน (นักวิจัยร่วม)	เดือนที่ 2-6
3.1 ทบทวนความเป็นไปได้ในการผลิตที่นำไปสู่การพัฒนาตลาดปลอดภัย	- เพื่อทบทวนความเป็นไปได้ในการวางแผนการปลูกผักปลอดภัยบ้านนาบอน	- นักวิจัย - ที่ปรึกษา - พี่เลี้ยง - สมาชิกกลุ่มผู้ปลูกผักปลอดภัยจำนวน	เดือนที่ 4
3.2 การทดลองปลูกผักปลอดภัย	- เพื่อทดลองปลูกผักตามฤดูกาล	- นักวิจัย - ที่ปรึกษา - พี่เลี้ยง	เดือนที่ 3-5

		- สมาชิกกลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสาร	
3.3 การติดตามผลการปลูกผักปลอดสาร	- เพื่อติดตามผลการปลูกผักปลอดสารพิษ และทำการจดบันทึกการปลูกผัก นำผลที่ได้มารวบรวม	- นักวิจัย - ที่ปรึกษา - พี่เลี้ยง - สมาชิกกลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสาร	เดือนที่ 5
3.4 การจัดการขายและการจัดพื้นที่สำหรับการขาย	- เพื่อแนวทางและเทคนิคการปลูกให้นำสู่การผลิตอย่างต่อเนื่อง - เพื่อหาแนวทางการจัดการตลาด และสร้างพื้นที่การขาย	- ที่ปรึกษา - พี่เลี้ยง - สมาชิกกลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสาร	เดือนที่ 5
4. เวทีประมวลผลข้อมูลที่ได้เพื่อสร้างแบบสำรวจในระดับชุมชน	- เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาประมวลผลและออกแบบสำรวจข้อมูลความเป็นไปได้ระดับชุมชน	- นักวิจัย - ที่ปรึกษา - พี่เลี้ยง	เดือนที่ 5-6
5.สำรวจข้อมูลผู้ผลิต ผู้บริโภค เพื่อวางแผนการผลิต โดยใช้แบบสำรวจและสรุปข้อมูลเบื้องต้น	- เพื่อสำรวจข้อมูลกลุ่มผู้ผลิต ผู้บริโภค ปลูกปลอดสารทั้งภายในและภายนอกชุมชน	- นักวิจัย - ที่ปรึกษา - พี่เลี้ยง - สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ขยะ (นักวิจัยร่วม) - สมาชิกในชุมชนบ้านนาบอน หมู่ที่ 2	เดือนที่ 6
6. เวทีสรุปบทเรียนและกำหนดแผนการดำเนินงานระยะที่ 2	- เพื่อให้สมาชิกได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงาน - เพื่อให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานระยะที่ 2	- นักวิจัย - ที่ปรึกษา - พี่เลี้ยง - สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ขยะและชาวบ้าน	เดือนที่ 1-6
7. นักวิจัยเข้าร่วมเวทีวันที่ 10	- เพื่อรายงานความก้าวหน้าผลการดำเนินงาน	- นักวิจัย - ที่ปรึกษา	เดือนที่ 1-6

บทที่ 4

ผลการดำเนินงาน

4.1 ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน

- ประวัติชุมชน

บ้านนาบอนเริ่มก่อตั้งในปี พ.ศ. 2345 เมื่อประมาณสองร้อยกว่าปีที่ผ่านมา โดยการนำของนายทม ลำปน เข้ามาตั้งถิ่นฐานโดยอพยพมาจากบ้านมั่วและบ้านทุ่งงาม ตำบลทุ่งงาม ได้ประกอบอาชีพทำนา ชาวบ้านทำนาได้ประมาณ 11-12 ปี มีต้นบอนเกิดขึ้นซึ่งไหลมาตามกระแสน้ำในช่วงน้ำหลากต่อมามีป่าบอนเกิดขึ้นเต็มบริเวณทุ่งนา ชาวบ้านจึงได้เรียกชื่อหมู่บ้านว่าบ้านนาบอนเป็นต้นมา ต่อมาชาวบ้านได้แต่งตั้งนายทม ลำปน ขึ้นเป็นพระยา (พญา) จึงเรียกกันว่า พระยาลำปน เป็นผู้ปกครองหมู่บ้าน เมื่อพระยาลำปน เสียชีวิตลงจึงได้แต่งตั้งนายมิ่ง ลาดपालะ ขึ้นดำรงตำแหน่งตัว ชาวบ้านเรียกกันว่า ตัวมิ่ง เป็นผู้ปกครองหมู่บ้าน ต่อมาตัวมิ่งลาออกจากการเป็นผู้ปกครองหมู่บ้าน จึงแต่งตั้งนายทา อุบปือ เป็นผู้ปกครองหมู่บ้าน และเปลี่ยนจากตำแหน่งตัวมาเป็นแก้วบ้าน จากนั้นได้แต่งตั้งให้ นายบุญมา ลาดपालะ ขึ้นดำรงตำแหน่งแทน ต่อมาเมื่อมีจำนวนหลายหมู่บ้าน ทางราชการได้ออกคำสั่งให้แต่งตั้งตำแหน่งแคว้น หรือ กำนัน (ในปัจจุบัน) ชาวบ้านเลือกนายลี เชื้อนแก้ว เป็นแคว้น ไม่นานมีการยกเลิกตำแหน่งแคว้น มาเป็นตำแหน่งกำนัน ทำการปกครองตำบลสืบมา คำว่าพระยา ตัว หรือ แก้วบ้าน คือ ผู้ใหญ่บ้าน ส่วนแคว้น คือ กำนัน และมูลนาย คือ นายอำเภอ

- ที่ตั้ง – อาณาเขต

ทิศเหนือ

ติดต่อกับเขตพื้นที่บ้านแม่กิด หมู่ที่ 1

ทิศใต้

ติดต่อกับเขตพื้นที่บ้านทุ่งงามพัฒนา หมู่ 11

ทิศตะวันออก

ติดกับพื้นที่ป่าไม้ และเขตพื้นที่บ้านแม่ต้าใต้ หมู่ที่ 10

ทิศตะวันตก

ติดกับบ้านมั่ว หมู่ที่ 4 ตำบลทุ่งงาม

บ้านนาบอนมีหมู่บ้านอยู่ 3 หย่อม ได้แก่ หย่อมบ้านนาบอน หย่อมบ้านหลายด้า หย่อมบ้านบนโด้ง (บ้านร่มสักงาม) แบ่งออกเป็น 5 หมวด ได้แก่ หมวดบ้านโง้ง หมวดบ้านกลาง หมวดบ้านใต้ หมวดบ้านหลายด้า และหมวดบ้านบนโด้ง (บ้านร่มสักงาม) ซึ่งแต่ละหมวดจะมีหัวหน้าหมวด เป็นตัวแทนประสานงานภายในชุมชน

● ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิประเทศบ้านนาบอน เป็นที่ราบ พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้เป็นที่สำหรับอยู่อาศัย และบางส่วนใช้เป็นที่ทำการเกษตร เช่น ทำนาจะเพาะในฤดูฝน เนื่องจากไม่มีแหล่งกักเก็บน้ำในชุมชน

ลักษณะภูมิอากาศ ตอนเช้าจะอากาศเย็นสบาย ช่วงบ่ายอากาศร้อน ช่วงเย็นอากาศเย็นสบาย แบ่งออกเป็น 3 ฤดู คือ

ฤดูร้อน อยู่ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ – เดือนพฤษภาคม มีอากาศร้อนและแห้งแล้ง

ฤดูฝน อยู่ในช่วงเดือนมิถุนายน – เดือนกันยายน มีฝนตกชุกในช่วงกลางฤดู

ฤดูหนาว อยู่ในช่วงเดือนตุลาคม – เดือนมกราคม มีอากาศหนาวเย็นในช่วงเช้า ช่วงบ่ายอากาศร้อนจัดและเริ่มหนาวเย็นในช่วงค่ำ

● สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม

○ ประชากร

บ้านนาบอน ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง อยู่ในเขตการปกครองของเทศบาลตำบลเสริมงาม ห่างจากตัวเมืองลำปาง ประมาณ 35 กิโลเมตร มีจำนวนทั้งหมด 184 หลังคาเรือน มีประชากรรวม 609 คน แยกเป็นเพศชายจำนวน 306 คน เพศหญิง จำนวน 303 คน

○ การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน

ชุมชนบ้านนาบอนมีอยู่ 3 หย่อมบ้าน คือ หย่อมบ้านนาบอน หย่อมบ้านหลายด้า หย่อมบ้านบนโด้ง (บ้านร่มสักงาม) แบ่งออกเป็น 5 หมวดได้แก่ หมวดบ้านโง้ง หมวดบ้านกลาง หมวดบ้านใต้ หมวดบ้านหลายด้า และหมวดบ้านบนโด้ง (ร่มสักงาม) ซึ่งแต่ละหมวดจะมีหัวหน้าหมวดเป็นตัวแทนประสานงานด้านต่างๆ ภายในชุมชน

ลักษณะการตั้งบ้านเรือนในอดีต นั้นการสร้างบ้านจะเป็นบ้านไม้ ก่อนขึ้นบันไดจะมีอ่างล้างเท้า และมี“เต็น”หรือลานหน้าบ้าน ปัจจุบันเป็นการสร้างบ้านตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ทำให้บ้านนาบอนไม่หลงเหลือลักษณะของบ้านตามแบบในอดีต

○ เส้นทางคมนาคม / การติดต่อกับภายนอก

เส้นทางคมนาคมเข้าสู่ชุมชนมี 2 เส้นทาง คือ เส้นทางถนนสายเกาะคา - เสริมงาม ผ่านตำบลนาแก้ว เข้าสู่ชุมชนนาบอน เป็นระยะทาง 33 กิโลเมตร และเส้นทางถนนสายเกาะคา - เสริมงาม ผ่านตำบลวังพร้าว นาแสง เป็นระยะทาง 40 กิโลเมตร

O ด้านการศึกษา

ตาราง แสดงการศึกษาในระบบ (ก่อนวัยเรียน/ประถมศึกษา/มัธยมศึกษา/มหาวิทยาลัย)

ประเภทการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
1. กำลังเรียน	156	27.66
2.จบการศึกษาระดับ		
- ประถม	354	62.76
- มัธยมต้น	24	4.25
- มัธยมปลาย	17	3.10
- อนุปริญญา	5	0.9
- ปริญญาตรี	8	1.42
รวม	564	100

- **สาธารณสุข (อนามัยชุมชน ระบบประกันสุขภาพ และสวัสดิการสุขภาพ)**

บ้านนาบอนมีอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐานชุมชน(อสม.) ทำหน้าที่ดูแลสุขภาพของประชาชนในชุมชน โดยมีการรณรงค์ด้านสุขภาพ เช่น ลูกน้ำยุงลาย โรคเอดส์โรคติดต่อต่างๆ การคุมกำเนิด การตรวจพยาธิในอุจจาระ และการรักษาสุขภาพให้ถูกสุขลักษณะการออกกำลังกาย โดยสร้างสุขภาวะของชุมชนให้อยู่ใน 6 อ. ของอนามัยชุมชน

- **สวัสดิการชุมชนนาบอน** บ้านนาบอนมีการจัดสวัสดิการชุมชน ดังนี้

1. มอบเบี้ยยังชีพให้กับผู้สูงอายุ ตั้งแต่อายุ 60 ปีขึ้นไป
2. มอบทุนการศึกษาเด็กในชุมชนนาบอน 100 บาทต่อปี
3. เมื่อสมาชิกในชุมชนเจ็บป่วยจะได้รับเงินช่วยเหลือครั้งละ 200 บาท แต่ไม่เกิน 400 บาทหรือปีละ 2 ครั้ง
4. เมื่อสมาชิกในชุมชนเสียชีวิต ณ โรงพยาบาลในอำเภอเมืองจังหวัดลำปาง ญาติสามารถเบิกค่าน้ำมันเชื้อเพลิง จำนวน 500 บาทเพื่อใช้ในการขนส่งศพ
5. ผู้พิการได้รับบัตรผู้พิการและเบี้ยยังชีพเดือนละ 500 บาทจากเทศบาลตำบลเสริมงาม
6. ให้เบี้ยยังชีพแก่คนพิการ ทุกสภาพ และผู้ป่วยเรื้อรัง เดือนละ 400 บาท

3.6 อัตราการมีส่วนร่วม จากการสำรวจพบว่าชุมชนมีส่วนร่วมชี้มรดกน้ำร้อยละ 82.02 และมีการใช้ชักโครกคิดเป็นร้อยละ 17.98

3.7 การกำจัดขยะมูลฝอยและน้ำเสีย ของครัวเรือนในชุมชนนาบอน พบว่า มีถังรองรับขยะไว้ในห้องครัว เพื่อคัดแยกขยะ และมีขยะของเทศบาลมาจัดเก็บอาทิตย์ละ 2 ครั้ง คือ วันอังคาร และวันพฤหัสบดี

3.8 วัฒนธรรมประเพณีและศาสนา

วัฒนธรรมประเพณีที่ดำรงรักษาไว้หรืออนุรักษ์ฟื้นฟูขึ้นมาใหม่

1. ประเพณีลอยกระทง
2. ประเพณีปีใหม่เมือง จะมีพิธีรดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน มีการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การละเล่นพื้นเมือง ได้แก่ โกงเก็ง ฟ้อนดาบ และมีการทอดผ้าป่าจากกิจกรรมคืนสู่เหย้า เพื่อสนับสนุนจัดสวัสดิการชุมชนนาบอน
3. ประเพณีกินข้าวสลากภัต เป็นการทำบุญใหญ่ เพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว ในอดีตจะทำกันทุกปีแต่ปัจจุบันจะทำปีต่อครั้งเนื่องจากสภาวะทางเศรษฐกิจตกต่ำ ในขณะที่การทำบุญกินข้าวสลากภัตมีค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูง
4. พิธีเลี้ยงผีปู่ย่า ทำในช่วงเดือน 5 หรือเดือน 6 โดย ของเช่น ไหว้ในพิธีประกอบด้วย ดอกไม้ ธูปเทียน หมู และไก่
5. ชุมชนนาบอนมีการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ประเพณีสำคัญต่างๆ เช่น ประเพณีเข้าพรรษา ประเพณีออกพรรษา และวันเฉลิมพระชนมพรรษา

วัฒนธรรมประเพณีที่เปลี่ยนแปลงไปหรือขาดการสืบทอด

1. ประเพณีตั้งไข่ เป็นพิธีกรรมเกี่ยวกับการทำนาย โดยการนำไข่ไก่หรือไข่เป็ดใช้แทนตัวคนที่รับการทำนาย ถ้าไข่ตั้งขึ้นนั้นแสดงว่าคนๆนั้นดีชน ถ้าไข่ล้มแสดงว่าคนๆนั้นไม่ดี ไม่ชน
2. การผัดผี เสียผี กล่าวคือ ในอดีตชายหญิงจะถูกเนื้อต้องตัวกันไม่ได้ ถ้าชายหญิงถูกเนื้อต้องตัวกัน ก็จะผัดผี แต่ในปัจจุบันประเพณีได้หายไปจากชุมชนนาบอนเนื่องจากยุคสมัยเปลี่ยนไป

ศาสนา ความเชื่อ และการเคารพนับถือ

1. ประชาชนบ้านนาบอนนับถือศาสนาพุทธ จึงมีวิถีปฏิบัติประเพณีตามจารีตประเพณีของพุทธศาสนา
2. ประชาชนมีความเชื่อเรื่อง ไสยศาสตร์ การทรงเจ้าเข้าผี ภายในชุมชนมีร่างทรงอยู่ 1 ท่าน ประชาชนที่มีความเชื่อ และเคารพในเจ้าปู่ เมื่อไม่สบายจะมาถามเจ้าปู่ว่าเป็นถึงสาเหตุว่าเพราะอะไรแล้วจะปฏิบัติตามที่เจ้าปู่แนะนำ

- **การปกครองส่วนท้องถิ่น และภาวะผู้นำ**

ชุมชนบ้านนาบอนตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลเสริมงามปกครองในระบอบประชาธิปไตย ชุมชนบ้านนาบอนมีอยู่ 3 หย่อมบ้าน คือ หย่อมบ้านนาบอน หย่อมบ้านหลายต้า หย่อมบ้านบนโด้ง (บ้านร่มสั๊กงาม) แบ่งออกเป็น 5 หมวดได้แก่ หมวดบ้านโฮ่อง หมวดบ้านกลาง หมวดบ้านไต้ หมวดบ้านหลายต้า และหมวดบ้านบนโด้ง แต่ละหมวดจะมีหัวหน้าหมวดเป็นตัวแทนประสานงานกลางของชุมชนในด้านต่างๆ

- **ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน**

ระบบเครือญาติ ชุมชนบ้านนาบอนมีความสัมพันธ์ฉันท์พี่น้อง มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ในลักษณะที่เรียกว่า “พริกอยู่บ้านเหนือ เกลืออยู่บ้านไต้”

- **การจัดการความสัมพันธ์และการจัดการกลุ่ม**

กลุ่มแม่บ้านนาบอน จัดตั้งโดยมติของที่ประชุมกลุ่มแม่บ้าน โดยแต่ละหมวดเลือกตัวแทนเป็นคณะกรรมการ มีนางจิตรา ใจลังกา เป็นประธาน นางมณี ปินตาแก้ว เป็นรองประธาน นางรัชนีพร สิบแก้ว เป็นเลขานุการ และนางบานใจ ตันป็อก เป็นเหรัญญิก

กลุ่มผู้สูงอายุ จัดตั้งโดยผู้นำและคณะกรรมการชุมชนมี นางจันทร์เตี้ยง ปินตาแก้ว เป็นประธาน นายก่อ่ง เขียวคำ เป็นรองประธาน นางเอ้ย อินต๊ะวงศ์ เป็นเลขากลุ่ม และนางสี แก้วยศ เป็นเหรัญญิก

กลุ่มทอผ้า จัดตั้งจากการประชาคมหมู่บ้าน มีนางจันทร์ศรีม พงษ์ประเสริฐ เป็นประธานกลุ่ม นางสนั่น มีเพียร เป็นรองประธาน นางจันทร์แก้ว ชุ่มธิ เป็นเลขานุการ และนางพรรณศรี ลำปน เป็นเหรัญญิก

กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐานชุมชน(อสม.) จัดตั้งโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข มีนางมณี ปินตาแก้ว เป็นประธาน นางอัสฎาภรณ์ เทพหินลัฬ เป็นรองประธาน และนางสายทอง ปินตาแก้ว เป็นเหรัญญิก

กลุ่มกองทุนหมู่บ้านนาบอน จัดตั้งตามมติประชาคมของชุมชนมีการเลือกตั้งคณะกรรมการ ตั้งกฎระเบียบข้อบังคับมีนายสมบุรณ์ ลาดปาละ เป็นประธาน นายเทพกร ภูเขียว เป็นรองประธาน นายสมบุรณ์ วัฒนเสริมสกุล เป็นเลขานุการ และนางจุฬาลักษณ์ สุวิเชียร เป็นเหรัญญิก

กลุ่มรักษาสุภาพ จัดตั้งขึ้นจากมติที่ประชุมมี นางบานใจ วัฒนเสริมสกุล เป็นประธาน นางรัตนภรณ์ ปงกาวงศ์ เป็นรองประธาน นางมุศติ กันใจ เป็นเลขานุการ และนางสายทอง ปินตาแก้ว เป็นเหรัญญิก

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ก่อตั้งขึ้นปี พ.ศ. 2545 มีนางมุศติ กันใจ เป็นประธาน นางสิริญญา เพิ่มพูน เป็นรองประธาน และนางสกุลตรา ถาเอียง เป็นเหรัญญิก

กลุ่มสมาคมพัฒนากิจสงเคราะห์บ้านนาบอน จัดตั้งโดยการประชาคมหมู่บ้านมีนายกฤษฎา บุญสูง เป็นประธาน นายนาฎไท สร้อยขำ เป็นเลขานุการ และนายแสง ปินตาแก้ว เป็นเหรัญญิก

กลุ่มเยาวชนนาบอน จัดตั้งกลุ่มโดยการสนับสนุนของผู้นำชุมชนและคณะกรรมการชุมชนมีนายอนุเชษฐ์ ปัญญาดี เป็นประธาน นายผดุงศักดิ์ ดวงฟู เป็นรองประธาน นายวิชัย สิบแก้ว เป็นเหรัญญิก นายอภิรักษ์ ปวงคำ เป็นเลขานุการ

กลุ่มสวัสดิการชุมชนนาบอน ก่อตั้งเมื่อวันที่ 14 เมษายน 2547 คณะกรรมการกลุ่ม คัดเลือกจากแต่ละหมวดบ้านมีนายสวัสดิ์ ลาดปลาด เป็นประธาน นายอ้ายไยมูล เป็นรองประธาน และคณะกรรมการประกอบด้วยประธานของกลุ่มต่างๆ ภายในชุมชน

กลุ่มออมทรัพย์สัจจะ จัดตั้งจากการทำประชาคมหมู่บ้านมีนายกฤษฎา บุญสูง เป็นประธาน นางอศฎาภรณ์ เทพหินลับ เป็นเลขานุการ และนางมณี ปินตาแก้ว เป็นเหรัญญิก ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 273 คน

กลุ่มปลูกถั่วลิสง จัดตั้งโดยเกษตรกรที่ปลูกถั่วลิสง โดยมีนายเอกสิทธิ์ ปินตาแก้ว เป็นประธาน นายประเสริฐ บุญมาเทพ เป็นรองประธาน นายบุญธรรม หล้าจอมใจ เป็นเลขานุการ และนายประสิทธิ์ สร้อยขำ เป็นเหรัญญิก

ผลการดำเนินการกลุ่ม

กลุ่มแม่บ้านนาบอน กิจกรรมที่ดำเนินการกลุ่มจะเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนทุกกิจกรรม และให้ความร่วมมือกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมงานประเพณีต่างๆ

กลุ่มผู้สูงอายุ ดำเนินการหารายได้จากการทำดอกไม้จันทร์และการจักสาน ได้แก่ ตะกร้า ไม้กวาด นอกจากนี้กลุ่มยังมีการระดมทุนและการสนับสนุนจากภายนอก เช่น โรงพยาบาลเสริมงาม และเทศบาลตำบลเสริมงาม เป็นต้น

กลุ่มทอผ้า เป็นการรวมกลุ่มผู้ทอผ้าเพื่อจำหน่ายภายในชุมชน และจำหน่ายตามงานเทศกาลต่างๆ ที่ส่วนราชการจัดขึ้น สถานที่ดำเนินงานของกลุ่มได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากเทศบาลตำบลเสริมงาม

กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐานชุมชน (อสม.) กิจกรรมของกลุ่ม คือการจัดจำหน่ายยาสามัญประจำบ้าน และให้บริการวัดความดันแก่ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป การให้บริการชั่งน้ำหนักเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปี การสนับสนุนการออกกำลังกายในชุมชน การรณรงค์ให้ความรู้ให้แก่คนในชุมชนเกี่ยวกับการป้องกันโรคระบาดต่างๆ และการให้บริการข่าวสารด้านสาธารณสุข

กลุ่มกองทุนหมู่บ้านนาบอน กิจกรรมกลุ่ม คือการระดมทุนที่จัดขึ้นโดยชุมชน และนำทุนที่มีอยู่มาจัดสวัสดิการให้สมาชิกกู้ยืมเพื่อประกอบอาชีพ โดยคิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 4 บาทต่อปี โดยการกู้เงินรายละไม่เกิน 5,000 บาท ต่อช่วงระยะเวลา 3 เดือน

กลุ่มรักษาสภาพ กิจกรรมกลุ่ม คือ การรณรงค์ออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ มีผู้นำเต้นแอโรบิคในช่วงเวลาเย็นและให้บริการวัดความดันโลหิตแก่สมาชิกภายในชุมชน

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กิจกรรมกลุ่ม คือ การส่งเสริมอาชีพ เช่น การทำแหนมและไข่เค็ม จำหน่ายภายในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับสมาชิกกลุ่ม

กลุ่มสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์บ้านนาบอน มีระเบียบกลุ่มดังต่อไปนี้

1. เมื่อสมาชิกกลุ่มเสียชีวิต คณะกรรมการจะส่งหนังสือไปยังกรรมการใน ชุมชนและชุมชนอื่นๆ ให้รับทราบเพื่อเก็บเงินจากลูกสมาชิกให้ส่งทันตามเวลาที่นัดหมาย
2. เมื่อสมาชิกที่เสียชีวิตอาศัยอยู่ในชุมชน คณะกรรมการจะเรียกเก็บเงิน
3. จากสมาชิกในวันฌาปนกิจศพ สมาชิกฌาปนกิจสงเคราะห์บ้านนาบอนเก็บเงินสงเคราะห์เป็นรายบุคคล คิดเป็นรายละ 20 บาท และสมาชิกสมทบที่อยู่ในชุมชนอื่นๆ คิดรายละ 10 บาท
4. หากสมาชิกเสียชีวิตและไม่มีเงินสำรอง สมาคมจะให้เงินสำรองจ่าย ล่วงหน้าศพละ 10,000 บาท โดยไม่คิดดอกเบี้ย
5. คณะกรรมการเมื่อรวบรวมเงินจากสมาชิกเรียบร้อยแล้วจะส่งมอบให้เจ้าภาพเซ็นรับเงิน และมอบเงินจำนวนดังกล่าวให้เจ้าภาพ โดยสมาคมจะหักเงินเพื่อบำรุงสมาคมในอัตราร้อยละ 3 บาท
6. การจัดงานศพภายในชุมชนให้งดดื่มสุรา และห้ามไม่ให้เล่นการพนันทุกชนิด

กลุ่มเยาวชนนาบอน กิจกรรมกลุ่ม คือ การเข้าร่วมกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น เช่น ประเพณีแห่สลุกลงหลวง ประเพณีรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ ประเพณีคืนสู่เหย้าชาวนาบอน และงานกีฬาต้านยาเสพติด เป็นต้น

กลุ่มสวัสดิการชุมชนนาบอน กลุ่มได้ดำเนินการจัดสวัสดิการชุมชน ดังนี้

1. ให้การสงเคราะห์แก่ผู้สูงอายุ ที่มีอายุตั้งแต่ 70 ปีขึ้นไป ให้การสงเคราะห์รายละ 100 บาทต่อปี
2. จ่ายเป็นค่าบำรุงขวัญและกำลังใจ ค่าพาหนะในการเดินทางไปรักษาที่โรงพยาบาล และค่านอนพักรักษาตัวในโรงพยาบาลตั้งแต่ 2 คืนขึ้นไปให้การสงเคราะห์ปีละ 1 ครั้ง
3. จ่ายเป็นทุนการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนในชุมชนทุกคนคนละ 150 บาทต่อปี
4. จ่ายเป็นเงินสงเคราะห์แก่ผู้ประสบอุบัติเหตุที่ทุพพลภาพถาวรรายละ 200 บาทต่อปี
5. กรณีฉุกเฉินที่ต้องใช้เงินเป็นค่ารักษาพยาบาลด่วน กองทุนสวัสดิการจะให้ยืมเงินทดรองจ่ายครั้งละไม่เกิน 2,000 บาท
6. สมาชิกเสียชีวิตในโรงพยาบาลอำเภอเมืองลำปางให้เป็นค่าน้ำม้นรถ เป็นเงิน500 บาท และโรงพยาบาลอำเภอเสริมงาม ให้เป็นค่าน้ำม้นรถ 300 บาท

กลุ่มออมทรัพย์สัจจะ กลุ่มดำเนินการรับฝากเงินออมทรัพย์ทุกวันที 4 ของเดือน และดำเนินการให้สมาชิกกู้ยืมเงินทุกวันที 6 ของเดือน

กลุ่มปลูกถั่วลิสง กลุ่มดำเนินการให้สมาชิกกู้ยืมเงินเป็นทุนในการปลูกถั่วลิสง

- **ปัญหาความขัดแย้งและการช่วยเหลือ**

ในอดีตเคยเกิดวิกฤติขึ้นในชุมชนนาบอน ประชาชนแตกเป็นก๊กเป็นเหล่าเกิดการแย่งชิงผลประโยชน์และกลุ่มประชาชนที่มีอำนาจบางส่วนเสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนา เรียกว่าวัดไม่เข้า พระเจ้าไม่ไหว ป่าช้าแตก และแทบจะไม่เผาผีซึ่งกันและกัน การทำประชาคมชุมชนนำไปสู่ความขัดแย้งอย่างรุนแรงไม่สามารถหาข้อยุติและหาทางออกของปัญหาได้ จนมาถึงกลางปี พ.ศ. 2544 รัฐบาลมีนโยบายจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติขึ้น อาจารย์สวัสดิ์ ลาตปาละ ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นวิทยากรโครงการ ฝึกกำลังประชารัฐ ขับเคลื่อนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ โดยเข้าร่วมเป็นพลังขับเคลื่อนในวันที่ 4-6 มิถุนายน 2544 ณ เมืองทองธานี ได้ใช้วิกฤติของชุมชนเป็นโอกาสในการจัดเวทีประชาคมของชุมชน โดยอาศัยทุนทางสังคมที่มีอยู่ในการร่วมพัฒนาชุมชนแห่งนี้ มาเป็นระยะเวลา มากกว่าสิบปี จนสามารถสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นในชุมชนโดยให้ประชาชนรู้จักสามัคคีหลอมรวมใจให้เป็นหนึ่งเดียว ด้วยการสร้างกระบวนการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม คือร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ ร่วมตัดสินใจและร่วมแก้ไขปัญหา จนหาทางออกให้กับชุมชน ด้วยการใช้กระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชน ซึ่งมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางร่วมกับมูลนิธิเตมีย์น้ำใจให้สังคม สาขาลำปาง โดยมี ผศ.อรณพ วงศ์วิชัย หัวหน้าโครงการ เป็นผู้ดำเนินงานตามกระบวนการ จนสามารถทำให้ประชาชนเกิดการรวมตัว ด้วยการมีส่วนร่วมทำการศึกษาชุมชนของตนเอง โดยการ ค้นหาอดีต มองหาปัจจุบัน มีการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือน ทำให้ประชาชนมองเห็นหนี้สินของชุมชน ผลที่ได้จึงเป็นต้นทุนทางสังคมที่นำไปสู่แนวทางการพัฒนาชุมชนโดยชุมชนและเพื่อชุมชน ผ่านกระบวนการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หลอมรวมประสบการณ์ จากการวิเคราะห์สภาพชุมชนร่วมกันหลายครั้ง จนสามารถพัฒนาคนให้เป็นผู้นำตามธรรมชาติที่หลากหลาย มีแนวคิดในการพัฒนาชุมชนร่วมกัน จนเป็นชุมชนเข้มแข็งและเป็นต้นแบบการพัฒนาในด้านต่างๆ เรื่อยมา

- **ระเบียบปฏิบัติ ข้อบังคับกฎเกณฑ์ของชุมชน**

1. ระเบียบข้อบังคับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านนาบอน
2. ระเบียบข้อบังคับกลุ่มออมทรัพย์สัจจะบ้านนาบอน
3. ระเบียบข้อบังคับกองทุนสวัสดิการชุมชนนาบอน พ.ศ. 2547
4. ระเบียบข้อบังคับกลุ่มเกษตรกรปลูกถั่วลิสงบ้านนาบอน
5. ระเบียบข้อบังคับกลุ่มปศุสัตว์ครบวงจรเทศบาลเสริมงาม

- **การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและระบบกรรมสิทธิ์**

จากการสำรวจบ้านนาบอน พบว่ามีแหล่งที่ใช้ประโยชน์ของหมู่บ้านดังต่อไปนี้

1. ศูนย์สุขภาพชุมชน จำนวน 1 แห่งตั้งอยู่บริเวณศาลาอเนกประสงค์ภายในบริเวณวัดนาบอน จัดให้บริการทุกวันจันทร์และวันอังคารของสัปดาห์ที่ 2 และ 4 ของเดือน ให้บริการตรวจสุขภาพเบื้องต้น จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขโรงพยาบาลเสริมงาม การให้บริการคัดกรองผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันแก่ประชาชนในชุมชน การบริการส่งต่อผู้ป่วยที่เห็นควร เพื่อเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลเสริมงาม การให้คำปรึกษาเรื่องการใช้สิทธิรักษาพยาบาล การประเมินสภาพครอบครัว และการจัดตั้งศูนย์เอดส์ของชุมชน

2. ศาลาอเนกประสงค์ประจำหมู่บ้าน ตั้งอยู่บริเวณวัดนาบอน ใช้ในการประชุมประจำเดือน และเป็นสถานที่จัดประชุมร่วมกับหน่วยงานต่างๆ

3. ประปาชุมชน ตั้งอยู่หมวดบ้านร่มสั๊กงาม เป็นแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการอุปโภคและบริโภคภายในชุมชนปัจจุบันได้มีการพัฒนาด้านคุณภาพน้ำให้ได้มาตรฐานมีความปลอดภัยก่อนการนำไปใช้

4. หอกระจายข่าวประจำชุมชน ตั้ง ณ บ้านผู้ใหญ่บ้าน และศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) ใช้เป็นเสียงตามสายในการประชาสัมพันธ์แจ้งข่าวสารที่ได้รับจากหน่วยงานราชการต่างๆ ให้ประชาชนภายในชุมชนได้รับทราบ

5. ศาลาชมรมผู้สูงอายุ ตั้งอยู่บริเวณหน้าวัดนาบอน เป็นสถานที่ดำเนินการของกลุ่มผู้สูงอายุภายในชุมชนที่ร่วมทำกิจกรรม เช่น ดอกไม้จันทร์ และจักสาน เป็นต้น

6. ศาลาชมรมทอผ้า ตั้งอยู่ข้างสนามกีฬาโรงเรียนนาบอน เป็นสถานที่ดำเนินการของกลุ่มทอผ้าด้วยเครื่องทอโบราณ

7. ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน ตั้งอยู่บริเวณโรงเรียนบ้านนาบอนเดิม ใช้เป็นสถานที่ในการเรียนการสอนของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนตำบลทุ่งงาม

8. สนามกีฬาต้านยาเสพติด ตั้งอยู่ในบริเวณศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนตำบลทุ่งงามใช้เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมส่งเสริมการออกกำลังกายของกลุ่มเยาวชนและประชาชนในชุมชน

- **ความเสื่อมโทรม สาเหตุ และผลกระทบ**

ชุมชนบ้านนาบอนมีสภาพดินที่เสื่อมโทรมลงจากเดิม สาเหตุเกิดจากการใช้สารเคมี ยาฆ่าแมลง และสารเคมีอื่นๆ ที่ใช้ในการเกษตร ปัจจุบันมีการรณรงค์ให้ประชาชนหันมาใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพ โดยประชาชนในชุมชนเป็นผู้ผลิต ทำให้ชุมชนนาบอนเป็นแหล่งผลิตผลิตผลทางการเกษตรปลอดสารพิษ ได้แก่ ข้าว ถั่วลิสง กระเทียม และพืชผักสวนครัว เป็นต้น

- **กรรมสิทธิ์การถือครองที่ดิน**

ประชาชนนาบอนมีกรรมสิทธิ์ถือครองที่ดิน ได้แก่ โฉนดที่ดินในพื้นที่ทำกิน และที่
พักอาศัย ส่วนการถือครองสิทธิปฏิรูปที่ดินจะอยู่ในเขตพื้นที่ป่า

- **แหล่งน้ำภายในชุมชน ประกอบด้วย**

1. แม่น้ำแม่เลียง
2. ชลประทานห้วยบ้าน
3. บ่อน้ำบาดาล
4. น้ำประปา

- **การจัดการน้ำ ระบบชลประทาน (เหมือง ฝ่าย)**

การจัดการระบบน้ำภายในชุมชน จะมีการแต่งตั้งนายฝ่าย และคณะกรรมการ
คอยสอดส่องดูแลและอนุรักษ์ต้นน้ำ

- **การใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำของชุมชน**

1. ใช้เพื่อเกษตรกรรม
2. ใช้เพื่ออุปโภคบริโภค
3. ใช้เพื่อเป็นแหล่งอาหารของประชาชนในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง

- **การอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งน้ำ**

1. ชุมชนจะมีการขุดลอกแหล่งน้ำเมื่อแหล่งน้ำตื้นเขิน
2. มีการรณรงค์อนุรักษ์และการร่วมกันดูแลแหล่งน้ำใช้ของชุมชน

- **ป่าไม้และป่าชุมชน**

ชุมชนนาบอนมีป่าชุมชน แต่ปัจจุบันยังไม่มีแบ่งเขตแดนหรือแนวกันเขตอย่าง
ชัดเจนในเขตที่อยู่ระหว่างบ้านแม่ก๊าด หมู่ที่ 1 และบ้านทุ่งงามพัฒนา หมู่ที่ 11

1. **ลักษณะทรัพยากรในป่า**

ลักษณะป่าเป็นป่าผลัดใบ ประเภทป่าเต็งรังหรือเบญจพรรณแล้ง ภาคเหนือ
เรียกว่า ป่าแล้ง พื้นที่ราบต่ำส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัยและทำเกษตรกรรม

2. **การจัดการป่า และการใช้ประโยชน์**

ชุมชนนาบอนยังไม่มีรูปแบบการจัดการป่าอย่างชัดเจน ประชาชนส่วนใหญ่
จึงใช้ประโยชน์จากป่าเพื่อ

- 2.1 สร้างรายได้จากการขายของป่า
- 2.2 เป็นแหล่งอาหารของประชาชนในชุมชน เช่น หน่อไม้ และเห็ดชนิด
ต่างๆ เป็นต้น
- 2.3 เป็นแหล่งสมุนไพรสำหรับใช้รักษาโรคต่างๆ

- **สภาพทางเศรษฐกิจ**

ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนนาบอน ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 62.02 รองลงมาคืออาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 34.15 และอาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 2.18 ส่วนการประกอบอาชีพรับราชการและธุรกิจส่วนตัวมีจำนวนน้อย

บ้านนาบอนมีพื้นที่ทำการเกษตรจำนวน 1,700 ไร่ การทำนาได้ผลผลิตจำนวน 2,500 ถึงต่อปี มีการใช้ปุ๋ยเคมีจำนวนทั้งสิ้น 10,380 บาทต่อปี สัตว์เลี้ยง ได้แก่ โคเนื้อ ไก่พื้นเมือง สุกร รายได้ของประชาชนในชุมชนนาบอนประมาณ 5,001 – 10,000 บาทต่อเดือน

ข้อมูลรายรับ รายจ่าย และหนี้สิน ของชุมชนนาบอน ต่อปีมีดังนี้

รายรับของหมู่บ้าน	9,811,138 บาท
รายจ่ายของหมู่บ้าน	25,045,217 บาท
หนี้สินของหมู่บ้าน	10,150,000 บาท

- **สภาพปัญหาของชุมชน /สังคม**

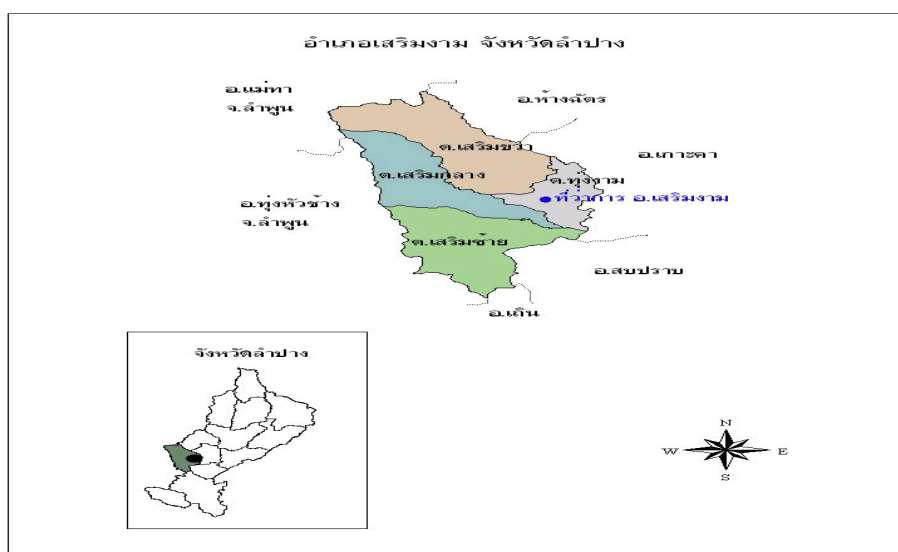
ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ

1. ราคาผลผลิตตกต่ำ
2. ประชาชนมีรายได้น้อย
3. ขาดการส่งเสริมด้านการเกษตรและที่ทำกินมีไม่เพียงพอ

ปัญหาทางด้านสังคมและวัฒนธรรม

วัยรุ่นมั่วสุมและติดยาเสพติด

- **แผนที่ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง**

ภาพที่ 4.1 แสดงแผนที่ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

4.2 การดำเนินการก่อนได้รับอนุมัติโครงการ

เนื่องจากโครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสารเพื่อการพึ่งตนเอง บ้านนาบอน ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง เป็นโครงการที่ต่อเนื่องจากโครงการ การสร้างยุทธศาสตร์การจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนบ้านนาบอน หมู่ที่ 2 ตำบล ทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง การดำเนินงานสืบเนื่องมาจากการที่ชุมชนมีพื้นที่ปลูก ผักปลอดสารพิษโดยใช้ปุ๋ยชีวภาพ จึงมีแนวคิดที่จะบริหารจัดการผักปลอดสารพิษโดยกลุ่มออม ทรัพย์ขยะรีไซเคิลบ้านนาบอน มีการดำเนินงานก่อนการได้รับอนุมัติโครงการ ดังนี้

1. การวิเคราะห์สถานการณ์ผู้ปลูกผักบ้านนาบอน

โดยการจัดประชุมระดมความคิดเห็นของสมาชิกผู้ปลูกผัก จำนวน 30 คน ณ วัดบ้านนาบอน ผลการระดมความคิดเห็นในต่อสถานการณ์ผู้ปลูกผักบ้านนาบอนที่นำไปสู่ โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสารบ้านนาบอน มีดังนี้

- **ปัญหาที่พบของสมาชิกกลุ่มผู้ปลูกผักในด้านการผลิตและการตลาด**

สมาชิกผู้ปลูกผักปลอดสารทบทวนปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการปลูกผักในฤดู ด้านการ ผลิตสมาชิกแต่ละคนต่างแยกกันปลูกในสถานที่ของตนเอง ปัญหาที่พบได้แก่ บางพื้นที่ขาดน้ำ บางพื้นที่ไม่สามารถปลูกพืชชนิดเดียวกันได้อย่างต่อเนื่อง สมาชิกบางคนไม่มีทุนในการซื้อพันธุ์ ผัก เนื่องจากมีราคาแพง ขาดการวางแผนการผลิต ส่วนด้านการตลาด สมาชิกไม่มีการ รวมกลุ่ม ทำให้ต่างคนต่างขาย ขาดการตกลงเรื่องปริมาณและราคา เมื่อขายผักในปริมาณมาก ทำให้ขาดทุน ในขณะที่ผลผลิตชนิดเดียวกันมีปริมาณมากทำให้ผักล้นตลาด ขณะเดียวกันยังไม่มีตลาดภายนอกรองรับ ผลผลิต และขาดการประชาสัมพันธ์ให้คนภายนอกรู้ถึงการมีผักปลอด สารขายภายในชุมชน

- **ความต้องการของกลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสาร**

สมาชิกกลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสาร ต้องการให้มีตลาดรองรับผลผลิต เพื่อให้ สมาชิกกลุ่ม สามารถผลิตผักขายได้อย่างต่อเนื่อง ในราคาที่สูงขึ้นภายใต้การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่ ร่วมกันจัดการผลิตและการตลาด รวมไปถึงการแปรรูปผลผลิต และการมีบรรจุภัณฑ์หรือตรา ยี่ห้อที่เป็นของกลุ่ม

- **สิ่งที่สมาชิกกลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสารต้องการเรียนรู้ร่วมกัน**

สมาชิกกลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสารต้องการเรียนรู้เพิ่มเติม ได้แก่ การเลี้ยงสัตว์ ปลอดสาร หรือการเลี้ยงสัตว์แบบชีวภาพ เช่น ปลา ไก่ และหมู การเพาะเห็ดนางฟ้าและเห็ดฟาง ความต้องการได้รับการส่งเสริมความรู้ด้านการผลิต การวางแผนการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ การบริหารจัดการด้านการผลิตและการตลาด และการสร้างเครือข่ายผู้ผลิตผักและสัตว์ปลอดสาร

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลสมาชิกกลุ่มที่ต้องการเข้าร่วมโครงการ

ทีมวิจัยชุมชนทำการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ปลูกผักบ้านนาบอนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม ออมทรัพย์ระยะรีไซเคิล โดยทำการสำรวจจำนวนผู้ผลิตผักปลอดสารที่ใช้ปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพในการเพาะปลูกผักเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน และเมื่อเหลือจากการบริโภคก็นำมาขาย ผลการเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นพบว่า สมาชิกต้องการเข้าร่วมโครงการเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องผัก และเลี้ยงสัตว์ปลอดสาร จำนวน 34 คน โดยผักที่ต้องการปลูก คือผักที่บริโภคประจำวัน เช่น กะหล่ำปลี ผักกาด มะเขือ พริก คื่นห่อผักบุ้ง ถั่วฝักยาว และเห็ดประเภทต่างๆ เป็นต้น ส่วนสัตว์ที่ต้องการเลี้ยง เช่น หมู ปลา และไก่ โดยสมาชิกกลุ่มต้องการได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมความรู้ด้านการผลิตให้สามารถผลิตได้เพียงพอ ต่อความต้องการของผู้บริโภคทั้งภายในและภายนอกชุมชน

3. การจัดทำปฏิทินผักตามฤดูกาลเพื่อวิเคราะห์กลไกการผลิตที่นำเข้าสู่ระบบตลาด ปลอดสารบ้านนาบอน

ทีมวิจัยชุมชนและสมาชิกกลุ่มผู้ปลูกผักจัดประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์การ ปลูกผักการบริโภคผักตามฤดูกาลและผักนอกฤดูกาลในแต่ละเดือนเพื่อจัดทำเป็นปฏิทินผักตาม ฤดูกาลของบ้านนาบอน ให้เห็นภาพรวมและผักประเภทต่างๆ ที่คนในชุมชนบริโภคทั้งที่ สามารถผลิตได้เอง และบางส่วนเก็บได้จากป่า ถือเป็นกลไกสำคัญที่นำไปสู่การวิเคราะห์การ ผลิตให้นำเข้าสู่ระบบตลาดปลอดสารบ้านนาบอน รายละเอียดดังตารางแสดงปฏิทินผักตาม ฤดูกาลเพื่อวิเคราะห์กลไกการผลิตที่นำเข้าสู่ระบบตลาดปลอดสารบ้านนาบอน

ชื่อผัก	เดือน											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ประเภทผักสวนครัวที่ปลูกเอง												
ผักกาดดอก / ผักกาดจ้อน / ผักกวางตุ้ง												
กะหล่ำปลี												
คะน้า												
ผักบุ้ง												

บวบเหลี่ยม												
ผักขี้หูด												
ตำลึง												
ผักทอง												
คื่นไฉ												
ผักชี ต้นหอม												
ผักสลัด												
พริก												
ขิง												
ข่า												
ตะไคร้												
กระเทียม												
หอมแดง												
กระชาย												
ผักไผ่												
สาระแหน่												
แตงกวา												
มะเขือ												
มะเขือเทศ												
มะนาว												
ถั่วฝักยาว												
ถั่วพู												
ถั่วลิสง												
ถั่วลันเตา												
ถั่วแปบ												
แตงโม												
แตงไทย												
ผักหละ/ ผักแหละ												
ผักเสี้ยว												
ผักตุ๋ด												
ผัดเหี้ยด												
ผักอีฮีม												
เห็ดฟาง												
เห็ดนางฟ้า												

ประเภทผักที่ซื้อ												
ผักหนอง												
ผักหนอก												
ประเภทผักที่หาจากป่า												
หน่อไม้												
เห็ดถอบ												
เห็ดไข่ห่าน												
เห็ดโคน												
เห็ดดิน												
เห็ดลมขอน												
เห็ดหล่ม												
เห็ดไคร้												
ผักหวาน												
ผักขี้เหล็ก												
สาแล												
ผักหนอง												
ผักหนอก												

4. การเข้าร่วมพัฒนาจิตวิทยวิจัยเมื่อวันที่ 10 ตั้งแต่เดือนมีนาคม-เดือน สิงหาคม 2552 ณ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ทีมวิจัยชุมชนเข้าร่วมพัฒนาจิตวิทยวิจัยในเมื่อวันที่ 10 ณ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำปาง เพื่อเปิดความคิดของทีมวิจัยในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่าน ประสบการณ์การทำงานร่วมกับนักวิจัยในโครงการต่างๆ ให้เกิดการเติมเต็มในประเด็นเกี่ยวข้องกับวิธีการและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานตามแผนงานโครงการที่นำไปสู่วิธีการปฏิบัติอย่างมีทิศทางตามตัวแบบของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

5. การเข้าร่วมพัฒนาศักยภาพนักวิจัยเรื่องการคิดวิเคราะห์โดยใช้เทคนิค Social Mapping

ทีมวิจัยเข้าร่วมฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพตามหลักสูตร Social Mapping ด้วยการหนุนเสริมของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดลำปางในวันที่ 25 กรกฎาคม 2552 ณ ห้องสมุดประชาชนเทศบาลนครลำปาง จังหวัดลำปาง เพื่อให้เห็นเครื่องมือที่เข้ามาช่วยในกระบวนการจัดการทำงานในระดับองค์กร และระดับโครงการ ที่ช่วยให้เห็นความสัมพันธ์ของคน ความรู้ และข้อมูล ในสถานการณ์หรือพื้นที่นั้นๆ ให้สามารถมองเห็นทิศทางการทำงานในอนาคตจากข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ ตัวเอง ข้อมูล ความรู้ ความสัมพันธ์ การมีส่วนร่วม เป็นการ

จัดระบบ และสามารถใช้ในการกำหนดแนวทางและทิศทาง เป็นสิ่งที่ต่อเนื่องและไม่หยุดนิ่ง โดย Social Mapping มาจากคำว่า

- **Social** ให้ความหมายที่เกี่ยวข้องกับคนและองค์กรที่มีความสัมพันธ์กัน
- **Map** ให้ความหมายที่เกี่ยวข้องกับตัวข้อมูล (data) รายงาน บันทึกการประชุม
- **Ing** คือ ความเคลื่อนไหวของกิจกรรม ความต่อเนื่อง การนำไปใช้ ทิศทางในอนาคต ที่มิจัยได้นำมาทดลองในการหาต้นทุนทางสังคม เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาโครงการและทบทวนศักยภาพโครงการตลาดปลอดภัยนาบอน ดังนี้

- **Social : ความสัมพันธ์ระหว่างคนและความรู้** ประกอบด้วย

○ **คนภายใน** ได้แก่ สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ระยะรีไซเคิล

○ **คนภายนอก** ได้แก่ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ประกอบด้วย ศูนย์ประสานงานเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำปางในการใช้เครื่องมืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอเสริมงาม เจ้าหน้าที่จากกรมพัฒนาที่ดินเข้ามาส่งเสริมในเรื่องการจัดทำปุ๋ยชีวภาพ ทั้งชนิดน้ำ และแห้ง

○ **ความรู้** ประกอบด้วย ฐานคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ความรู้ด้านการเกษตร ได้แก่ การปลูกพืชปลอดภัย การเลี้ยงสัตว์ชีวภาพ และการทำปุ๋ยชีวภาพ

- **Map : ข้อมูล** ได้แก่ ข้อมูลบริบทชุมชนที่เกี่ยวข้องกับค่าใช้จ่ายในครัวเรือน จำนวนผู้ปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ สถานการณ์การผลิตผักปลอดภัยบ้านนาบอน ภูมิทุนวัฒนธรรม และภูมิทุนผักบ้านนาบอน
- **Ing : ความเคลื่อนไหวของกิจกรรม** ได้แก่ การจัดประชุมกลุ่มทุกเดือน และการทดลองทำปุ๋ยชีวภาพชนิดแห้ง การทดลองทำถ่านปลอดภัย และการสาธิตการทำผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ในครัวเรือนเพื่อนำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มที่มีอยู่เข้าร่วมเครือข่ายวิสาหกิจตำบลทุ่งงาม

อาจกล่าวได้ว่า **Social Mapping** ของกลุ่มออมทรัพย์ระยะรีไซเคิลบ้านนาบอน ทำให้เกิดการวางแผนพัฒนาโครงการให้เป็นระบบและเกิดประสิทธิภาพ ทั้งนี้ควรมีการเพิ่มเติมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้บริโภค ข้อมูลด้านการตลาด และข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานต่างๆ การตั้งชื่อโครงการควรอยู่บนฐานของคน ความรู้ และข้อมูล แนวทางการเก็บรวบรวมข้อมูลควรมีกับผู้ผลิตและผู้บริโภค และการสร้างความสัมพันธ์นั้น ประกอบด้วยสมาชิกกลุ่ม เครือข่ายการวิจัยเพื่อท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในขณะเดียวกันความสัมพันธ์ระหว่างคนกับข้อมูล ควรอยู่บนฐานของการพัฒนาศักยภาพของชุมชนด้วย

วาระบทบาททีมงาน

ทีมวิจัยได้กำหนดบทบาทหน้าที่ตามศักยภาพความรู้ความสามารถของแต่ละคน เพื่อนำไปสู่การดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนงานโครงการที่กำหนดไว้ ดังนี้

O นักวิจัยชุมชน

ลำดับ	ชื่อ นามสกุล	ตำแหน่ง	หน้าที่
1.	นางผุสดี กันใจ	หัวหน้าโครงการ	ควบคุมดูแลการดำเนินงานตามแผนงานโครงการ
2.	นางสายเคี้ยววัลย์ ภูเขียว	นักวิจัย	ทำหน้าที่ การเงิน-บัญชี
3.	นางสุนิษา สุรินทร์	นักวิจัย	ทำหน้าที่ประสานงาน
4.	นางจันดี ถาแก้ว	นักวิจัย	ทำหน้าที่ปฎิคม
5.	นางคำมูล ชัดียะ	นักวิจัย	ทำหน้าที่ปฎิคม
6.	นายเทพกร ภูเขียว	นักวิจัย	ทำหน้าที่จัดบันทึก
7.	นางจิตตรา ใจลังกา	นักวิจัย	ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์
8.	นางอศฎาภรณ์ เทพหินลับ	นักวิจัย	ทำหน้าที่จัดบันทึก
9.	นายกฤษดา บุญสูง	นักวิจัย	ทำหน้าที่จัดบันทึก
10.	นางสาวปิยรัตน์ วงศ์จุมมะลิ	ที่ปรึกษาโครงการ	ทำหน้าที่ให้ข้อเสนอแนะการดำเนินงานตามแผนงานโครงการ

4.3 ผลของการดำเนินงานตามแผนกิจกรรมระยะที่ 1

กิจกรรมที่ 1 เวทีเตรียมความพร้อม ทบทวนกระบวนการวิจัย กำหนดแนวทางการทำงาน วางแผนการปฏิบัติงาน

เวทีที่ 1 วันที่ 22 เดือนกันยายน 2552 เวลา 10.00 น. ณ ที่ทำการกลุ่มออมทรัพย์ฯ ะริไซเคิล จำนวนผู้เข้าร่วมเวที 13 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัย 10 คน ที่ปรึกษา 1 คน และ พี่เลี้ยงสกล.ลำปาง 2 คน

ประเด็นการประชุม

1. ชี้แจงสัญญาฯ รับทุนอุดหนุนการวิจัย
2. ชี้แจงการบริหารจัดการงบประมาณโครงการวิจัย
3. ชี้แจงแนวทางการปฏิบัติเรื่องการเงิน – บัญชี
4. ฝึกการจดบันทึกตามแบบฟอร์ม

สาระสำคัญ

พี่เลี้ยงโครงการจากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำปาง ชี้แจงการดำเนินงานตามสัญญาฯ รับทุนอุดหนุนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น รวมถึงการบริหารจัดการงบประมาณโครงการตามแนวทางการปฏิบัติเรื่องการเงิน การบัญชี และพัสดุ เพื่อให้เป็นไปตามระเบียบของ สกว. ได้แก่ การเปิดบัญชี การรายงานการเงิน และหลักฐานทางการเงินที่ใช้ประกอบการเบิกจ่าย ตลอดจนการจดบันทึกการประชุม และการดำเนินงานตามกิจกรรมต่างๆ

ปัญหาและอุปสรรค

1. ทีมวิจัยขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบบัญชี และขาดประสบการณ์ การจดบันทึก ทำให้ใช้ระยะเวลาในการฝึกค่อนข้างนาน และต้องใช้ความพยายามอย่างสูงในการฝึกฝน
2. ทีมวิจัยยังไม่เข้าใจกระบวนการดำเนินงานตามขั้นตอนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น
3. ทีมวิจัยเป็นชาวบ้านจึงขาดความมั่นใจในการดำเนินงานตามโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สิ่งที่ได้รับ

1. ทีมวิจัยและที่ปรึกษาโครงการได้รับความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้อง เกี่ยวกับการ
2. ดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงานโครงการภายใต้สัญญาฯ รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก สกว.
3. ทีมวิจัยสามารถบริหารจัดการงบประมาณตามแผนงานโครงการตามแนวทางการ
4. ปฏิบัติเรื่องการเงิน การบัญชี และพัสดุ ให้เป็นไปตามระเบียบของสกว. ทีมวิจัย ได้รับโอกาสฝึกในการจัดบันทึกทำให้สามารถจับประเด็นและสาระสำคัญในการ ประชุมได้
5. ทีมวิจัยมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ตามความถนัดและความสามารถของตนเอง ได้แก่ การเงินการบัญชี การจัดบันทึกการประชุม การประสานงาน การประชาสัมพันธ์และ ปฏิคม

กิจกรรมที่ 2 จัดกระบวนการวิเคราะห์ชุมชนอย่างมีส่วนร่วมภายใต้กระบวนการงานวิจัย เพื่อท้องถิ่นหลักสูตร การวิเคราะห์ชุมชน/วิทยาการกระบวนการ

เวทีที่ 1 การคิดแบบวิจัยการฝึกอบรมสุนทรียสนทนา วันที่ 24 เดือนตุลาคม 2552 เวลา 09.00 น. ณ ห้องสมุดประชาชนจังหวัดลำปาง จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีจำนวน 40 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัยจำนวน 9 คน ที่ปรึกษา 1 คน ผู้สนใจทั่วไป 24 คนและพี่เลี้ยงสกว. ลำปาง 6 คน

ประเด็นการประชุม

1. การคิดแบบวิจัยและการฝึกอบรมสุนทรียสนทนา
2. การพูดจานุ่มนวลให้กำลังใจ และให้โอกาส
3. การทลายกำแพงทางความคิด

สาระสำคัญ

การพัฒนาศักยภาพทีมวิจัย เกิดจากแนวคิดของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดลำปาง ที่ได้จากการสรุปบทเรียนการทำงาน จากการเข้าไปหนุนเสริมเพื่อให้ชุมชนได้ เกิดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อนำไปพัฒนาท้องถิ่นได้สอดคล้องกับสภาพปัญหาด้วยวิธีการที่ เหมาะสม ซึ่งศูนย์ประสานงานเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำปาง ได้จัดกระบวนการเรียนรู้ออกเป็น 5 หลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรการวิเคราะห์ชุมชนอย่างมีส่วนร่วม หลักสูตรการสร้างวิทยาการ กระบวนการ หลักสูตรการคิดแบบวิจัย หลักสูตร Social Mapping (แผนที่ทางความคิด) และ

หลักสูตรการวาดภาพเพื่อการสื่อสาร ทีมวิจัยได้เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ในหลักสูตรการคิดแบบวิจัย เนื้อหาของหลักสูตรเป็นเรื่องการวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์ และเหตุผลที่เหมาะสมในการอธิบายเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ที่ทีมวิจัยเกิดความสงสัย และเกิดความกระหายใคร่รู้ภายใต้คำถาม ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร และเพราะเหตุใด

ปัญหาและอุปสรรค

1. นักวิจัยบางคนมีความกังวลในการเข้าร่วมกิจกรรม เนื่องจากเขียนไม่ได้และอ่านไม่ออก
2. ทีมวิจัยไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ครบทุกคนเนื่องจากมีกิจกรรมภายในชุมชน

สิ่งที่ได้รับ

1. บรรยากาศการฝึกอบรมเป็นกันเอง สร้างความเชื่อมั่นให้กับทีมวิจัย
2. การรับฟังกันอย่างลึกซึ้ง การได้ครุ่นคิด ก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงานของทีมให้เป็นไปแนวทางเดียวกัน
3. นักวิจัยฝึกฝนการเล่าเรื่อง และมีความกล้าแสดงออก
4. นักวิจัยเปิดใจซึ่งกัน ทำให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินงานตามโครงการวิจัย และการพัฒนาชุมชน
5. การคิดวิเคราะห์แบบวิจัย ไม่ด่วนสรุป ตลอดจนการพูดจาเพื่อให้โอกาส ให้กำลังใจให้ช่วยกันแก้ปัญหาและกัลยาณมิตรและการรับฟังกันภายใต้การทำงานเป็นทีมให้สามารถดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน

กิจกรรมที่ 3 เวทีทบทวนแนวทางความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสารที่เกี่ยวข้องกับกลไก 4 P คือ Product Price Place และ Promotion จากที่มีอยู่ในปัจจุบันซึ่งประกอบไปด้วยเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับผู้ผลิต ผลิตภัณฑ์และช่องทางตลาดในมุมมองผู้ผลิต

เวทีที่ 1 วันที่ 6 เดือนตุลาคม 2552 เวลา 13.00 น. ณ วัดบ้านนาบอน จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีทั้งสิ้น 41 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัยจำนวน 9 คน ที่ปรึกษา 1 คน พี่เลี้ยงสกว.ลำปาง 2 คน และกลุ่มผู้ปลูกผัก จำนวน 29 คน

ประเด็นการประชุม

1. ทบทวนผู้ผลิต จำนวนคนที่จะปลูก และประเภทผักที่ปลูกมีอะไรบ้าง
2. กลุ่มผู้ผลิตจะมีวิธีการปลูกจะอย่างไร

สาระสำคัญ

ภายใต้ปัญหาการผลิตผักปลอดสารภายในชุมชนที่มีการปลูกผักชนิดเดียวกัน เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวทำให้ผักมีปริมาณมากล้นตลาด การขายตัดราคาทำให้ผักมีราคาถูกลง รวมถึงอุปสรรคจากการปลูกผัก เช่น สภาพดิน ปุ๋ยที่ใช้ ปริมาณน้ำ พันธุ์ผัก ไล่ศัตรูพืช เป็นสาเหตุของการผลิตที่ไม่ได้มาตรฐาน ดังนั้นการปลูกผักปลอดสารบ้านนาบอนเพื่อบริโภคและเป็นอาชีพเสริมรายได้ จึงไม่เป็นระบบที่ได้มาตรฐาน กลุ่มผู้ปลูกผักมีความตระหนัก ในการหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว ให้เกิดการจัดการด้านการผลิตและการตลาดได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ จึงทำการทดลองปลูกผักหลักตามฤดูกาลประเภทต่างๆ ที่ไม่ซ้ำกัน ตามกำลังการผลิตของตนเองทั้งการผลิต เพื่อบริโภคในครัวเรือนและการผลิตเพื่อขาย ทั้งนี้เพื่อให้เห็นภาพของการวางแผนการผลิต ขณะเดียวกันเป็นช่วงฤดูกาลที่เหมาะสมของการเพาะปลูกผักปลอดสาร สมาชิกกลุ่มทำการแบ่งกลุ่มตามจำนวนคนปลูกและประเภทผักที่ปลูกได้เป็น 4 กลุ่ม

กลุ่ม	ชนิดผักที่ปลูก	รายชื่อสมาชิก
กลุ่ม 1	- ผักกาดดอก - ผักชี - หอมป้อม - ผักขี้หูด	- นางภัทราวรรณ เรือนวงศ์ หัวหน้ากลุ่ม - นางจิตตรา ใจลังกา - นางเรียน บุญเหรียญ - นางจันทร์เที่ยง ปินตาแก้ว - นางพลอย ไชยสาร - นางต๋นแก้ว ปินตาแก้ว - นางทองเงิน เขียวคำ - นางคำ ลาดपालะ
กลุ่ม 2	- มะเขือยาว - มะเขือเจ้าพระยา - ถั่วฝักยาว - มะเขือเทศ - พริก	- นางคำมูล ชัดิยะ หัวหน้ากลุ่ม - นางศรี ศรีจันทร์ - นางศรี แก้วลังกา - นางเอือนคำ ชัดิยะ - นางสายเคี้ยววัลย์ ภูเขียว - นางมุสดี กันใจ - นางนัว ธิสาร - นางบัวเงา ภูเขียว - นางคำ ศรีจันทร์
กลุ่ม 3	- กะหล่ำปลี - ผักกาดดอก	- นางสุนิษา ธิสาร หัวหน้ากลุ่ม - นางแก้ว กันใจ

	● ค่ะหน้า ● ผักสลัด	3. นางจันทร์ดี ถาแก้ว 4. นางจันทร์ศรีม พงษ์ประเสริฐ 5. นางพนัส ลำปน 6. นางอำไพ พรหมธาดา 7. นางคำ หล้าภู 8. นางสุข ปินตาแก้ว 9. นางเป็ง ปัญญาดี 10. นางศรีไพร แซ่ลู่ 11. นางบุญเทียม บุญสูง 12. นางสุนิษา สุรินทร์
กลุ่ม 4	● ผักบุ้ง ● บวบ ● ตั้งโอ๋	1. นางอัมภาภรณ์ เทพหินลับ หัวหน้า กลุ่ม 2. นางสาวปิยรัตน์ วงศ์จุมมะลิ 3. นางพลอย ชุ่มธิ 4. นางจันทร์สม สิบแก้ว 5. นางจำลอง ศรีคำ 6. นางคำเอ๋ย หล้าจอมใจ 7. นางสมหมาย ถาคำ 8. นางเกี่ยม ขัติยะ 9. นางเอ๋ย อินตะวงศ์

ปัญหาและอุปสรรค

ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นคือ บทบาทในการจัดกระบวนการของนักวิจัยยังไม่ชัดเจน บทบาทส่วนใหญ่ยังเป็นของคนนอกไม่ว่าจะเป็นพี่เลี้ยง และที่ปรึกษา ดังนั้นนักวิจัยจึงต้องพยายามปรับกระบวนการ และเรียนรู้วิธีการกับพี่เลี้ยงและที่ปรึกษา

สิ่งที่ได้รับ

ผลการระดมความคิดเห็นในประเด็นของการผลิตผักปลอดสารบ้านนาบอนที่จะนำไปสู่ความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสารเพื่อการพึ่งตนเองบ้านนาบอน การระดมความคิดเห็นเริ่มจากประเด็นของสถานการณ์ทั่วไปของการปลูกผักปลอดสารบ้านนาบอน ดังนี้

- นางผุสดี กันใจ : “แจ้งถึงวัตถุประสงค์การจัดเวทีเพื่อต่อมก้ากั๊ต ให้เกิดการดำเนินงานตามแผน เช่น สินค้าที่เหลือจะทำอย่างไร ขั้นตอนการผลิต ใครจะปลูกอะไรบ้าง ผลผลิตที่ชนกันจะทำอย่างไร มาตรฐานสินค้าควรจะเป็นอย่างไร ปัจจุบันบ้านเราเป็นมะเร็งเยอะ ถ้ากลุ่มเราเอาจริงเราลองมาช่วยกันคิดว่าใครจะปลูกอะไร และทำอย่างไรปลูกให้ได้ทั้งปี คนปลูกผักน่าจะมาตกลงกันว่าถ้าเป็นตลาดต้องมีผักที่หลากหลาย ต้องช่วยกันคิด ลองคิดกันว่าในแต่ละฤดูจะได้ผักอะไรบ้าง ที่นั่งตรงนี้จะปลูกกันจริงหรือไม่”
- นายกฤษดา บุญสูง : “ผักตามฤดูกาล (เฉพาะฤดูหนาว) ปัจจัยที่มีผลกระทบคือน้ำพันธุ์ผัก และภูมิอากาศ ส่วนผักที่ปลูกได้ตลอดทุกฤดูกาลคือ ผักพันธุ์พิเศษ ที่บ้านเราคือผักพันธุ์เบา ผักปลอดสาร ลดต้นทุน ปลูกไว้กินเหลือจึงขาย ที่ผ่านมามีใครออกก่อนได้ขายดี ขายปริมาณมาก”
- นางสุธิษา ธิสาร : “ปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพดีต่อสุขภาพ ดีเพราะทำเองกับมือ และใช้ได้ผล สะดวกซื้อและกินแบบสะดวกใจไม่ต้องกังวลเรื่องสารพิษ ปัจจุบันไม่ใช้เลยเพราะหมักขยะทำเอง สำหรับตัวพี่ปลูกผักตลอด”
- นางคำมูล ขัตติยะ : “เรื่องยา (สารเคมี) รับประกันได้ว่าไม่ใส่”
- นายเทพกร ภูเขียว : “ได้ผลดี กำจัดเพลี้ยได้ ถ้าผักปลอดสารจริงๆ คนจะมามาซื้อ”
- นางแก้ว กันใจ : “ใส่ยาหอยให้หอยตายว่า (เพื่อกำจัดไม่ให้หอยขยายพันธุ์) ไม่รู้ว่าผลจะเป็นอย่างไร แต่ไม่ได้ใส่แปลงผัก ตอนหวานใส่ดีดีที่ กันมดงาม จะแก้อย่างไร ปลูกมาแล้วราคาต่ำทดลองนอกฤดู ไม่ได้กิน ถ้าปลูกช่วง พฤศจิกายน ถึงเดือนมีนา”
- นางพลอย ชุ่มธิ : “ปัญหาที่พบคือถ้าปลูกหล้า(ไม่ใช่เวลาปลูกที่เหมาะสมตามฤดูกาล) ผักก็ไม่ออก”

จากการทบทวนผลผลิตผักปลอดสารในฤดูที่สมาชิกทำการเพาะกล้า ปลูก และเก็บเกี่ยว สามารถสรุปได้ดังตารางแสดงการวิเคราะห์ผักที่เพาะปลูกและเก็บผลผลิตในฤดูกาลบ้านนาบอน

เดือน	ผักที่เพาะกล้า	ผักที่ปลูก	ผักที่เก็บเกี่ยว
กันยายน	กะหล่ำปลี ผักกาดดอก		
ตุลาคม	กะหล่ำปลี ผักกาดดอก คะน้า กวางตุ้ง ถั่วฝักยาว มะเขือเทศ สลัด ตั้งโอ๋ มะเขือ คื่นช่าย ผักชี แตงกวา	ผักบุ้ง ผักชี หอมป้อม กะหล่ำปลี ผักกาด ดอก	
พฤศจิกายน	กะหล่ำปลี		กะหล่ำปลี ผักกาด

			ดอก ค่ะน้ำ กวางตุ้ง ผักบุ้ง ผักชี หอมป้อม ถั่วฝักยาว มะเขือเทศ สลัด ตั้งโอ้ มะเขือ คื่นช่าย ผักจี แดงกวา บวบ เหลี่ยม
ธันวาคม		หอม กวางตุ้ง ผักบุ้ง สลัด กะหล่ำปลี	กวางตุ้ง (เป็น บางส่วน) ผักจี สลัด คะน้า คื่นช่าย ผักบุ้ง ถั่วฝักยาว ฟักทอง
มกราคม		กะหล่ำปลี	กะหล่ำปลี กวางตุ้ง สลัด ผักบุ้ง ผักชี ถั่วฝักยาว บวบ เหลี่ยม

ผลจากตารางที่ 4.3 กลุ่มผู้ปลูกผักได้จำแนกพันธุ์ผักที่สามารถผลิต และเป็นผักที่
ต้องการของผู้บริโภคภายในชุมชน ได้แก่ ผักกาดดอก ผักชี หอมป้อม ผักขีหูด มะเขือยาว
มะเขือเจ้าพระยา ถั่วฝักยาว มะเขือเทศ พริก กะหล่ำปลี ผักกาดดอก คะน้า ผักสลัด ผักบุ้ง
บวบ แดงกวา และตั้งโอ้ โดยทีมวิจัยและสมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในการคัดเลือกกลุ่มตามชนิดผัก
ตามพื้นฐานความรู้ และประสบการณ์ในการปลูก ซึ่งช่วงระยะเวลาของการทดลองปลูกผัก
ดังกล่าวเป็นช่วงเวลาของการปลูกผักตามฤดูกาล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้านเทคนิคตลอดจน
การจัดการปัจจัยการผลิต เช่น แปลงผัก พันธุ์ผัก แหล่งน้ำ และปุ๋ย ให้สามารถนำไปสู่กลไกของ
การ

วางแผนการผลิตได้อย่างต่อเนื่อง โดยที่ประชุมได้แสดงความคิดเห็นและกำหนดบทบาทของทีม
วิจัยให้เป็นพี่เลี้ยงประจำกลุ่ม มีหน้าที่สำรวจและหาเมล็ดพันธุ์ให้สมาชิกภายในกลุ่ม จด
บันทึกการปลูกผัก ตลอดจนดูแลติดตามผลการปฏิบัติการของสมาชิกแต่ละกลุ่ม เพื่อนำปัญหา
ที่พบจากการดำเนินงานของแต่ละกลุ่มมาหาแนวทางแก้ไขร่วมกันต่อไป

.....

เวทีที่ 2 วันที่ 11 เดือนธันวาคม 2552 เวลา 13.00 น. ณ วัดบ้านนาบอน จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีจำนวน 24 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัยจำนวน 9 คน ที่ปรึกษา 1 คน พี่เลี้ยงสกล.ลำปาง 2 คน กลุ่มผู้ปลูกผัก จำนวน 12 คน

ประเด็นการประชุม

1. การติดตามผลการทดลองปลูกผักแต่ละกลุ่มด้วยการจดบันทึกผู้ปลูกผักเมื่อระยะเวลาผ่านไป 1 เดือน ผลที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร ปัญหาและอุปสรรคจากการดำเนินงานได้รับการแก้ไขหรือไม่อย่างไร
2. บทบาทหน้าที่ทีมวิจัยที่เป็นพี่เลี้ยงประจำกลุ่มเป็นอย่างไร

สาระสำคัญ

การทดลองปลูกผักของสมาชิกผู้ปลูกผัก จำนวน 38 คน จำแนกตามประเภทผักที่เพาะกล้า และปลูกออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่ม 1 ผักกาดดอก ผักชี หอมป้อม และผักชีหูด

กลุ่ม 2 มะเขือยาว มะเขือเจ้าพระยา ถั่วฝักยาว มะเขือเทศ และพริก

กลุ่ม 3 กะหล่ำปลี ผักกาดดอก คะน้า และผักสลัด

กลุ่ม 4 ผักบุ้ง บวบ แตงกวา และตั้งโอ๋ ในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2552 หลังจากทำการทดลองเพาะปลูกในช่วงระยะเวลา 1 เดือน สมาชิกผู้ปลูกผักได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากการปลูกผักและจดบันทึกผลการปลูกเพื่อเป็นแนวทางที่นำไปสู่การวางแผนการผลิตได้อย่างต่อเนื่อง

ปัญหาและอุปสรรค

1. ปัญหาที่เกิดจากการทดลองปลูกผักปลอดสารตามฤดูกาล พบปัญหาและอุปสรรคดังนี้

- 1.1 ไม่มีที่สำหรับเพาะปลูก
- 1.2 ผลผลิตไม่มีขายได้ตามกำหนด
- 1.3 เกิดภาวะภัยแล้ง และน้ำไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูก
- 1.4 ไม่มีทุนในการซื้อเมล็ดพันธุ์เนื่องจากมีราคาแพง นำมาเพาะไม่ได้ผล
- 1.5 ผักไม่โตเต็มที่และมีแมลงมารบกวน

2. สมาชิกผู้ปลูกที่เขียนหนังสือไม่ได้ไม่เข้าใจเรื่องการจดบันทึกและไม่ได้ทำการบันทึก

3. ทีมวิจัยและสมาชิกยังขาดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องการขาย ส่งผลให้การขายผลผลิตของสมาชิกยังคงเป็นรูปแบบต่างคนต่างขาย ไม่เกิดการรวมกลุ่มเพื่อบริหารจัดการขายอย่างเป็นระบบ

สิ่งที่ได้รับ

1. ทราบผลการสำรวจข้อมูลพื้นฐานกลุ่มผู้ผลิตผักปลอดสารบ้านนาบอน จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามกลุ่มผู้ผลิตผักปลอดสาร จำนวน 29 คน พบว่า กลุ่มผู้ผลิตส่วนใหญ่ทำการทดลองปลูกผักกล้าปลี กะหล่ำดอก คะน้า และผักสลัดมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 34.5 โดยฤดูกาลเพาะปลูกที่เหมาะสมคือ ฤดูหนาว คิดเป็นร้อยละ 93.1 กลุ่มผู้ผลิตส่วนใหญ่ปลูกผักปลอดสารในที่ดินที่มีลักษณะเป็นดินร่วนปนทราย และดินเหนียว คิดเป็นร้อยละ 34.5 ที่ดินลักษณะดังกล่าวส่วนใหญ่อยู่ภายในบริเวณบ้าน และที่สวน ไร่นา คิดเป็นร้อยละ 41.5 แหล่งน้ำที่ใช้ในการเพาะปลูกคือน้ำบาดาล คิดเป็นร้อยละ 48.3 ซึ่งปริมาณน้ำมีเพียงพอต่อการเพาะปลูก

คิดเป็นร้อยละ 86.2 และปุ๋ยที่ใช้ในการเพาะปลูก คือ ปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ ปุ๋ยแห้ง และปุ๋ยคอก คิดเป็นร้อยละ 100

2. ทราบความก้าวหน้าของสมาชิกกลุ่มผู้ผลิต ที่ทำการทดลองปลูกผักแต่ละประเภท จากการจดบันทึก และการสังเกตในแต่ละขั้นตอนดำเนินงาน รวมถึงการค้นหาคำปรึกษา และแก้ไขปัญหาต่างกล่าวร่วมกัน เช่น สมาชิกที่สามารถเพาะพันธุ์ผักได้จะแบ่งปันพันธุ์ผัก และให้คำแนะนำด้านเทคนิควิธีการจากประสบการณ์การปลูก การดูแล และใส่ปุ๋ย ให้กับสมาชิกคนอื่น ๆ จึงเป็นการสร้างการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาของสมาชิกกลุ่มตามสถานการณ์ ด้วยความเอื้ออาทร แบ่งปัน และให้กำลังใจซึ่งกันภายในกลุ่ม

3. ทีมวิจัยที่เป็นหัวหน้ากลุ่มมีความรับผิดชอบในบทบาทของตนเองด้วย การหาพันธุ์ผักที่เหมาะสมนำมาแจกจ่ายให้กับสมาชิกภายในกลุ่ม รวมถึงการออกเยี่ยมสวนผัก และเพื่อแลกเปลี่ยนพูดคุยปัญหาที่พบจากการปลูก การดูแลรักษา รวมถึงการกระตุ้นให้สมาชิกกลุ่มเกิดการสังเกต และจดบันทึกผลที่เปลี่ยนแปลง

4. ในประเด็นของการจัดจำหน่ายผักปลอดสาร สมาชิกกลุ่มเห็นว่า ควรมีรูปแบบของสถานที่รวมผลผลิตปลอดสารของสมาชิกกลุ่ม และเพื่อประชาสัมพันธ์ให้ผู้บริโภคผักปลอดสารทั้งภายใน และภายนอกชุมชน รู้แหล่งและสะดวกในการเลือกซื้อผลผลิตผักปลอดสาร แทนการจัดจำหน่ายตามรูปแบบเดิมของสมาชิก กล่าวคือ เป็นการให้โอกาสผู้ขายตามกลุ่ม ซึ่งวางขายกระจัดกระจายได้นำผลผลิตมารวมกันขายในสถานที่เดียวกัน การนำผักใส่ตระกร้าไปขายส่งให้ลูกค้า จะพบข้อจำกัดเกี่ยวกับชนิดของผักที่นำไปขายโดยผู้บริโภคไม่มีทางเลือก ส่วนการนำสินค้าไปวางขายหน้าบ้านคนอื่นได้สร้างความรำคาญให้กับเจ้าของบ้าน อันเนื่องจากการส่งเสียงดังรบกวนในระหว่างการซื้อขาย โดยที่นายกฤษฎดา บุญสูง ที่ปรึกษาชุมชนให้ความอนุเคราะห์พื้นที่ว่างบริเวณข้างวัดบ้านนาบอน ให้เป็นสถานที่สำหรับทดลองซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าด้วยการบริหารจัดการของสมาชิกกลุ่มฯ

.....

เวทีที่ 3 วันที่ 28 เดือนธันวาคม 2552 เวลา 13.00 น. ณ วัดบ้านนาบอน จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีจำนวน 21 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัยจำนวน 9 คน ที่ปรึกษา 1 คน พี่เลี้ยงสว. ลำปาง 2 คน และสมาชิกกลุ่มผู้ปลูกผัก จำนวน 11 คน

ประเด็นการประชุม

ประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับคนปลูก

1. ผู้ผลิตมีวิธีการรวมกลุ่มผลิตอย่างไร
2. การคัดเลือกคนปลูกเป็นอย่างไร

3. เทคนิคการปลูกเป็นอย่างไร

ประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับผู้บริโภค

1. มีการจัดระบบการขายอย่างไร
2. มีพื้นที่การขายที่เป็นศูนย์รวมเพื่อตอบแรงกระตุ้น และรองรับสิ่งที่ปลูก
3. มีการประชาสัมพันธ์ในพื้นที่
4. มีการจัดระบบบริหาร ด้านเงินทุน ราคาขาย และผลผลิตอย่างไร

สาระสำคัญ

ทบทวนความเป็นไปได้ของตลาดปลอดสารบ้านนาบอนที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การตลาด และพื้นที่การขายให้เกิดขึ้นภายในเดือนกุมภาพันธ์ 2553

- **ด้านการผลิต** จะมีวิธีการอย่างไรที่ทำให้เกิดความสอดคล้องระหว่างผลผลิตที่จะนำมาจำหน่าย เพื่อเพิ่มรายได้ให้ผู้ปลูก ผลจากการทดลอง วิธีการรวมกลุ่ม การคัดเลือกผู้ปลูก
- **ด้านการตลาด** กลุ่มจะมีวิธีการสร้างแรงกระตุ้นด้วยการประชาสัมพันธ์ให้คนในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียงทราบ
- **การจัดพื้นที่การขาย** ให้เป็นศูนย์รวมและเป็นที่รองรับผลผลิตที่จะนำไปสู่การจัดการด้านเงินทุน ราคา และผลผลิตได้อย่างเหมาะสม

ปัญหาและอุปสรรค

1. ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากการทดลองของผู้ผลิต ได้แก่
 - 1.1 ปัญหาที่เกิดจากธรรมชาติ เช่น สภาพอากาศที่แห้งแล้งส่งผลให้ต้นกล้าเติบโต ไม่เต็มที่ เมื่อนำมาปลูกทำให้ผักแคระแกรน และได้ผลผลิตน้อย สมาชิกกลุ่มจึงมีความวิตกกังวลถึงปริมาณผักที่จะนำมาวางขายได้ตามจำนวนกำหนด
 - 1.2 ปัญหาที่เกิดจากพันธุ์ผัก คือ เมล็ดพันธุ์มีจำนวนน้อย และมีราคาแพง เมื่อนำมาเพาะต้นกล้าเติบโตไม่เต็มที่ ได้ต้นกล้าที่มีความสมบูรณ์น้อย
 - 1.3 ปัญหาที่เกิดจากแหล่งน้ำ คือ น้ำแม่เลี้ยงมีปริมาณลดลงทำให้ไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูกผักที่ปลูกบริเวณลุ่มน้ำที่ต้องอาศัยน้ำจากแม่น้ำ จึงไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร
2. การประชาสัมพันธ์เรื่องตลาดปลอดสารทั้งภายในและภายนอกชุมชนยังไม่เพียงพอ
3. ทีมวิจัยและผู้ผลิตผักปลอดสารมีความสับสน เกี่ยวกับการจัดพื้นที่การขาย คือ ลักษณะการขายต้องมีสถานที่สำหรับนั่งขายเท่านั้น ไม่ได้คำนึงถึงรูปแบบการตลาดอื่นๆ

4. การพูดคุยของทีมวิจัยและผู้ปลูกผักเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากภัยธรรมชาติ ยังมีน้อย เช่น สภาพอากาศ และแหล่งน้ำในการผลิต ส่งผลให้ปัญหาที่เกิดจากการผลิตไม่มีทางออกที่ชัดเจน

สิ่งที่ได้รับ

- **ด้านการผลิต** มีองค์ประกอบที่เอื้อต่อการผลิต ได้แก่
 1. สมาชิกกลุ่มมีความรู้และฐานประสบการณ์การ ปลูกผักปลอดสารจากวิถีชีวิตและภูมิปัญญา
 2. สมาชิกกลุ่มมีปัจจัยเกี่ยวข้องที่เอื้อต่อการผลิต ได้แก่ การใช้แรงงานของตนเองและสมาชิกภายในครอบครัวในการผลิต การผลิตผักปลอดสารสามารถผลิตได้ในพื้นที่ของตนเองโดยไม่ต้องเช่า และการใช้วัสดุอุปกรณ์ในการผลิตไม่ยุ่งยากซับซ้อนสามารถหาได้ง่ายภายในชุมชน
 3. สมาชิกกลุ่มเลิกการใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อลดค่าใช้จ่ายในการผลิต และเห็นความสำคัญของการมีสุขภาพที่ดี ด้วยการทำปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพไว้ใช้ภายในครัวเรือน โดยกลุ่มมีพันธะสัญญาร่วมกันคือ การใช้ปุ๋ยชีวภาพในการปลูกผักปลอดสารเท่านั้น
 4. สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนตามขั้นตอนของกิจกรรม เช่นการวิเคราะห์สถานการณ์ผักปลอดสารบ้านนาบอน การจัดทำปฏิทินผักทั้งในและนอกฤดู การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านการผลิต วิธีการดูแลรักษาปัญหาอุปสรรค ตลอดจนการหาทางออกของปัญหาที่พบร่วมกัน
 5. ผักปลอดสารที่กลุ่มผลิตสามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคทั้งในแง่ของความมั่นใจและความรู้สึกที่ดีต่อการบริโภค

ส่วนปัจจัยที่ไม่เอื้อต่อการผลิตในช่วงเวลาที่ดำเนินงานตามโครงการ ได้แก่

1. การเกิดภาวะภัยแล้งในพื้นที่ ทำให้มีน้ำเพียงพอส่งผลให้พืชผักเจริญเติบโตไม่เต็มที่
2. ระยะเวลาในการทดลองปลูกผักปลอดสารตามโครงการไม่เอื้อต่อการปลูก คือมีความล่าช้า ทำให้ผักประเภทหัวบางชนิด เช่น กะหล่ำปลี ไม่เติบโตเต็มที่
3. ต้นทุนการผลิต เช่น พันธุ์ผักมีราคาสูงขึ้นขณะเดียวกัน ก็มีคุณภาพต่ำเมื่อนำมาเพาะกล้าทำให้ไม่ได้ผล หรือโตไม่เต็มที่
4. สมาชิกบางคนมีพื้นที่เพาะปลูกน้อย อยู่ห่างชุมชน มีข้อจำกัดเรื่องแหล่งน้ำ ทำให้ขาดความมั่นใจในการผลิต

5. สมาชิกกลุ่มยังขาดการคาดคะเนปริมาณการผลิต ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค

- **ด้านการตลาด** ปัจจัยที่เอื้อด้านการตลาด ได้แก่

1. ผู้บริโภคช่วยการประชาสัมพันธ์ผักปลอดสารของกลุ่มด้วยวิธีการบอกต่อ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน
2. ทีมวิจัยรายงานผลการดำเนินงานตามกิจกรรมโครงการในที่ประชุม ประจำเดือน ทั้งในชุมชนและที่ประชุมส่วนราชการอำเภอ
3. ผู้บริโภคให้ความเชื่อถือและวางใจในผลิตภัณฑ์ผักปลอดสารจากการใช้ปุ๋ยชีวภาพของสมาชิกกลุ่ม
4. ผลผลิตผักปลอดสารมีราคาถูก สะดวกซื้อ ขายในปริมาณมากทำให้ลดค่าใช้จ่ายของผู้บริโภค
5. มีลูกค้าที่ต้องการบริโภคผักปลอดสารเป็นประจำทั้งภายในชุมชน และเจ้าหน้าที่ส่วนราชการ

และปัจจัยที่ไม่เอื้อด้านการตลาด ได้แก่

1. สมาชิกกลุ่มยังไม่มี การนำผลผลิตออกจำหน่ายร่วมกัน ดังนั้นไม่ว่า ชนิดผักแต่ละประเภท ปริมาณ รวมไปถึงราคา จึงยังไม่ถูกนำมาเป็นประเด็นแลกเปลี่ยนเพื่อหารูปแบบการตลาดที่เหมาะสมได้อย่างเป็นรูปธรรม
2. สมาชิกยังคุ้นชินกับการผลิตเพื่อบริโภคเมื่อเหลือจึงนำมาขาย ลักษณะของตลาดในรูปแบบเดิม คือ นำไปส่งให้ลูกค้าประจำ นำใส่ตระกร้าเดินขาย และนำมาวางขายบริเวณกองชุมชน ดังนั้นลูกค้าหรือผู้บริโภคจึงมีเฉพาะกลุ่ม
3. ความวิตกกังวลของสมาชิกกลุ่ม เมื่อเกิดตลาดจำหน่ายผักปลอดสารเกรงว่าจะผลิตผักได้ไม่เพียงพอ กับความต้องการของลูกค้าหรือผู้บริโภค เนื่องจากสภาวะภัยแล้งที่เกิดขึ้น ส่งผลให้การผลิตไม่เป็นไปตามความต้องการ
4. สมาชิกกลุ่มยังขาดการประชาสัมพันธ์ และสร้างเครือข่ายผลผลิตผักปลอดสารให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง

- **ด้านการจัดพื้นที่การขาย** ให้เป็นศูนย์รวมและเป็นที่รองรับผลผลิตที่จะนำไปสู่การจัดการด้านเงินทุน ราคา และผลผลิตได้อย่างเหมาะสม มีปัจจัยที่เอื้อ ได้แก่ สมาชิกกลุ่มขายผักปลอดสารมีลักษณะที่เป็นตลาดพอเพียงมีผู้บริโภคคือ คนในครัวเรือน ชุมชน และชุมชนใกล้เคียงให้มีความสะดวกซื้อ ส่วนปัจจัยที่ไม่เอื้อคือ สมาชิกกลุ่มยังมีวิธีคิดที่แตกต่างและหลากหลายในเรื่องรูปแบบการ

ของการขาย ทำให้ภาพรวมของการจัดพื้นที่การขายยังไม่มี ความชัดเจนเท่าที่ควร

● **ด้านราคา** มีปัจจัยที่เอื้อ ได้แก่

1. ผู้บริโภคสามารถซื้อผักปลอดสารได้ในปริมาณมาก และมีราคาถูกกว่าท้องตลาด
2. ผู้ผลิตขายผลผลิตในราคาที่เป็นธรรม
3. ความน่าเชื่อถือของผู้ผลิตทำให้ผู้บริโภคเกิดความสบายใจว่าได้บริโภคผักที่ปลอดภัย และทำให้มีสุขภาพที่ดี เป็นเหตุผลในการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคมากกว่าการคำนึงถึงราคา

และปัจจัยที่ไม่เอื้อในด้านราคา ได้แก่

1. สมาชิกกลุ่มยังขาดมาตรฐานการกำหนดราคาขายผักแต่ละประเภท การขายที่ผ่านมามีลักษณะต่างคนต่างขายในปริมาณและราคาที่แตกต่างกัน
2. สมาชิกกลุ่มยังขาดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการกำหนดราคาให้เหมาะสมกับรูปแบบตลาด
3. ความต้องการผลผลิตผักปลอดสารของผู้บริโภคไม่แน่นอน ดังนั้นราคาขายผลผลิตจึงถูกเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ของผู้บริโภค

.....

เวทีที่ 4 วันที่ 6 เดือนมกราคม 2553 เวลา 19.00 น. ณ ที่ทำการกลุ่ม จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีจำนวน 25 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัยจำนวน 9 คน ที่ปรึกษา 1 คน สมาชิกกลุ่มผู้ปลูกผัก จำนวน 15 คน

ประเด็นการประชุม

1. จะทำอย่างไรให้เกิดการผลิตผักปลอดสารได้อย่างต่อเนื่อง
2. จะมีวิธีการจัดการตลาดปลอดสารอย่างไร
3. พื้นที่ขายผักปลอดสารบ้านนาบอนควรเป็นอย่างไร

สาระสำคัญ

สมาชิกกลุ่มผู้ปลูกผักร่วมกันตอบโจทย์เรื่องการวางแผนการผลิตอย่างต่อเนื่อง การบริหารจัดการ และพื้นที่สำหรับการขาย ผลสรุปของการจัดเวทีจะนำไปสู่การออกแบบสอบถามเพื่อตอบความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสารบ้านนาบอนต่อไป

ปัญหาและอุปสรรค

การจัดประชุมก่อนข้างดึกทำให้สมาชิกกลุ่มที่เข้าร่วมให้ความสนใจน้อย บางคนกลับก่อนเพราะเป็นเวลาพักผ่อน

สิ่งที่ได้รับ

1. ตารางผักที่ผลิตและบริโภคทั้งในฤดูและนอกฤดูของแต่ละเดือน รายละเอียดดังตารางแสดงผลผลิตผักปลอดสารทั้งในและนอกฤดู

เดือน	ชนิดผักในฤดู	ชนิดผักนอกฤดู
มกราคม	ผักกาดดอก ผักกาดจ้อน ผักกวางตุ้ง ผักฮ่องเต้ กะหล่ำปลี คื่นห่าน ผักสลัด ผักบุ้ง ผักชีหูด พักทอง พริก ขิง ข่า กระชาย ผักไผ่ สะระแหน่ มะเขือ มะนาว กระเทียม หอมแดง แดงกวา มะเขือเทศ ถั่วลันเตา ถั่วแปบ ผักชี ต้นหอม ถั่วฝักยาว ขนุน ยอด พักทอง	ผักหนอง ผักหนอก ผักชีเหล็ก สาแล
กุมภาพันธ์	ผักกาดดอก ผักกาดจ้อน ผักกวางตุ้ง ผักฮ่องเต้ กะหล่ำปลี คื่นห่าน ผักสลัด ผักบุ้ง ผักชีหูด พักทอง พริก ขิง ข่า กระชาย ผักไผ่ สะระแหน่ มะเขือ มะนาว กระเทียม หอมแดง แดงกวา มะเขือเทศ ถั่วลันเตา ถั่วแปบ ผักชี ต้นหอม ถั่วฝักยาว ขนุน ยอด พักทอง	ผักหนอง ผักหนอก ผักชีเหล็ก สาแล ผักเสี้ยว ผักเอียง ผักหวาน
มีนาคม	ผักฮ่องเต้ คื่นห่าน ผักบุ้ง พักทอง พริก ขิง ข่า กระชาย ผักไผ่ สะระแหน่ มะเขือ มะนาว กระเทียม หอมแดง แดงกวา มะเขือเทศ ถั่วลันเตา ถั่วแปบ ผักชี ต้นหอม ถั่วฝักยาว ขนุน ยอด พักทอง	ผักหนอง ผักหนอก ผักชีเหล็ก ผักเสี้ยว ผักตูด ผักเอียง ผักหวาน
เมษายน	คื่นห่าน ผักบุ้ง พักทอง พริก ขิง ข่า กระชาย ผักไผ่ สะระแหน่ มะเขือ มะนาว ผักชี ต้นหอม ถั่วฝักยาว	ผักหนอง ผักหนอก ผักชีเหล็ก ผักเสี้ยว ผักตูด ผักหวาน
พฤษภาคม	คื่นห่าน ผักบุ้ง บวบเหลี่ยม พักทอง	ผักหนอง ผักหนอก ผักชีเหล็ก

	พริก ขิง ข่า กระชาย ผักไผ่ สระแหน่ มะเขือ มะนาว ถั่วฝักยาว	ผักเสี้ยว ผักตุ๋ต ผักหละ ผักแหละ เห็ดถอบ เห็ดไข่ห่าน เห็ดโคน เห็ดดิน เห็ดหล่ม
มิถุนายน	คะน้า ผักบุ้ง บวบเหลี่ยม พักทอง พริก ขิง ข่า กระชาย ผักไผ่ สระแหน่ มะเขือ มะนาว ถั่วฝักยาว	ผักหนอง ผักหนอก ผักชีเหล็ก ผักหละ ผักแหละ หน่อไม้ เห็ดถอบ เห็ดไข่ห่าน เห็ดโคน เห็ดดิน เห็ดหล่ม
กรกฎาคม	คะน้า ผักบุ้ง บวบเหลี่ยม พักทอง พริก ขิง ข่า กระชาย ผักไผ่ สระแหน่ มะเขือ มะนาว ถั่วฝักยาว	ผักหนอง ผักหนอก ผักชีเหล็ก ผักหละ ผักแหละ หน่อไม้ เห็ดไข่ ห่าน เห็ดโคน เห็ดดิน เห็ดหล่ม
สิงหาคม	คะน้า ผักบุ้ง บวบเหลี่ยม พักทอง พริก ขิง ข่า กระชาย ผักไผ่ สระแหน่ มะเขือ มะนาว ถั่วฝักยาว	ผักหนอง ผักหนอก ผักชีเหล็ก ผักหละ ผักแหละ หน่อไม้
กันยายน	คะน้า ผักบุ้ง บวบเหลี่ยม พักทอง พริก ขิง ข่า กระชาย ผักไผ่ สระแหน่ มะเขือ มะนาว ถั่วฝักยาว	ผักหนอง ผักหนอก ผักชีเหล็ก ผักหละ ผักแหละ
ตุลาคม	คะน้า ผักบุ้ง บวบเหลี่ยม พักทอง พริก ขิง ข่า กระชาย ผักไผ่ สระแหน่ มะเขือ มะนาว ผักชี ต้นหอม ถั่วฝักยาว	ผักหนอง ผักหนอก ผักชีเหล็ก ผักหละ ผักแหละ
พฤศจิกายน	คะน้า ผักกาดดอก ผักกาดจ้อน ผักกวาดต้ง ผักฮ่องเต้ กะหล่ำปลี คะน้า ผักสลัด ผักบุ้ง บวบเหลี่ยม พักทอง พริก ขิง ข่า กระชาย ผักไผ่ สระแหน่ มะเขือ มะนาว กระเทียม หอมแดง แดงกวา มะเขือเทศ ถั่ว ลันเตา ถั่วแปบ ผักชี ต้นหอม ถั่วพู ถั่วฝักยาว ขนุน ยอดพักทอง	ผักหนอง ผักหนอก ผักชีเหล็ก สาแล ผักหละ ผักแหละ เห็ดลมขอนแก่น
ธันวาคม	คะน้า ผักกาดดอก ผักกาดจ้อน ผักกวาดต้ง ผักฮ่องเต้ กะหล่ำปลี คะน้า ผักสลัด ผักบุ้ง บวบเหลี่ยม พักทอง พริก ขิง ข่า กระชาย ผักไผ่ สระแหน่ มะเขือ มะนาว กระเทียม หอมแดง แดงกวา มะเขือเทศ ถั่ว	ผักหนอง ผักหนอก ผักชีเหล็ก สาแล เห็ดลมขอนแก่น

	ลันเตา ถั่วแปบ ผักชี ต้นหอม ถั่วพู ถั่วฝักยาว ขนุน ยอดฟักทอง	
--	---	--

2. ผลการระดมความคิดเห็นประเด็นการขายผลผลิตผักภายในชุมชน ที่จะนำไปสู่การสร้างพื้นที่การขาย โดยที่ปรึกษาชุมชนให้ความอนุเคราะห์สถานที่สำหรับการจัดตั้งตลาดเพื่อให้เห็นการซื้อขายอย่างเป็นรูปธรรม คือ

- 2.1 ถ้ามีตลาดภายในชุมชน จะทำให้เกิดการซื้อขายผลผลิตที่มีอยู่ภายใน ชุมชน
- 2.2 คนในชุมชนจะชวนขายกันมากขึ้น ถ้ามีตลาดภายในจะทำให้เกิดอาชีพ สร้างรายได้
- 2.3 คนในชุมชนได้เลือกบริโภคผักที่ปลอดภัยในปริมาณที่มาก
- 2.4 ไม่ต้องนำผลผลิตไปขายนอกชุมชน
- 2.5 สถานที่แลกเปลี่ยนซื้อขายหรือเรียกว่า “ตลาด” ต้องมีการวางแผนอย่าง เป็นระบบเพื่อให้เกิดการซื้อขาย เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนในระยะยาว

3. ผลการระดมความคิดเห็นประเด็นจะปลูกผักอย่างไรให้เกิดความต่อเนื่อง คือ ต้องช่วยกันสร้าง และช่วยกันปลูก ต้องมีผักหลักตามฤดูที่สามารถผลิตได้ตลอด ที่เหลืออาจเป็นผักนอกฤดูที่หาเก็บได้ภายในชุมชน และต้องมีผักผสมผสาน ทั้งนี้ผู้ผลิตต้องทำการตกลงเพื่อวางแผนการผลิตอย่างจริงจัง อาจต้องศึกษาดูงานการวางแผนการผลิตจากกลุ่มผู้ผลิตผักปลอดภัยที่ดำเนินการสำเร็จแล้ว

4. ผลการระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการขายเมื่อสามารถผลิตผักได้ตามกำหนด คือ

- 4.1 มีตัวแทนขาย ด้วยการจัดเปลี่ยนเวรจากสมาชิกผู้ผลิตมาทำการขาย
- 4.2 ผู้ผลิตที่นำผักมาขายต้องหักเปอร์เซ็นต์จากการขาย ร้อยละ 20 เพื่อนำมาจัดสรรให้ผู้ขายร้อยละ 10 และที่เหลือร้อยละ 10 เก็บเป็นกองกลางในการบริหารจัดการกลุ่ม
- 4.3 มีการจัดการเงื่อนไขการขาย เช่น การลด และการแถมให้เป็นระบบเดียวกัน เพื่อสร้างความเป็นธรรมและสร้างมาตรฐานระหว่างผู้ผลิตและผู้ซื้อ
- 4.4 กติกาการผลิต คือ ผู้ผลิตต้องใช้ปุ๋ยชีวภาพเท่านั้นเพื่อสร้างความมั่นใจให้ผู้ซื้อที่ได้บริโภคผักที่ปลอดภัย
- 4.5 การมาตรฐานด้านปริมาณ ต้องให้ผู้ผลิตนำผักมามัดหรือชั่ง ณ จุดขาย ถ้าทำมาจากที่บ้านจะทำให้ขนาดและปริมาณไม่เท่ากัน

4.6 ผู้ผลิตและผู้ขายต้องตกลงกันเมื่อผักเหลือจากการจำหน่ายว่าจะมีวิธีการจัดการอย่างไร อาจทำได้โดยการจำกัดปริมาณผักที่วางขายให้มีเพียงพอต่อผู้ซื้อ ไม่ต้องนำมาจำหน่ายมากเกินไปจนเกิดความต้องการ

4.7 ถ้าผักเหลือ คนที่มีฝีมือในการทำกับข้าวอาจนำมาแปรรูปในลักษณะของการถนอมอาหาร หรือทำเป็นอาหารสำเร็จรูปขายได้

กิจกรรมที่ 4 เวทีประมวลผลข้อมูลที่ได้เพื่อสร้างแบบสำรวจในระดับชุมชน

เวทีที่ 1 วันที่ 7 เดือนมกราคม 2553 เวลา 13.00 น. ณ วัดบ้านนาบอน
จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีจำนวน 12 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัยจำนวน 11 คน ที่ปรึกษา 1 คน

ประเด็นการประชุม

ข้อมูลที่ได้จากการจัดเวทีผู้ผลิตจำนวน 4 ครั้งจะนำมาออกแบบเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ผลิต และผู้บริโภค ให้นำไปสู่ตลาดปลอดสารบ้านนาบอนได้อย่างไร

สาระสำคัญ

ทีมวิจัยนำข้อมูลของการจัดเวทีผู้ผลิต จำนวน 4 ครั้งมาเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อจัดทำแบบสอบถาม ภายใต้ฐานคิดดังนี้

- **ด้านการผลิต** การที่ชุมชนจะสามารถพึ่งพาตนเองได้ ชุมชนต้องมีความสามารถในการสร้างระบบและจัดการการผลิตของชุมชนเกี่ยวกับ ปัจจัยการผลิต ความรู้ดั้งเดิมที่มีอยู่ในชุมชนสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดการผลิตที่เพียงพอต่อการบริโภค รวมถึงการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการผลิตทั้งภายในและภายนอกชุมชน ทั้งนี้องค์ประกอบของการผลิตประกอบด้วย

1. การจัดการปัจจัยการผลิต หมายถึงชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ในการผลิตต้องมีการจัดการปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. การบูรณาการความรู้ในการผลิต หมายถึง ความสามารถของชุมชนในการแสวงหา

ความรู้ และแก้ไขปัญหาที่เกิดจากกระบวนการผลิตได้ด้วยตนเอง จากการแลกเปลี่ยนความรู้ทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน

3. ควบคุมผลผลิตให้ปลอดภัย หมายถึง ชุมชนสามารถสร้างระบบควบคุมการผลิตให้ได้ผลผลิตที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภค ผลผลิตที่ปลอดภัยนั้นต้องผ่านกระบวนการผลิตที่ใช้สารเคมีน้อย หรือมีการจำกัดการใช้สารเคมี หรือไม่ใช้สารเคมีเลย

- **ด้านการแลกเปลี่ยนผลผลิต** คือ การที่ชุมชนสามารถสร้างความร่วมมือเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนอย่างเป็นธรรม ไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบ จากผลผลิตที่รอขาย และผลผลิตที่ขายได้ทันที โดยชุมชนต้องมีความสามารถควบคุมและจัดการกระบวนการผลิตให้สามารถผลิตผลผลิตได้ในปริมาณที่เหมาะสมกับความต้องการของตลาด สามารถผลิตให้ผู้ซื้อได้ตรงตามเวลา มีคุณภาพและตรงตามผู้ซื้อต้องการในแหล่งรับซื้อหรือตลาดประจำ

- **ด้านการบริโภค** คือ การที่ชุมชนสามารถร่วมมือกันนำไปสู่การพึ่งตนเองในการบริโภค ทั้งการบริโภคเพื่อการผลิต ได้แก่ การใช้ปัจจัยการผลิตให้เกิดระบบการผลิตที่ให้ความปลอดภัยต่อสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อม และการบริโภคเพื่อการดำรงชีพ ได้แก่ การสร้างความปลอดภัยให้ผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม ด้วยการรวมกลุ่มการผลิตที่ไม่เน้นการใช้สารเคมี

ปัญหาและอุปสรรค

1. ทีมวิจัยยังไม่มีประสบการณ์ในการสร้างแบบสอบถามทำให้การออกแบบสอบถามมีความล่าช้า

สิ่งที่ได้รับ

1. ทีมวิจัยได้จัดทำแบบสอบถาม 2 ชุด เพื่อสำรวจข้อมูลความเป็นไปได้ของตลาดปลอดสารนาบอน รายละเอียดดังนี้

1.1. แบบสอบถามการทดลองปลูกผักปลอดสารบ้านนาบอน ม. 2 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1.1.1. เก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นของสมาชิกผู้ปลูกผักปลอดสาร ที่เป็นนักวิจัยร่วม ประกอบด้วย ชื่อ-สกุลของผู้ปลูก วันที่ปลูก ชนิดผักที่ปลูก สถานที่ปลูก แหล่งน้ำสำหรับการเพาะปลูก และปุ๋ยที่ใช้

1.1.2. เก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการผลิต ประกอบด้วย ขั้นตอนการปลูก วิธีการดูแลรักษา ผลการปลูก สิ่งที่เปลี่ยนแปลง ปัญหาที่พบ และการแก้ไขปัญหา

2. แบบสอบถามความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสาร เพื่อการพึ่งตนเองบ้าน

นาบอน ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง มีวัตถุประสงค์ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ที่นำไปสู่ความเป็นไปได้ตลาดปลอดสารบ้านนาบอนที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การบริหารจัดการ ตลาด และการจัดพื้นที่การขาย โดยแบบสอบถามมีจำนวน 3 ตอน ประกอบด้วย

- ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นไปได้ของการเกิดตลาดผักปลอดสารบ้านนาบอน
- ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับตลาดผักปลอดสารที่นำไปสู่การพึ่งตนเองของบ้านนาบอน

กิจกรรมที่ 5 สํารวจข้อมูลผู้ผลิต ผู้บริโภค เพื่าวางแผนการผลิต โดยใช้แบบสำรวจและสรุปข้อมูลเบื้องต้น

เวทีที่ 1 วันที่ 8 เดือนมกราคม 2552 เวลา 13.00 น. ณ วัดบ้านนาบอน จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีจำนวน 13 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัยจำนวน 12 คน ที่ปรึกษา 1 คน

ประเด็นการประชุม

ทีมวิจัยมีการแบ่งหน้าที่ในการสำรวจข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามอย่างไร

สาระสำคัญ

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามผู้ผลิต และผู้บริโภค เพื่อนำผลที่ได้จากการสอบถามมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานยืนยันความเป็นไปได้ ในการจัดตั้งตลาดปลอดสารบ้านนาบอน

ปัญหาและอุปสรรค

1. นักวิจัยบางคนไม่ได้ทำความเข้าใจแบบสอบถามทำให้ได้ข้อมูลไม่ครบ
2. ผู้ผลิตและผู้บริโภคทั้งภายในและภายนอกชุมชนที่ตอบแบบสอบถามไม่เข้าใจคำถามจึงไม่ตอบแบบสอบถามในบางข้อ
3. เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีน้อย

สิ่งที่ได้รับ

การสำรวจข้อมูลด้วยการใช้แบบสอบถามกับกลุ่มเป้าหมายคือ ผู้ผลิตผักปลอดสารบ้านนาบอน ชาวบ้านนาบอน และผู้บริโภคผักปลอดสารนอกชุมชนบ้านนาบอน รวมจำนวน 50

คนที่มิวิจัยแบ่งบทบาทหน้าที่เป็นผู้สัมภาษณ์ โดยนักวิจัย 1 คน ทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเฉลี่ย 3-5 คน เมื่อนำมาประมวลผลได้ข้อมูล ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานกลุ่มผู้ผลิตผักปลอดสารบ้านนาบอน
2. ผลบันทึกการปลูกผักของสมาชิกกลุ่มผู้ผลิตผักปลอดสารบ้านนาบอน
3. จำนวนและร้อยละของความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสารบ้านนาบอน
ด้านการผลิต การบริหารจัดการตลาด และด้านพื้นที่สำหรับจำหน่าย

ปัญหาและอุปสรรค

1. นักวิจัยบางคนไม่ได้ศึกษาแบบสอบถามก่อนนำไปสัมภาษณ์ ทำให้ติดขัดและไม่เข้าใจในข้อคำถาม
2. บางคำถามกำกวม ทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามเข้าใจยากหรือไม่เข้าใจ จึงไม่ให้คำตอบ
3. นักวิจัยไม่มีประสบการณ์และขาดความชำนาญในการสัมภาษณ์ทำให้ล่าช้า ทำให้ใช้เวลามาก
4. นักวิจัยบางคนอ่านและเขียนหนังสือไม่ได้ จึงไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมครั้งนี้

.....

เวทีที่ 2 วันที่ 4 เดือนกุมภาพันธ์ 2552 ณ วัดบ้านนาบอน จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีจำนวน 13 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัยจำนวน 12 คน ที่ปรึกษา 1 คน

ประเด็นการประชุม

- สำรวจข้อมูลสมาชิกกลุ่มผู้ผลิต และผู้บริโภคทั้งภายในและภายนอกชุมชน

ตารางแสดงข้อมูลพื้นฐานกลุ่มผู้ผลิตผักปลอดสารบ้านนาบอน

ปัจจัยการผลิต		จำนวน	ร้อยละ
ชนิดผักที่ปลูก			
	กลุ่ม 1	6	20.7
	กลุ่ม 2	5	17.2
	กลุ่ม 3	10	34.5
	กลุ่ม 4	8	27.6
ฤดูกาลที่เหมาะสม			
	ฤดูฝน	2	6.9
	ฤดูหนาว	27	93.1
ลักษณะดินที่ปลูก			
	ดินร่วน	8	27.6

	ดินทราย	1	3.4
	ดินร่วนปนทราย	10	34.5
	ดินเหนียว	10	34.5
สถานที่ปลูก			
	ภายในบริเวณบ้าน	12	41.4
	ที่สวน/ไร่นา	12	41.4
	บริเวณลุ่มน้ำ	5	17.2
แหล่งน้ำสำหรับการเพาะปลูก			
	น้ำประหมู่บ้าน	2	6.9
	น้ำบาดาล	14	48.3
	น้ำแม่เลี้ยง/ แม่ตำ	9	31.0
	น้ำจากสระ	4	13.8
ปริมาณน้ำในการเพาะปลูก			
	เพียงพอ	25	86.2
	ไม่เพียงพอ	4	13.8
ปุ๋ยที่ใช้			
	ปุ๋ยชีวภาพ เช่น ปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ ปุ๋ยแห้ง และปุ๋ยคอก	29	100

จากตารางแสดงข้อมูลพื้นฐานกลุ่มผู้ผลิตผักปลอดสารบ้านนาบอน จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามกลุ่มผู้ผลิตผักปลอดสาร จำนวน 29 คน พบว่า กลุ่มผู้ผลิตส่วนใหญ่ทำการทดลองปลูกผักกะหล่ำปลี กะหล่ำดอก คะน้า และผักสลัดมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 34.5 โดยฤดูกาลเพาะปลูกที่เหมาะสมคือ ฤดูหนาว คิดเป็นร้อยละ 93.1 กลุ่มผู้ผลิตส่วนใหญ่ปลูกผักปลอดสารในที่ดินที่มีลักษณะเป็นดินร่วนปนทรายและดินเหนียว คิดเป็นร้อยละ 34.5 ที่ดินลักษณะดังกล่าวส่วนใหญ่อยู่ภายในบริเวณบ้าน และที่สวน ไร่นา คิดเป็นร้อยละ 41.5 แหล่งน้ำที่ใช้ในการเพาะปลูก คือน้ำบาดาลคิดเป็นร้อยละ 48.3 ซึ่งปริมาณน้ำมีเพียงพอต่อการเพาะปลูกคิดเป็นร้อยละ 86.2 และปุ๋ยที่ใช้ในการเพาะปลูกคือ ปุ๋ยชีวภาพ เช่น ปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ ปุ๋ยแห้ง และปุ๋ยคอก คิดเป็นร้อยละ 100

ตารางแสดงผลบันทึกการปลูกผักของสมาชิกกลุ่มผู้ผลิตผักปลอดสารบ้านนาบอน

ชนิดผัก	ขั้นตอนการปลูก	วิธีการดูแลรักษา	ผลการปลูก	ปัญหาที่พบ	การแก้ไขปัญหา
มะเขือยาว	เพาะกล้า	รดน้ำทุกวัน เช้า เย็น และใส่	ลำต้นโต มี ความยาว	-	-

		ปุ๋ยน้ำหมัก ชีวภาพ	ประมาณ 6 เซนติเมตร มี ใบแตก 2 ใบ		
มะเขือ เจ้าพระยา	กำลังเพาะ กล้า	รดน้ำทุกวัน เช้า เย็น และใส่ ปุ๋ยน้ำหมัก ชีวภาพ	ลำต้นโต มี ความยาว ประมาณ 6 เซนติเมตร มี ใบแตก 2 ใบ	-	-
มะเขือเทศ	เพาะกล้า 15 วัน แล้วนำมา ปลูกลงแปลง	รดน้ำทุกวัน เช้า เย็น และใส่ ปุ๋ยน้ำหมัก ชีวภาพ	ลำต้นโต ประมาณ 30 เซนติเมตร	-	-
แตงกวา	1. เตรียมดิน และตากดิน โดยรดน้ำปุ๋ย ไว้ประมาณ 3- 4 วัน 2. เตรียม หลุมเพื่อ หยอดเมล็ด 4-5 เมล็ดต่อ หลุม	รดน้ำและใส่ปุ๋ย ชีวภาพทุก 7 วัน	ผักขึ้นใบเขียว มี จำนวน 3-4 ใบ	ฤดูร้อนพืช จะโตช้า และ ทำให้ผักแห้ง	รดน้ำให้ มากขึ้น
ผักบุ้ง	1. เตรียมดิน ตากดิน ขึ้น แปลง และรด น้ำปุ๋ยทิ้งไว้ 3-5 วัน 2. แช่เมล็ด ผักบุ้งใน น้ำอุ่น ทิ้งไว้ 1 คืน 3. ขีตรองบน แปลง แล้วนำ เมล็ดผักบุ้ง	รดน้ำทุกวัน จนกว่าผักมีใบ จำนวน 3 ใบ จากนั้นรดน้ำ ปุ๋ยชีวภาพทุก 7 วัน	ผักแตกหน่อ มีลำต้นสูง และมีใบยาว ขึ้น	สัตว์เลื้อย เช่น ไก่ เข้า ไปจิกเมล็ด ผักในแปลง ผัก	ล้อมรั้ว บริเวณ แปลงผัก เพื่อป้องกัน ไม่ให้สัตว์ เข้าไปคุ้ย เขี่ย

	โรยบรื่อง จากนั้นกลบ ด้วยแกลบ หรือฟางข้าว				
ผักกาด	ดายหญ้า แล้วตากดิน ประมาณ 3 วัน จากนั้น พรวนดิน ขึ้น แปลง แล้วนำ เมล็ดหว่าน และกลบด้วย ใบไม้แห้ง (ฉำฉา)		หลังจากปลูก 5 วันเมล็ด พันธุ์เริ่มแตก ใบ4	แมลง เต่าทองกัด กินใบ และ มีหญ้าขึ้นบน แปลง	จับแมลง ออกจาก แปลงผัก และหมั่น ถอนหญ้า บนแปลง
ผักกวาดตุง	ขึ้นแปลงนำ ปุ๋ยคอก เช่น ขี้หมู คลุกเคล้ากับ ดิน จากนั้น นำเมล็ดผัก ลงหว่าน แล้ว ปูทับด้วยฟาง ข้าว	รดน้ำเฉพาะ ตอนเย็นทุกวัน	หลังจากปลูก 5 วันเมล็ด พันธุ์เริ่มงอก	อากาศร้อน ผักโตไม่ เต็มที่	-
บวบ	เตรียมหลุม และหยอด เมล็ด จากนั้น ใช้ดินกลบ	รดน้ำ ทุกวัน หมั่นพรวนดิน ดายหญ้า และกำจัดแมลง	หลังจากปลูก 7 วัน เมล็ด พันธุ์งอกและ แตกใบ	แมลงมา เกาะกินใบ พืช	ใช้ปุ๋ย ชีวภาพ สูตรไล่ แมลง
กะหล่ำปลี	1. เตรียมดิน เป็นหลุม ใส่แกลบ ก้นหลุม 2. เพาะกล้า	พรวนดิน รดน้ำ ทุกวัน จากนั้น 7 วันรดน้ำโดย ใส่ปุ๋ยน้ำหมัก ชีวภาพ		อากาศร้อน ทำให้ผักโต ไม่เต็มที่	-
กะหล่ำดอก	1. เตรียมดิน	รดน้ำทุกวัน	ต้นกล้า	อากาศร้อน	-

	เป็นหลุม ใส่แกลบ กันหลุม 2. เพาะกล้า เป็นเวลา 25 วัน	จากนั้น 7 วัน รดน้ำโดยใส่ปุ๋ย น้ำหมักชีวภาพ และโรยด้วย แกลบ	แข็งแรงพร้อม ปลูก	ทำให้ผักโต ไม่เต็มที่	
คะน้า	ขึ้นแปลง นำ ปุ๋ยคอก เช่น ขี้หมู คลุกเคล้ากับ ดิน จากนั้น นำเมล็ดผัก ลงหว่าน แล้ว ปูทับด้วยฟาง ข้าว	รดน้ำเฉพาะ ตอนเย็นทุกวัน	เมล็ดพันธุ์เริ่ม งอก และแตก ใบ	สัตว์เลื้อย เช่น ไก่ เข้า ไปจิกเมล็ด ผักในแปลง ผัก	ล้อมรั้ว บริเวณ แปลงผัก เพื่อป้องกัน ไม่ให้สัตว์ เข้าไปคุ้ย เขี่ย
หอมป้อม	1. ขึ้นแปลง และตากดิน เป็นเวลา 1 สัปดาห์ 2. แช่เมล็ด พันธุ์ทิ้งไว้ 1 คืน 3. หว่านเมล็ด พันธุ์ แล้วใส่ ปุ๋ยหมัก จากนั้นคลุม ด้วยฟางข้าว	รดน้ำ และใส่ ปุ๋ยชีวภาพ	เมล็ดพันธุ์งอก และมีลำต้น แข็งแรง	-	-
ผักชีหูด	ขุดหลุม และ โรยปุ๋ย ชีวภาพ จากนั้นหยอด เมล็ดลงใน หลุมแล้วกลบ ดิน	รดน้ำพรวันดิน และใส่ปุ๋ย ชีวภาพ	หลังหว่าน 3-4 วัน เมล็ดพันธุ์ เริ่มงอก	-	-

ตารางแสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสาร
เพื่อการพึ่งตนเองบ้านนาบอน ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

ลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม		จำนวน	ร้อยละ
เพศ			
	ชาย	16	40.0
	หญิง	24	60.0
อายุ			
	ต่ำกว่า 20 ปี	7	17.5
	ระหว่าง 21-33 ปี	6	15.0
	ระหว่าง 31-40 ปี	8	20.0
	ระหว่าง 41-50 ปี	13	32.5
	ตั้งแต่ 51 ปีขึ้นไป	6	15.0
การศึกษา			
	ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	9	22.5
	มัธยมศึกษาตอนต้น	5	12.5
	มัธยมศึกษาตอนปลายหรือ ปวช.	7	17.5
	อนุปริญญาหรือ ปวส.	5	12.5
	ปริญญาตรี	10	25.0
	สูงกว่าปริญญาตรี	4	10.0
อาชีพ			
	เกษตรกร	8	20.0
	ค้าขาย	3	7.5

	รับจ้าง	15	37.5
	รับราชการ	7	17.5
	รัฐวิสาหกิจ	1	2.5
	นักการเมืองท้องถิ่น	2	5.0
	นักเรียน/ นักศึกษา	4	10.0
รายได้ต่อเดือน			
	ต่ำกว่า 5,000 บาท	14	35.0
	ระหว่าง 5,000-15,000 บาท	22	55.0
	ระหว่าง 15,001-25,000 บาท	4	10.0
สถานภาพ			
	เป็นสมาชิกกลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสาร	11	27.5
	เป็นผู้บริโภคผักปลอดสารในชุมชนนาบอน	18	45.0
	เป็นผู้บริโภคผักปลอดสารนอกชุมชนนาบอน	11	27.5
สถานการณ์การผลิตผักปลอดสารบ้านนาบอน			
	ผู้ผลิตสามารถปลูกผักปลอดสารได้ตลอดปี	22	55.0
	ผู้ผลิตไม่สามารถปลูกผักปลอดสารได้ตลอดปี	18	45.0
ผักปลอดสารบ้านนาบอนทั้งในและนอกฤดูมีเพียงพอต่อการบริโภคตลอดปี			
	มีเพียงพอ	21	52.5
	มีไม่เพียงพอ	19	47.5
วิธีการที่จะทำให้ชุมชนมีผักปลอดสารเพียงพอต่อการบริโภคตลอดทั้งปี			
	รณรงค์ให้ทุกครัวเรือนปลูกผักที่ต้องซื้อ	13	32.5
	กลุ่มผู้ผลิตผักมีการวางแผนการผลิตที่เหมาะสม	26	65.0
	มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการผลิตอย่างต่อเนื่อง	1	2.5
กลุ่มผู้ผลิตผักปลอดสารมีกฎกติกาในการดำเนินงาน			
	มี	28	70.0
	ไม่มี	12	30.0
ควรมีสถานที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนผักปลอดสารภายในชุมชน			
	ควรมี	40	100.0
เหตุผลสำคัญที่เห็นควรมีตลาดผักปลอดสารบ้านนาบอน			
	มีความสะดวก	21	52.2
	ประหยัดเวลา	10	25.0
	มีกลุ่มผู้ผลิตผักปลอดสารที่สามารถผลิตผักปลอดสารได้ทั้งปี	19	47.5
	ส่งเสริมการบริโภคผักที่ผลิตภายในชุมชน	7	17.5
	เป็นกระตุนเศรษฐกิจชุมชน	13	32.5

	ชาวบ้านมีอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้	14	35.0
ลักษณะของสถานที่จำหน่ายผักปลอดสาร			
	สะดวกสำหรับผู้ซื้อ	14	35.0
	ตั้งอยู่ในชุมชน	11	27.5
	สามารถจำหน่ายให้คนภายนอกได้	14	35.0
	มีบริเวณสำหรับจำหน่ายผลผลิตที่หลากหลาย	21	52.5
ควรมีเครือข่ายตลาดผักปลอดสาร			
	ควรมี	38	95.0
	ไม่ควรมี	2	5.0
นอกจากผักปลอดสารแล้วควรมีสินค้าปลอดสารประเภทใดจำหน่าย			
	หมู	37	92.5
	ไก่	16	40.0
	ปลา	26	65.0
	อื่นๆ นอกเหนือจาก หมู ไก่ ปลา	15	37.5

จากตารางแสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสารเพื่อการพึ่งตนเองบ้านนาบอน ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง จำนวน 40 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 60 มีอายุระหว่าง 21-33 ปี คิดเป็นร้อยละ 32.5 การศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 25 ประกอบอาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 37.5 มีรายได้ต่อเดือนเฉลี่ย 5,000–15,000 บาท สถานะเป็นผู้บริโภคผักปลอดสารภายในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 45.0 ทั้งนี้กลุ่มผู้ผลิตผักปลอดสารสามารถปลูกผัก ทั้งในและนอกฤดูได้ตลอดปี คิดเป็นร้อยละ 55.0 โดยที่กลุ่มผู้ผลิตสามารถปลูกผักปลอดสารได้เพียงพอต่อการบริโภคตลอดทั้งปี คิดเป็นร้อยละ 52.5 ซึ่งกลุ่มผู้ผลิตต้องมีการวางแผนอย่างเหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 65.0 รวมถึงกลุ่มผู้ผลิตต้องมีการศึกษาการดำเนินงาน คิดเป็นร้อยละ 70 ความคิดเห็นที่เห็นควรการจัดตั้งตลาดปลอดสารภายในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 100 เนื่องจากมีความสะดวกคิดเป็นร้อยละ 52.2 ทั้งนี้ตลาดควรมีลักษณะที่สำคัญคือ สะดวกสำหรับผู้ซื้อ สามารถจำหน่ายให้กับคนภายนอกชุมชนได้ คิดเป็นร้อยละ 35.0 เห็นควรมีเครือข่ายตลาดปลอดสาร คิดเป็นร้อยละ 95.0

ตารางแสดง จำนวนและร้อยละของความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสารบ้านนาบอนด้านการผลิต การบริหารจัดการตลาด และด้านพื้นที่สำหรับจำหน่าย

ความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสารบ้านนาบอน	จำนวน	ร้อยละ
---	-------	--------

ด้านการผลิต		
คนในชุมชนตระหนักถึงอันตรายของการใช้สารเคมีเพื่อบำรุงการเติบโตของพืชและการปราบศัตรูพืช	30	75.0
คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการปลูกผักปลอดสาร	38	95.0
คนในชุมชนมีการรวมกลุ่มผู้ผลิตผักปลอดสารโดยใช้ปุ๋ยชีวภาพ	38	95.0
คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกลุ่มเพื่อผลิตผักปลอดสาร	39	97.5
คนในชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับการผลิตผักปลอดสาร	39	97.5
ชุมชนมีการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนบริโภคอาหารที่ปลอดภัย	39	97.5
ภายในชุมชนมีปัจจัยการผลิต เช่น ที่ดิน พันธุ์ผัก ปุ๋ยชีวภาพ แรงงาน และน้ำเพื่อการเกษตร อย่างเพียงพอ	37	92.5
ชุมชนมีความตระหนักให้เยาวชนรุ่นหลังสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากกลุ่มผู้ผลิตผักปลอดสารไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน	32	75.0
ชุมชนมีความตระหนักถึงความจำเป็นในการถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิตผักปลอดสารให้เยาวชนรุ่นหลังได้เข้ามาเรียนรู้และมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิต	32	80.0
กลุ่มผู้ผลิตมีความรู้ที่เพียงพอต่อการนำไปใช้ในกระบวนการผลิต	32	80.0
กลุ่มผู้ผลิตมีการสร้างความรู้ใหม่จากการผลิต	29	72.5
กลุ่มผู้ผลิตมีการแลกเปลี่ยนความรู้ในการผลิตระหว่างคนในชุมชน และภายนอกชุมชน	28	70.0
ด้านการบริหารจัดการตลาด		
กลุ่มผู้ผลิตมีการสร้างเครือข่ายตลาดรับซื้อผักปลอดสาร	23	57.5
กลุ่มผู้ผลิตมีการตั้งซุ้ยห่อผักปลอดสารที่นำออกขาย	17	42.5
กลุ่มผู้ผลิตมีการสร้างความมั่นใจและน่าเชื่อถือให้กับผู้ซื้อ	28	70.0
กลุ่มผู้ผลิตมีการกำหนดราคาล่วงหน้าก่อนทำการผลิต	23	57.5
กลุ่มผู้ผลิตมีความแม่นยำในการกำหนดปริมาณการผลิต	21	52.5
กลุ่มผู้ผลิตมีการกำหนดกติกาเพื่อควบคุมปริมาณการผลิต	26	65.0
ปริมาณการผลิตของกลุ่มผู้ผลิตเป็นไปตามกติกา	23	57.5
กลุ่มผู้ผลิตมีการจัดการเพื่อควบคุมคุณภาพผักปลอดสาร	27	67.5
กลุ่มผู้ผลิตมีการส่งผลผลิตได้ตรงตามเป้าหมาย	24	60.0
มีแหล่งรับซื้อผักปลอดสารพืชทั้งภายในและภายนอกชุมชน	24	60.0
ด้านพื้นที่สำหรับจำหน่าย		
คนในชุมชนมีการซื้อผักปลอดสารเป็นประจำทุกวัน	31	77.5

แหล่งที่รับซื้อผักปลอดสารทั้งภายในและภายนอกชุมชนมีความน่าเชื่อถือ	25	62.5
มีตลาดรับซื้อผักปลอดสารเป็นประจำ	26	65.5

จากตารางแสดงผลความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสารบ้านนาบอนที่นำไปสู่การพึ่งพาตนเอง ดังนี้

ด้านการผลิต พบว่า ปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาตลาดปลอดสารบ้านนาบอนคือ คนในชุมชนมีความรู้และมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกลุ่มเพื่อผลิตผักปลอดสาร ตลอดจนชุมชนมีการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนบริโภคอาหารที่ปลอดภัย มีค่าร้อยละมากที่สุดคิดเป็น 97.5% รองลงมาคือ คนในชุมชนรวมกลุ่มผลิตผักปลอดสารโดยใช้ปุ๋ยชีวภาพและตระหนักถึงความสำคัญของการบริโภคผักปลอดสาร คิดเป็น 95.0% และคนในชุมชนตระหนักถึงอันตรายของการใช้สารเคมีเพื่อบำรุงการเติบโตของพืชและการปราบศัตรูพืช คิดเป็น 92.5%

ด้านการบริหารจัดการตลาด พบว่า กลุ่มผู้ผลิตมีการสร้างความมั่นใจและน่าเชื่อถือให้กับผู้ซื้อ มีค่าร้อยละมากที่สุด คิดเป็น 70.0% รองลงมาคือ กลุ่มผู้ผลิตมีการจัดการเพื่อควบคุมคุณภาพผักปลอดสาร คิดเป็น 67.5% และกลุ่มผู้ผลิตมีการกำหนดกติกาเพื่อควบคุมปริมาณการผลิต

ด้านพื้นที่สำหรับการจัดจำหน่าย พบว่าคนในชุมชนมีการซื้อผักปลอดสารเป็นประจำทุกวัน มีค่าร้อยละมากที่สุด คิดเป็น 77.5% รองลงมาคือ มีตลาดรับซื้อผักปลอดสารเป็นประจำ คิดเป็น 65.5% และแหล่งรับซื้อผักปลอดสารภายนอกชุมชนมีความน่าเชื่อถือ คิดเป็น 62.5%

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า แนวทางการพัฒนาตลาดปลอดสารบ้านนาบอนมีปัจจัยที่สามารถนำไปสู่การพึ่งพาตนเองได้ เพราะคนในชุมชนเห็นความสำคัญของการใช้ปุ๋ยชีวภาพในการผลิตผักปลอดสารเพื่อให้เกิดการบริโภคอาหารที่ปลอดภัย ทั้งนี้กลุ่มผู้ผลิตผักปลอดสารมีกฎกติกาในการผลิตที่สามารถสร้างความมั่นใจให้กับผู้ซื้อ จะส่งผลให้เกิดการบริโภคอย่างต่อเนื่อง อันจะนำไปสู่การสร้างพื้นที่สำหรับการซื้อขายแลกเปลี่ยนภายในชุมชน

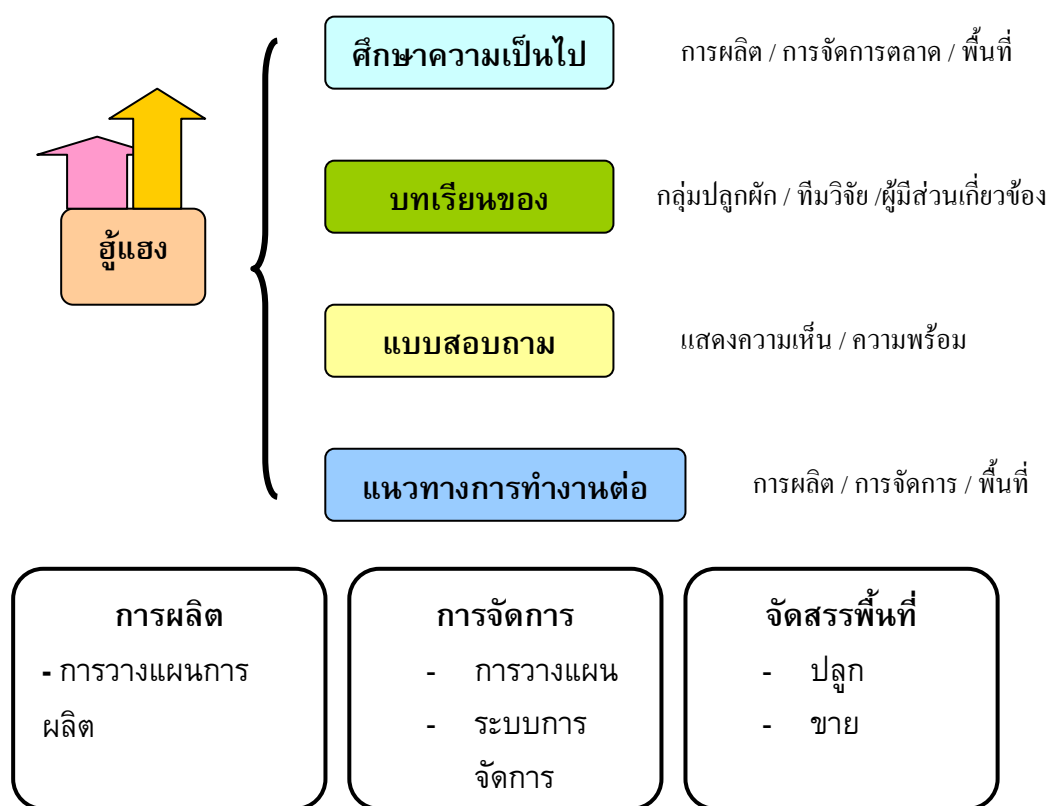
กิจกรรมที่ 6 สรุบทบทเรียนการทำงานและการดำเนินงานระยะที่ 2

เวทีที่ 1 วันที่ 5 เดือน กุมภาพันธ์ 2553 เวลา 10.00 น. ณ วัดบ้านนาบอน จำนวนผู้เข้าร่วมเวทีจำนวน 16 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัยจำนวน 13 คน ที่ปรึกษา 1 คน และ พี่เลี้ยงสกว. 2 คน

ประเด็นการประชุม

- สรุบทบทเรียนการทำงานระยะที่ 1
- แนวทางการพัฒนาตลาดปลอดสารบ้านนาบอนระยะที่ 2 ควรเป็นอย่างไร

สาระสำคัญ

จากการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสารบ้านนาบอนระยะที่ 1 ได้ตั้งเป้าไว้คือ ความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสารเพื่อการพึ่งพาตนเอง การออกแบบการดำเนินงานช่วงแรก คือ การศึกษาความเป็นไปได้ในเชิงการผลิต ที่ต้องสอดคล้องกับผลผลิตที่ต้องออกจำหน่าย / เชิงการตลาด / พื้นที่การขาย

จากการทบทวนทุนที่มีพบว่า

- **การผลิต** มีการพูดคุยและทบทวนถึงชนิดผักที่ปลูก กลุ่มปลูก ตลอดจนเทคนิควิธีการปลูก ส่วนสิ่งที่ต้องเพิ่มในระยะที่ 2 คือ การวางแผนการผลิตอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการออกแบบการผลิตในฤดูและนอกฤดู
- **การจัดการตลาด** เพิ่มการวางแผนการจัดการ และจัดระบบการจัดการ จัดสวัสดิการ ออกกฎกติกา
- **พื้นที่การขาย** ออกแบบการหาพื้นที่สำหรับปลูกและขาย เป็นพื้นที่ที่สามารถทำร่วมกันได้

จากผลการดำเนินงานระยะที่ 1 พบว่า บ้านนาบอนมีความเป็นไปได้ในการพัฒนาให้เกิดตลาดปลอดสาร เนื่องจากคนในชุมชนรวมกลุ่มผลิตผักปลอดสารโดยใช้ปุ๋ยชีวภาพและตระหนักถึงความสำคัญของการบริโภคผักปลอดสาร และมีกลุ่มผู้ผลิตผักปลอดสารที่สร้างความมั่นใจและน่าเชื่อถือให้กับผู้ซื้อ และที่สำคัญคือ คนในชุมชนมีการซื้อผักปลอดสารเป็นประจำทุกวัน

ดังนั้นชุมชนจะเกิดการพึ่งพาตนเองได้อย่างมีทิศทางและเกิดเป็นรูปธรรมจึงควรมีการดำเนินงานต่อในระยะที่ 2 เพื่อกำหนดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิต (การควบคุมการผลิต/สร้างมาตรฐาน/สัญลักษณ์กลุ่ม) การจัดการตลาด (การหาโปรโมชันลดและแถม /จัดการผู้ขายและแบ่งเปอร์เซ็นต์การขาย) และการจัดพื้นที่สำหรับการขายต่อไป

ปัญหาและอุปสรรค

ทีมวิจัยยังไม่สามารถสรุปในเวทีได้ว่ากิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การจัดการตลาด และพื้นที่สำหรับการขายควรเป็นอย่างไร ส่งผลให้การเขียนข้อเสนอโครงการในระยะที่ 2 ไม่ชัดเจน

สิ่งที่ได้รับ

1. การทบทวนโครงการภายใต้กิจกรรมตามแผนงาน ทำให้ได้แนวทางที่จะนำไปสู่การดำเนินโครงการระยะที่ 2 ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การจัดการตลาด และการจัดการพื้นที่สำหรับการขาย
2. ทีมวิจัยได้เตรียมตัวและฝึกการนำเสนอรายงานฉบับสมบูรณ์ ในเวทีวันที่ 10 ประจำเดือนกุมภาพันธ์ 2553 ณ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
3. ได้บทเรียนจากงานวิจัย และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

บทที่ 5

สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

5.1สรุปผลการดำเนินงาน

การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสาร เพื่อการพึ่งพาตนเองบ้านนาบอน ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสารเพื่อการพึ่งพาตนเองบ้านนาบอน และเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาตลาดปลอดสารของชุมชน ได้ดำเนินกิจกรรมตามแผนงานระยะที่ 1 ทั้งสิ้น 6 กิจกรรม ได้แก่ 1) การจัดเวทีเตรียมความพร้อมทบทวนการวิจัย 2) การจัดกระบวนการวิเคราะห์ชุมชนอย่างมีส่วนร่วมภายใต้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น หลักสูตร Social Mapping และหลักสูตรสุนทรียสนทนา 3) การเวทีทบทวนความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสารที่เกี่ยวข้องกับกลไก 4P 4) การจัดเวทีประมวลผลข้อมูลที่ได้เพื่อสร้างแบบสอบถามในระดับชุมชน 5) การสำรวจข้อมูลผู้ผลิต และผู้บริโภคเพื่อวางแผนการผลิตเบื้องต้น และ 6) การจัดเวทีสรุปบทเรียนและกำหนดแผนการดำเนินงานระยะที่ 2

1. ทีมวิจัยได้เตรียมความพร้อม เพื่อทบทวนกระบวนการวิจัยตามแนวทางการทำงานภายใต้ แผนปฏิบัติการร่วมกับทีมพี่เลี้ยงในระยะเวลา 6 เดือนคือ ตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน 2552 ถึงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2553 ผลที่ได้จากการจัดเวทีทำให้ทีมวิจัยมีความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมาของโครงการ วิธีดำเนินงานตามแผนงานกิจกรรมโครงการ บทบาทหน้าที่ในการทำงานตามโครงการ และการจัดทำรายละเอียดด้านงบประมาณที่ได้รับสนับสนุนจาก สกว. สำนักงานภาค

2. ทีมวิจัยได้เข้ารับการอบรม เพื่อพัฒนาศักยภาพทีมงานจาก การจัดกระบวนการวิเคราะห์ชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ภายใต้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นหลักสูตรแผนที่ทางสังคม (Social Mapping) และหลักสูตรสุนทรียสนทนา ผลที่ได้คือทีมวิจัยได้เรียนรู้การคิดวิเคราะห์แบบวิจัย ทำให้ไม่ด่วนสรุป เกิดการพุดจาเพื่อให้โอกาส ให้กำลังใจ ให้อภัยแก่เพื่อนร่วมงาน และการรับฟังซึ่งกันและกันภายใต้การทำงานเป็นทีมให้สามารถดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน

3. ทีมวิจัยทำการจัดเวที ทบทวนความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสารที่เกี่ยวข้องกับกลไก 4P เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ของการผลิต การจัดการตลาด และการจัดพื้นที่จำหน่าย ผลที่ได้จากการจัดเวทีนำมาสร้างแบบสอบถามผู้ผลิตและผู้บริโภคทั้งภายในและภายนอกชุมชน ผลการสำรวจ

O ด้านการผลิต พบว่า ปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาตลาดปลอดสารบ้านนาบอน คือ คนในชุมชนมีความรู้และมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกลุ่มเพื่อผลิตผักปลอดสาร ตลอดจนชุมชนมีการจัดกิจกรรม เพื่อสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนบริโภคอาหารที่ปลอดภัย มีค่าร้อยละมากที่สุดคิดเป็น 97.5% รองลงมาคือ คนในชุมชนรวมกลุ่มผลิตผักปลอดสารโดยใช้ปุ๋ยชีวภาพและตระหนักถึงความสำคัญของการบริโภคผักปลอดสาร คิดเป็น 95.0% และคนในชุมชนตระหนักถึงอันตรายของการใช้สารเคมี เพื่อบำรุงการเติบโตของพืชและการปราบศัตรูพืช คิดเป็น 92.5%

- **ด้านการบริหารจัดการตลาด** พบว่า กลุ่มผู้ผลิตมีการสร้างความมั่นใจและน่าเชื่อถือให้กับผู้ซื้อ มีค่าร้อยละมากที่สุด คิดเป็น 70.0% รองลงมาคือ กลุ่มผู้ผลิตมีการจัดการเพื่อควบคุมคุณภาพผักปลอดสาร คิดเป็น 67.5% และกลุ่มผู้ผลิตมีการกำหนดกติกาเพื่อควบคุมปริมาณการผลิต
- **ด้านพื้นที่สำหรับการจัดจำหน่าย** พบว่า คนในชุมชนมีการซื้อผักปลอดสารเป็นประจำทุกวัน มีค่าร้อยละมากที่สุด คิดเป็น 77.5% รองลงมาคือ มีตลาดรับซื้อผักปลอดสารเป็นประจำ คิดเป็น 65.5% และแหล่งรับซื้อผักปลอดสารภายนอกชุมชนมีความน่าเชื่อถือ คิดเป็น 62.5%

ดังนั้นแนวทางการพัฒนาตลาดปลอดสารบ้านนาบอนที่จะนำไปสู่การพึ่งตนเองได้อย่างเป็นรูปธรรม จึงต้องมีปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กันของ กลุ่มผู้ผลิต ผลิตภัณฑ์ผักปลอดสาร ความต้องการของผู้บริโภค และแหล่งจำหน่าย จากการดำเนินงานตามโครงการจะเห็นได้ว่า สมาชิกกลุ่มผู้ผลิตมีความรู้และประสบการณ์ ในเรื่องของการทำปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพและการปลูกผักปลอดสารเป็นฐานทุนเดิม แล้วต่อยอดด้วยการเข้ามามีส่วนร่วมในระบบกลุ่มเพื่อร่วมคิดร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือทดลองปลูกเพื่อหาแนวทางการผลิตได้อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น จนสามารถสร้างพันธะสัญญาร่วมกันในหมู่สมาชิกว่าจะผลิตผักปลอดสารด้วยการใช้ปุ๋ยชีวภาพที่ผลิตขึ้นเอง ปัจจัยดังกล่าวได้สร้างความเชื่อมั่นให้ผู้บริโภคเกิดความมั่นใจและมีความต้องการที่จะบริโภคผักปลอดสารของกลุ่ม เนื่องจากกลุ่มผู้บริโภคส่วนใหญ่เป็นคนในชุมชน ส่วนคนนอกชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับราชการซึ่งมีความพึงพอใจที่เลือกซื้อผักปลอดสารจากสมาชิกกลุ่มเพราะผู้บริโภคมั่นใจว่า ได้บริโภคอาหารที่ปลอดภัย การผลิตปุ๋ยชีวภาพได้เองทำให้ลดค่าใช้จ่ายเรื่องปุ๋ยทำให้ผักปลอดสารมีราคาถูกลงสะดวกในการหาซื้อ และได้ปริมาณมากเมื่อเปรียบเทียบกับท้องตลาดทั่วไป

5.2 บทเรียนที่ได้จากงานวิจัย

ทีมวิจัยโครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสารเพื่อการพึ่งพาตนเองบ้านนาบอน ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง ได้ร่วมกันสรุปบทเรียนการทำงานตามกิจกรรมโครงการวิจัย ได้ดังนี้

ด้านกระบวนการ

1. การเรียนรู้การทำงานเป็นทีม ทำให้มีการช่วยเหลือ และให้กำลังใจซึ่งกันและกัน
2. การทำงานแบบมีส่วนร่วมทำให้มีการรับฟังผู้อื่นมากขึ้น และทำให้คิดโดยใช้เหตุผล
3. เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจากบุคคลที่มีประสบการณ์หลากหลายด้าน งานวิจัยและพัฒนา
4. ผลการทดลองตามกิจกรรมสร้างความเชื่อมั่นในตนเองของนักวิจัยมากขึ้น
5. การดำเนินงานตามแผนงานใช้เครื่องมือส่วนผสมทางการตลาด (4Ps) ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ ราคา การจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาด
6. การทำงานเป็นขั้นตอน และมีการแบ่งบทบาทหน้าที่การทำงาน ทำให้งานบรรลุ ประสงค์ตามที่กำหนด
7. เกิดการพัฒนาตนเองด้าน การแสดงความคิดเห็น การสังเกต การจดบันทึก และการสรุปผลได้ดีขึ้น

ด้านข้อมูล/ ความรู้

1. งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นทำให้ชาวบ้านรู้วิถีชีวิต และปัญหาที่เกี่ยวข้องกับปากท้องของตนเองมากขึ้น
2. เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เกี่ยวกับการผลิต และการจัดการตลาด สามารถนำความรู้ไปปรับเพื่อประกอบอาชีพเสริมรายได้
3. การทบทวนปัญหาจากการดำเนินงานสามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนา
4. เกิดความชำนาญเรื่องการทำและใช้ปุ๋ยชีวภาพในการเพาะปลูก และสามารถถ่ายทอดประสบการณ์ให้กับบุคคลอื่นได้
5. ชุมชนได้ตระหนักถึงความรู้เรื่องการผลิตผักปลอดสารพิษ การวางแผนการผลิต และการบริโภคผักทั้งในฤดูและนอกฤดูของคนในชุมชน

ด้านการนำไปใช้ประโยชน์

1. นักวิจัยเกิดการพัฒนาศักยภาพของตนเองด้านการ ฟัง พูด และเขียน
2. ชุมชนท้องถิ่นได้รับการพัฒนาบนพื้นฐานของข้อมูลที่เกิดจากการเรียนรู้ของสมาชิก
3. ข้อมูลที่ได้จากการศึกษานำมาใช้วางแผนพัฒนาผักปลอดสารให้เกิดการพัฒนา รูปแบบบรรจุภัณฑ์ การแปรรูปผลผลิต
4. กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นนำไปปรับใช้ ให้เกิดการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนท้องถิ่นได้

จากบทเรียนการทำงานดังกล่าวข้างต้น ทีมวิจัยมุ่งเน้นในกระบวนการเรียนรู้ตามกรอบงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภายใต้ฐานทุนและศักยภาพที่กลุ่มมีอยู่ บทเรียนดังกล่าวได้สะท้อนแนวทางการศึกษาที่สร้างความมั่นใจให้กับทีมวิจัยได้มองเห็นทิศทางการเป็นไปได้ของตลาดปลอดสาร แต่บทเรียนข้างต้น ยังไม่สามารถสรุปแนวทางในการพัฒนาตลาดปลอดสารของบ้าน

นาบอนได้อย่างเป็นรูปธรรม จึงไม่สามารถตอบวัตถุประสงค์ได้อย่างชัดเจนนัก ดังนั้นทีมวิจัยเห็นว่า ควรมีการศึกษาต่อยอดเพื่อหาแนวทางการพัฒนาตลาดปลอดภัยให้เกิดรูปแบบที่เหมาะสมของตลาดปลอดภัยบ้านนาบอนต่อไป

5.3 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับทีมวิจัย/ ทีมวิจัยร่วม

1. มีความกล้าแสดงออกทางความคิด
2. มีการสังเกตมากขึ้น และทำการจดบันทึกได้ใจความมากขึ้นกว่าเดิม
3. มีหลักดำเนินงานอย่างเป็นขั้นเป็นตอนนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้
4. ได้รับการพัฒนาวิธีคิดให้เกิดการวิเคราะห์อย่างสมเหตุสมผล ไม่ด่วนสรุปว่าถูกหรือผิด และมีสมาธิในการรับฟังผู้อื่นมากขึ้น
5. เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าตัดสินใจ กล้าพูด มากขึ้น
6. การได้รับการยอมรับจากคนภายนอกชุมชน
7. มีการเตรียมการและวางแผนร่วมกันก่อนดำเนินงานตามกิจกรรม

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชน

1. คนในชุมชนหันมาปลูกผักปลอดภัย และบริโภคผักปลอดภัยมากขึ้น
2. คนในชุมชนลดการใช้ปุ๋ยเคมีโดยหันมาทำปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพไว้ใช้ในครัวเรือน
3. คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเพื่อให้เกิดการพัฒนาตลาดปลอดภัยบ้านนาบอนให้เกิดเป็นรูปธรรม
4. คนในชุมชนได้ค้นหาความจริงของปัญหาแล้วหาแนวทางแก้ไขปัญหามาได้ตรงจุด
5. เกิดการพัฒนาชุมชนร่วมกัน

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ภายหลังการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดภัยเพื่อการพึ่งพาตนเองบ้านนาบอน ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง จะเห็นได้ว่า ทีมวิจัยได้รับการพัฒนาศักยภาพจากการเรียนรู้ผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทำให้เกิดประเด็นของการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ เช่น ภูมิปัญญาการปลูกผัก ความรู้ วิธีการผลิต และการใช้ประโยชน์จากปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ เป็นแรงจูงใจให้เกิดการพัฒนาชุมชนร่วมกัน รูปแบบที่เกิดขึ้นในชุมชนคือ จำนวนครัวเรือนมีการที่ปลูกพืชผักสวนครัวและใช้ปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพเพิ่มมากขึ้น ประชาชนในชุมชนมีความตระหนักถึงการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ และผลิตปุ๋ยชีวภาพเพื่อผลิตผลทางการเกษตรเพิ่มมากขึ้น ปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้ชุมชนมีผลผลิตผักปลอดภัยที่เหลือ

จากการบริโภคเพิ่มมากขึ้น ที่มียังและประชาชนในชุมชนจึงเกิดการเรียนรู้จากการมองหาทิศทางในการบริหารจัดการเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ด้านการตลาด ภายใต้การใช้เครื่องมือกลไกของส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) อันประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ ราคา การจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาด ผลจากการใช้เครื่องมือดังกล่าว ประชาชนในชุมชนเกิดการพูดคุยกันมากขึ้นและร่วมหาแนวทางการผลิต การบริโภค และการจัดจำหน่ายให้เกิดผลเป็นรูปธรรม จะเห็นได้ว่าประชาชนในชุมชนเกิดวิธีคิดในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการบริโภค เพื่อรักษาสุขภาพ และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เป็นแนวทางหลักในการสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชนอันจะนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ของชุมชน

5.4 การเชื่อมโยงกับผลที่เกิดขึ้นของโครงการกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ผลการดำเนินงานตามโครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสารเพื่อการพึ่งพาตนเองบ้านนาบอน ตำบลทุ่งงาม อำเภอสว่างงาม จังหวัดลำปาง พบว่ากลุ่มผู้ผลิตผักปลอดสารสามารถปลูกผักทั้งในและนอกฤดูได้เพียงพอตลอดปี ภายใต้การวางแผนการผลิตอย่างเหมาะสม สมาชิกกลุ่มผู้ผลิตมีกฎกติกาในการดำเนินงาน และสมาชิกเห็นว่าควรมีการจัดตั้งตลาดปลอดสารภายในชุมชนเพื่อสะดวกสำหรับผู้ซื้อหรือผู้บริโภค และสมาชิกกลุ่มเห็นควรมีเครื่องมือชั่งตวงวัดตลาดปลอดสาร ผลการศึกษาดังกล่าวมีความเหมือนกับ ยุพา นาคา (2541) ได้ทำการศึกษาศักยภาพและโอกาสของการจัดตั้งตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย ประเด็นที่มีความเหมือนคือ ตลาดขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย ที่มองภาพรวมว่าภาครัฐควรออกกฎหมายรองรับและควบคุมตลาดเช่นกัน เช่น ควรมีการพัฒนาด้านการผลิต การตลาด โครงสร้างพื้นฐาน และการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง รวมถึงประเด็นความต้องการให้เกิดเครือข่ายตลาดทั้งที่เป็นตลาดชุมชนและตลาดระดับประเทศ จะเห็นได้ว่าการเปรียบเทียบของตลาดทั้งสองประเภทที่มีความต้องการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มสมาชิกตามศักยภาพที่มีอยู่ซึ่งมีความจำเป็นต้องมีประสบการณ์และความรู้เข้ามาหนุนเสริมด้านการผลิต และการตลาด

ผลการศึกษาความเป็นไปได้มีความแตกต่างจาก จุฬารัตน์ สมพฤษ (2550) ได้ทำการศึกษาความเป็นไปได้ในการลงทุนโครงการศูนย์จำหน่ายหัตถกรรมและอาหารพื้นเมืองจังหวัดลำพูน โดยทำการศึกษาความเป็นไปได้ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการตลาด ด้านเทคนิคด้านการจัดการ และด้านการเงิน มีการวิเคราะห์ได้ครบทุกด้าน ตามแนวคิดการศึกษาคือความเป็นไปได้ของโครงการของชัยยศ สันติวงศ์ (2539 : 37) ในการนำกิจกรรมด้านการตลาดด้านเทคนิค และด้านการเงิน เข้ามาร่วมวิเคราะห์เพื่อให้เห็นภาพรวมที่มีขอบเขตกว้าง และมีรายละเอียดที่ลึกของโครงการ ซึ่งโครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสาร

บ้านนาบอนยังขาดการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในด้านการเงิน ถือเป็นข้อมูลสำคัญที่จะส่งผลให้เกิดการตัดสินใจในการจัดตั้งตลาด

การนำแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้ประโยชน์ในงานวิจัย พบว่า การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสาร เพื่อการพึ่งตนเองบ้านนาบอน ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง ได้ทำการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการตลาด แนวคิดการศึกษาความเป็นไปได้ทางการตลาด แนวคิดการพึ่งตนเอง แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน แนวคิดการมีส่วนร่วม และแนวคิดเกี่ยวกับผักปลอดสารพิษ เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดทำแบบสอบถามขึ้นมาจำนวน 3 ฉบับ ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจะนำมายืนยันกระบวนการผลิตผักปลอดสาร และวิธีการจัดการ ของทีมวิจัยที่ประมวลได้จากเวทีระดมความคิดเห็นของผู้ผลิต และผู้บริโภค ดังนี้

1. แบบการทดลองปลูกผักปลอดสารบ้านนาบอน หมู่ 2 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทำให้ทราบข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มผู้ผลิตผักปลอดสารบ้านนาบอน ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยการผลิตที่มีความเหมาะสมและเพียงพอ เช่น พันธุ์ผัก ฤดูกาลที่ดิน แหล่งน้ำ และปุ๋ยที่ใช้

2. แบบบันทึกการทดลองปลูกผักของสมาชิก มีวัตถุประสงค์ให้นักวิจัยฝึกการบันทึกและสังเกต ขั้นตอนการปลูก การดูแล ผลที่ได้ ปัญหาที่พบและการแก้ไขปัญหา ผลการศึกษาพบว่า ทีมวิจัยและสมาชิกกลุ่มสามารถจดบันทึกตามการสังเกตในแต่ละขั้นตอน สมาชิกสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับผักประเภทต่างๆ ในระหว่างทำการทดลองได้

3. แบบสอบถามความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสารเพื่อการพึ่งตนเอง บ้านนาบอน ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับความเป็นไปได้ของการเกิดตลาดผักปลอดสารบ้านนาบอนที่จะนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ ผลการศึกษาทำให้ทราบ จำนวนของผู้บริโภคภายในและภายนอก ความมั่นใจ และความสามารถในการผลิตผักปลอดสารได้อย่างเพียงพอทั้งในและนอกฤดู

5.5 ประมวลสรุปความรู้ เกี่ยวกับการจัดการการตลาดของทีมวิจัย

ทีมวิจัยได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการตลาดเป็นรายบุคคล ดังนี้

- นางผุสดี กันใจ (หัวหน้าโครงการ) แสดงความคิดเห็นว่า เป็นการคิดวางแผนการผลิต และการจำหน่ายผลผลิตที่สมาชิกกลุ่มผลิตขึ้น
- นางสาวเครือวัลย์ ภูเขียว (นักวิจัย) แสดงความคิดเห็นว่า เป็นการวางแผนการขายผลผลิตของสมาชิกกลุ่ม

- นางจิตตรา ใจลังกา (นักวิจัย) แสดงความคิดเห็นว่า เป็นการทำให้เป็นระบบและครบวงจรทั้งในเรื่องของการผลิต การบริโภค
- นายเทพกร ภูเขียว (นักวิจัย) แสดงความคิดเห็นว่า เป็นการทำให้สินค้าที่เราผลิตได้ไปถึงมือผู้บริโภค
- นายกฤษดา บุญสูง (นักวิจัย) แสดงความคิดเห็นว่า เป็นการจัดการสินค้า การให้บริการ และการกำหนดราคาที่เป็นธรรม
- นางอัมภาภรณ์ เทพหินลัพท์ (นักวิจัย) แสดงความคิดเห็นว่า เป็นการจัดการที่เกี่ยวข้องกับผู้ผลิตและผู้บริโภคที่สามารถตอบสนองความต้องการซึ่งกันและกันได้
- นางสุนิษา สุรินทร์ (นักวิจัย) แสดงความคิดเห็นว่า เป็นการระบายสินค้าที่มีอยู่อย่างเป็นระบบ
- นางคำมูล ขัตติยะ (นักวิจัย) แสดงความคิดเห็นว่า เป็นการอำนวยความสะดวกด้วยการนำสินค้าไปขายให้กับคนซื้อถึงที่
- นางศรี ศรีจันทร์ (นักวิจัย) แสดงความคิดเห็นว่า เป็นการผลิตผักที่เรากิน นำไปแจกขาย หรือแลกเปลี่ยน ถ้าเหลือสามารถนำมาแปรรูปได้
- นางจันทร์ดี ฤาแก้ว (นักวิจัย) แสดงความคิดเห็นว่า เป็นการทำให้ผลผลิตเป็นที่ต้องการของลูกค้า

จากความคิดเห็นดังกล่าวข้างต้น สามารถนำมาประมวลเป็นความรู้ความเข้าใจของทีมวิจัยเกี่ยวกับการจัดการตลาด คือ ระบบการผลิตสินค้า (ผักปลอดสาร) ที่สามารถสนองความต้องการของผู้บริโภค ด้วยการให้บริการที่ดี และมีการกำหนดราคาที่เป็นธรรม และการทำงานวิจัยครั้งนี้ ทีมวิจัยได้เพิ่มเติมรายละเอียดเกี่ยวมิติของการจัดการตลาด และข้อมูลที่น่ามาวางแผนการตลาด ในระยะต่อไป ดังนี้

● มิติการมองการจัดการตลาด

1. ประเภทการตลาดที่เหมาะสมจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคให้สามารถตอบสนองความต้องการของสินค้าและบริการได้
2. การศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภค เพื่อวิเคราะห์ความต้องการที่แท้จริงของผู้บริโภค และหาแนวทางตอบสนองความต้องการนั้นให้ได้มากที่สุด
3. ด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ภาวะโลกร้อนมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงฤดูกาล การเกิดปัญหาร้ายแรงถึงเกิดผลกระทบทำให้น้ำไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูก รวมถึงการเกิดโรคและ

แมลงศัตรูพืชรบกวน เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาและควบคุมคุณภาพของผลผลิตไม่
เป็นไปตามเป้าหมาย

4. เครือข่ายผู้ผลิตและผู้บริโภค จะนำไปสู่การพัฒนา ระบบการผลิต และการจำหน่าย
ที่ได้มาตรฐาน

- การวางแผนการตลาดของทีมวิจัย ข้อมูลที่นำมาใช้เพื่อวางแผนการตลาด
ประกอบด้วย
 1. ข้อมูลผู้ผลิต เช่น ชนิด/ประเภทผลผลิต ปริมาณ ช่วงเวลาที่ผลิต ราคา คุณค่าที่
ได้รับจากสินค้า และความน่าเชื่อถือในสินค้า
 2. ข้อมูลผู้บริโภค เช่น พฤติกรรมการบริโภค จำนวนที่ต้องการบริโภค การให้บริการ
สถานที่แลกเปลี่ยนสินค้า ความสะดวกในการเข้าถึงสินค้า
 3. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ (แผ่นพับ/ใบปลิว/วิทยุชุมชน/การจัดตลาดนัด ฯลฯ)

5.6 ปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนากระบวนการวิจัย

ปัญหาและอุปสรรค

1. ทีมวิจัยขาดประสบการณ์ด้านการพูดเพื่อนำเสนอ ทำให้ทีมขาดความเชื่อมั่นในการ
นำเสนอข้อมูลที่ได้จากการดำเนินงาน รวมถึงกลัวการพูดผิด และขาดการเชื่อมโยง
เรื่องราวตามกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง
2. ทีมวิจัยบางคนที่ไม่สามารถเขียนหนังสือได้ทำให้ไม่กล้าแสดงออกในบางกิจกรรมที่
เกี่ยวข้องกับการเขียน เช่น การจดบันทึกการประชุม การกรอกแบบสอบถาม
เป็นต้น
3. ทีมวิจัยยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการเขียนงานวิจัย รวมถึงการวิเคราะห์
และประมวลผลข้อมูลจากแบบสอบถาม

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาพันธุ์ผัก การตัดพันธุ์ การเพาะกล้าจากเมล็ด เพื่อให้ได้ผักที่มี
คุณภาพและปริมาณที่เหมาะสม
2. ควรมีการศึกษาการปลูกพืชชนิดเดียวกันซ้ำในบริเวณเดิม เนื่องจากการปลูกผัก
ไม่ได้ผลผลิตดีทุกปีในพื้นที่ปลูกเดิม
3. ทีมวิจัยควรมีการเตรียมความพร้อมก่อนทำการนำเสนอรายงาน

4. ด้านการผลิตในสภาวะที่อากาศร้อนจัด ควรมีแนวทางแก้ไขสภาพดินให้ดินสามารถเลี้ยงพืชได้ผลผลิตโตเต็มที่

5.7 ข้อเสนอแนะจากผู้ประสานงานวิจัย จังหวัดลำปาง

งานวิจัยนี้เริ่มต้นจากการชักชวนของนักศึกษาปริญญาโท(ทุน CBMAG) เพื่อให้คนในชุมชนได้ร่วมกันค้นหาแนวทางของการลดปริมาณขยะของชุมชน โดยวิธีการคัดแยกขยะภายในครัวเรือนและฟื้นฟูการใช้ประโยชน์จากขยะในรูปของการทำปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ รวมถึงการนำขยะมาคัดแยกและจำหน่ายเป็นรายได้ และจัดตั้งเป็นกลุ่มออมทรัพย์ขยะรีไซเคิลของสมาชิก ผลจากงานวิจัยทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้และตระหนักถึงปัญหาขยะของชุมชน เป็นการจุดประกายและกระตุ้นให้คนในชุมชนได้สร้างจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหาขยะของชุมชนร่วมกันด้วยการร่วมลงมือปฏิบัติการพัฒนา จนเกิดความเชื่อมั่นและสร้างแกนนำการทำงานภายใต้กลุ่มออมทรัพย์ขยะรีไซเคิลบ้านนาบอน ส่งผลต่อชุมชนในฐานะเจ้าของปัญหา มีการรับฟังความคิดเห็นและคลี่คลายไปที่ละเรื่องอย่างมีส่วนร่วมกันทั้งส่วนของหน่วยงานที่รับผิดชอบและชุมชน ทำให้เกิดกลุ่มคนใหม่ที่เป็นพลังในการพัฒนาชุมชนและเป็นแกนนำในบริหารจัดการขยะของชุมชน มองภาพความชัดเจนของการแก้ไขปัญหาเป็นเรื่องที่ชุมชนต้องลงมือทำเอง ต้องเรียนรู้และมองปัญหาอย่างรอบด้าน ชักชวนและขยายผลของความรู้ให้เกิดเป็นแนวร่วมอย่างจริงจัง จึงมีแนวคิดเบื้องต้นที่จะเชื่อมโยงฐานประสบการณ์เดิมเพื่อให้ในชุมชนสามารถนำบทเรียนที่ได้ร่วมคลี่คลายสถานการณ์ปัญหาด้านอื่นๆ

การวิเคราะห์สถานการณ์ชุมชนจากบทเรียนงานวิจัยอย่างรอบด้าน จึงทำให้เห็นถึงสถานการณ์ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพที่มาจากการบริโภค ประเด็นค่าใช้จ่ายทางการผลิตที่ส่งผลต่อหนี้สินชุมชน ความล้มเหลวของการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ แนวทางที่เกิดขึ้นจากการพูดคุยเกิดเป็นข้อสรุปของการหาแนวทางวิจัยเรื่อง “ตลาดปลอดสารเพื่อการพึ่งพาตนเอง” โดยให้กลไกของตลาดปลอดสาร (ผู้ผลิต ผู้บริโภค และตลาด) เป็นแนวทางในการการพัฒนาศักยภาพกลุ่ม รวมถึงการลดการพึ่งพิงจากปัจจัยภายนอกและใช้องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นสร้างการเรียนรู้เพื่อหาทางออกเรื่องอาชีพและรายได้ในชุมชน(ผู้ผลิต) การสร้างทางเลือกในการบริโภค ผลผลิตปลอดสาร (ผู้บริโภค) และการวางแผนเพื่อการจำหน่ายผลผลิต (ตลาด) โดยการสร้างกลไกของตลาดปลอดสารในชุมชนขึ้น ส่งเสริมกลุ่มให้ผลิตอาหารปลอดสาร ลดการใช้ปุ๋ยเคมีในการทำเกษตรกรรมไว้บริโภคและจำหน่าย เพื่อให้เกิดรายได้เสริม และมีเงินออมทรัพย์ รวมถึงพัฒนาศักยภาพของกลุ่มด้านการผลิตอย่างรอบด้านให้สอดคล้องกับการบริโภคของคนในชุมชนอย่างเพียงพอ ขยายฐานด้านการบริหารจัดการกลุ่มให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย (สมาชิก) เพื่อสร้างอาชีพและรายได้และสามารถพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด การเรียนรู้เพื่อให้เกิดตลาดปลอดสาร

บ้านนาบอน จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสามารถขยายผลการดำเนินงานของชุมชนบ้านนาบอนให้ เกิดเป็นรูปธรรม มีเครือข่ายที่นำไปสู่การสร้างชุมชนเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

ในปี 2552 ทางทีมวิจัยได้ทดลองดำเนินงานโครงการ “การศึกษาความเป็นไปได้ใน การพัฒนาตลาดปลอดสารเพื่อการพึ่งตนเองบ้านนาบอน ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง” โดยเบื้องต้นเป็นการตั้งคำถามถึงความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสาร ที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธกับผู้ผลิต การจำหน่าย แลความต้องการของผู้บริโภค รวมถึงแหล่งในการซื้อ หากปลอดสารว่าเป็นอย่างไร? ทั้งนี้เพื่อให้ข้อมูลที่ได้ตอบวัตถุประสงค์ของความเป็นไปได้ หากชุมชนจะพัฒนาเป็นตลาดปลอดสารเพื่อพึ่งพาตนเองและกำหนดทิศทางการพัฒนาให้ เกิดตลาดปลอดสารต่อไป จากข้อสรุปของการศึกษาพบว่า ทีมวิจัยทำการจัดเวทีทบทวนความ เป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสารที่เกี่ยวข้องกับกลไก 4P เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ของ การผลิต การจัดการตลาด และการจัดพื้นที่จำหน่าย ผลที่ได้จากการจัดเวทีพูดคุยและนำมา สร้างแบบสอบถามผู้ผลิตและผู้บริโภคทั้งภายในและภายนอกชุมชน ผลการสำรวจด้านการ ผลิต พบว่า ปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาตลาดปลอดสารบ้านนาบอนคือ คนในชุมชนมีความรู้ และมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกลุ่มเพื่อผลิตผักปลอดสาร ตลอดจนชุมชนมีการจัดกิจกรรมเพื่อ สร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนบริโภคอาหารที่ปลอดภัย มีค่าร้อยละมากที่สุดคิดเป็น 97.5% รองลงมาคือ คนในชุมชนรวมกลุ่มผลิตผักปลอดสารโดยใช้ปุ๋ยชีวภาพและตระหนักถึง ความสำคัญของการบริโภคผักปลอดสาร คิดเป็น 95.0% และคนในชุมชนตระหนักถึงอันตราย ของการใช้สารเคมีเพื่อบำรุงการเติบโตของพืชและการปราบศัตรูพืช คิดเป็น 92.5% ด้านการ บริหารจัดการตลาด พบว่า กลุ่มผู้ผลิตมีการสร้างความมั่นใจและน่าเชื่อถือให้กับผู้ซื้อ มีค่า ร้อยละมากที่สุด คิดเป็น 70.0% รองลงมาคือ กลุ่มผู้ผลิตมีการจัดการเพื่อควบคุมคุณภาพผัก ปลอดสาร คิดเป็น 67.5% และกลุ่มผู้ผลิตมีการกำหนดกติกาเพื่อควบคุมปริมาณการผลิต ด้าน พื้นที่สำหรับการจัดจำหน่าย พบว่า คนในชุมชนมีการซื้อผักปลอดสารเป็นประจำทุกวัน มีค่า ร้อยละมากที่สุด คิดเป็น 77.5% รองลงมาคือ มีตลาดรับซื้อผักปลอดสารเป็นประจำ คิดเป็น 65.5% และแหล่งรับซื้อผักปลอดสารภายนอกชุมชนมีความน่าเชื่อถือ คิดเป็น 62.5%

จากผลของการศึกษาจึงนำมาสู่การสร้างรูปธรรมของการวิจัยเรื่อง “ตลาดปลอดสาร เพื่อการพึ่งพาตนเอง” โดยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์มากำหนดแนวทางการทำงานที่ เกี่ยวข้องกับฐานของผู้ผลิต ผู้บริโภค และตลาด โดยมีเป้าหมายที่สามารถนำไปสู่การพึ่งตนเอง ที่สามารถครอบคลุมถึงกลไกสุขภาพ และการสร้างฐานการรวมกลุ่มของคนในชุมชนต่อไป

บรรณานุกรม

กรมปศุสัตว์. (2539). การแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยและน้ำเสียสำหรับประชาชน

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สวนทองถิ่น.

กิ่งพร ทองใบ. (2542). การจัดการตลาดและการผลิต. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ :

- โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- จุฬารักษ์ สมพฤษ. (2550). การศึกษาความเป็นไปได้ในการลงทุนโครงการศูนย์
จำหน่ายหัตถกรรมและอาหารพื้นเมือง จังหวัดลำพูน. การค้นคว้าอิสระ
บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชัยยศ สันติวงษ์. (2539). การศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนา
การพิมพ์.
- ดลยา กันตะนันท์. (2543). การวิเคราะห์ต้นทุนผลตอบแทนทางการเงินของการผลิตผัก
ปลอดสารพิษเพื่อการค้า. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธีรชัย จิตต์แจ้ง. (2542). การจัดการตลาดและการผลิต. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นภาพร หะวานนท์ และคณะ. (2550). ดัชนีความเข้มแข็งของชุมชน ความกลมกลืน
ระหว่างทฤษฎีฐานรากกับข้อมูลเชิงประจักษ์. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ :
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- นิคม ไชยวรรณ และคณะ. (2542). ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การขยายเกษตรกรรมยั่งยืน
ของแม่ทา (รายงานการวิจัย สนับสนุนโดยกองทุนสนับสนุนการวิจัย). มปป
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2527). กลวิธีแนวทางวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน
ในงานพัฒนาชุมชน. ในทวิทอง หงส์วิวัฒน์. รายงานการประชุมเรื่องการมีส่วน
ร่วมของชุมชน: นโยบายและกลวิธี. วันที่ 10-12 กุมภาพันธ์ ณ โรงแรมสวน
สามพราน จังหวัดนครปฐม.
- ปรีชา เวสารัช. (2528). รายงานการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนใน
กิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปริศนา โกลละสุต. (2534). การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน : กรณีศึกษาเปรียบเทียบ
ผู้เคยย้ายถิ่นและผู้ที่ไม่เคยย้ายถิ่น. วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต
(พัฒนาสังคม). สถาบันบัณฑิตบริหารศาสตร์.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (2527). นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์
การพัฒนาปัจจุบันของประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณการพิมพ์.
- ยุพา นาคา. (2541). ศักยภาพและโอกาสของการจัดตั้งตลาดซื้อขายสินค้าเกษตร
ล่วงหน้าแห่งประเทศไทย. การค้นคว้าอิสระเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- รชตพรรณ ยงพานิช. (2544). การศึกษาความเป็นไปได้ในการลงทุนธุรกิจ
ร้านอาหารเพื่อสุขภาพ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าอิสระ
บัญชีมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เสรี พงศ์พิศ. (2546). **แผนชีวิตเศรษฐกิจชุมชน**. (พิมพ์ครั้งที่ 1) กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
ภูมิปัญญาไท.
- สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐาน
อุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย. (2545). **การจัดการธุรกิจชุมชน**. (พิมพ์ครั้งที่ 1).
กรุงเทพฯ : บริษัทศรีสยามพริ้นท์แอนด์แพคค์ จำกัด.
- สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. www.phanom.ru.ac.th สืบค้นเมื่อวันที่
15 ธันวาคม พ.ศ.2552
- อคิน รพีพัฒน์. (2531). **ปัญหาการพัฒนาชนบท บทเรียนจากกรณียกกระบัตรโครงการ
พัฒนาชนบทลุ่มน้ำแม่กลอง**. ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Kotler, Philip. (2000). **Marketing Management : Analysis, Planing, Implementation,
and Control**. The Millenium ed. Newjersey : Prentice Hall.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก. ภาพกิจกรรม

ทีมวิจัยเข้าร่วมเวทีวันที่ 10 ณ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำปาง

การจัดเวทีทบทวนผู้ผลิต

การจัดเวทีทบทวนผู้ผลิต

ทีมวิจัยทบทวนบริบทชุมชน

ทีมวิจัยจัดทำแผนที่รอบในและแผนที่รอบนอกของชุมชน

ทีมวิจัยจัดเตรียมพันธุ์ผักให้สมาชิกกลุ่มผู้ปลูกผักนำไปทดลองปลูก

การทดลองปลูกผักปลอดสารในฤดู

แปลงผักสมาชิกกลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสารบ้านนาบอน

แปลงผักปลอดสารของทีมนักวิจัย

ภาคผนวก ข. แบบสอบถาม

แบบการทดลองปลูกผักปลอดสารบ้านนาบอน ม. 2 ตำบลทุ่งงาม
อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

บันทึกครั้งที่.....วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....
ชื่อ – สกุล ผู้ปลูกบ้านเลขที่
วันที่ปลูก..... เดือน พ.ศ.....

ชนิดผักที่ปลูก

- 1.ชื่อผัก.....จำนวน.....ไร่.....งาน.....วา
- 2.ชื่อผัก.....จำนวน.....ไร่.....งาน.....วา
- 3.ชื่อผัก.....จำนวน.....ไร่.....งาน.....วา
- 4.ชื่อผัก.....จำนวน.....ไร่.....งาน.....วา

สถานที่ปลูกผัก

☐ ภายในบริเวณบ้าน ☐ ที่สวน/ ไร่/ นา ☐ บริเวณลุ่มน้ำ

แหล่งน้ำสำหรับการเพาะปลูก

☐ น้ำประปาหมู่บ้าน ☐ น้ำบาดาล ☐ น้ำแม่เลี้ยง/ แม่ตำ ☐ น้ำจากสระ

ปริมาณน้ำเพียงพอต่อการเพาะปลูกหรือไม่

☐ เพียงพอ
☐ ไม่เพียงพอ ท่านแก้ไขปัญหาโดย

.....
.....

ปุ๋ยที่ใช้ คือ

.....
.....

แบบบันทึกการทดลองปลูกผักของสมาชิก

บันทึกครั้งที่.....วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ชนิดที่ 1. ชื่อผัก..... จำนวนปลูก.....แปลง
ขั้นตอนการปลูก

วิธีการดูแลรักษา

ผลการปลูก สิ่งเปลี่ยนแปลงคือ

ปัญหาที่พบ

การแก้ไขปัญหา

ชนิดที่ 2. ชื่อผัก..... จำนวนปลูก.....แปลง
ขั้นตอนการปลูก

วิธีการดูแลรักษา

ผลการปลูก สิ่งเปลี่ยนแปลงคือ

ปัญหาที่พบ

.....

.....

การแก้ไขปัญหา

.....

.....

ชนิดที่ 3. ชื่อผัก..... จำนวนปลูก.....แปลง
ขั้นตอนการปลูก

.....

.....

วิธีการดูแลรักษา

.....

.....

ผลการปลูก สิ่งเปลี่ยนแปลงคือ

.....

.....

ปัญหาที่พบ

.....

.....

การแก้ไขปัญหา

.....

.....

ชนิดที่ 4. ชื่อผัก..... จำนวนปลูก.....แปลง
ขั้นตอนการปลูก

.....

.....

วิธีการดูแลรักษา

.....

.....

ผลการปลูก สิ่งที่เปลี่ยนแปลงคือ

.....

.....

ปัญหาที่พบ

.....

.....

การแก้ไข้ปัญหา

.....

.....

ความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสารเพื่อการพึ่งตนเองบ้านนาบอน
ตำบลทุ่งงาม อำเภอสระมิงงาม จังหวัดลำปาง

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับตลาดผักปลอดสารที่นำไปสู่การพึ่งตนเองของบ้านนาบอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

☐ ชาย ☐ หญิง

[] ต่ำกว่า 20 ปี [] ระหว่าง 21-33 ปี

[] ระหว่าง 31-40 ปี [] ระหว่าง 41-50 ปี

[] ตั้งแต่ 51 ปีขึ้นไป

[] ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า [] มัธยมศึกษาตอนต้น

[]มัธยมศึกษาตอนปลายหรือ ปวช. []อนุปริญญาหรือ ปวส.

☐ ปริมาณตรี ☐ สูงกว่าปริมาณตรี

[] เกษตรกร [] ค้าขาย

[] รับจ้าง [] รับราชการ

[] รั้ววิสาหกิจ [] นักการเมืองท้องถิ่น

[] นักเรียน/ นักศึกษา

[] ต่ำกว่า 5,000 บาท [] ระหว่าง 5,000-15,000 บาท

[] ระหว่าง 15,001-25,000 บาท [] ระหว่าง 25,001 บาทขึ้นไป

[] เป็นสมาชิกกลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสาร

[] เป็นผู้บริโภคนักปลอดสารในชุมชนนาบอน

[] เป็นผู้บริโภคผักปลอดสารนอกชุมชนนาบอน

กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริง

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับตลาดผักปลอดสารที่นำไปสู่การพึ่งตนเองของบ้านนาบอน

7. กรณีที่ท่านเป็นผู้ผลิตผักปลอดสารท่านสามารถปลูกผักปลอดสารได้ตลอดทั้งปีหรือไม่

☐ ใช่ เพราะ.....

☐ ไม่ใช่ เพราะ.....

8. ท่านคิดว่าบ้านนาบอนมีผักปลอดสารทั้งในฤดูและนอกฤดูเพียงพอต่อการบริโภคทั้งปีหรือไม่

☐ มีเพียงพอ

☐ มีไม่เพียงพอ

9. ทำอย่างไรให้ชุมชนมีผักปลอดสารเพียงพอต่อการบริโภคตลอดทั้งปี

☐ รณรงค์ให้ทุกครัวเรือนปลูกผักที่ต้องซื้อ

☐ กลุ่มผู้ผลิตผักมีการวางแผนการผลิตที่เหมาะสม

☐ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการผลิตอย่างต่อเนื่อง

☐ อื่น ๆ

10. กลุ่มผู้ผลิตผักปลอดสารมีกฎกติกาในการดำเนินงานหรือไม่

☐ มี กฎกติกา ได้แก่

.....

.....

☐ ไม่มี

11. ท่านคิดว่าควรมีสถานที่สำหรับซื้อขายแลกเปลี่ยนผักปลอดสารภายในชุมชนหรือไม่

☐ ควรมี เพราะ.....

☐ ไม่ควรมี เพราะ.....

12. เหตุผลสำคัญที่ทำให้ท่านเห็นว่าควรมีตลาดผักปลอดสารภายในชุมชน

☐ มีความสะดวก

☐ ประหยัดเวลา

☐ มีกลุ่มผู้ผลิตผักปลอดสารที่สามารถผลิตผักปลอดสารได้ทั้งปี

☐ ส่งเสริมการบริโภคผักที่ผลิตภายในชุมชน

☐ เป็นกระตุ่นเศรษฐกิจชุมชน

☐ ชาวบ้านมีอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้

13. สถานที่จำหน่ายผักปลอดสารควรมีลักษณะอย่างไร

☐ สะดวกสำหรับผู้ซื้อ

☐ ตั้งอยู่ภายในชุมชน

☐ สามารถจำหน่ายให้คนภายนอกได้

☐ มีบริเวณสำหรับจำหน่ายผลผลิตที่หลากหลาย

14. ควรมีเครือข่ายตลาดผักปลอดสารหรือไม่

- [] ควร เนื่องจาก.....
- [] ไม่ควร เนื่องจาก.....

15. นอกจากผักท่านเห็นว่าตลาดปลอดสารนาบอน ควรมีสินค้าปลอดสารประเภทใดจำหน่าย

- [] หมู
- [] ไก่
- [] ปลา
- [] อื่นๆ ได้แก่.....

กรุณาทำเครื่องหมาย ☒ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริง

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับตลาดผักปลอดสารที่นำไปสู่การพึ่งตนเองของบ้านนาบอน

ข้อ	คำถาม	มี	ไม่มี
การผลิต			
16.	คนในชุมชนตระหนักถึงอันตรายของการใช้สารเคมีเพื่อบำรุงการเติบโตของพืชและการปราบศัตรูพืช		
17.	คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการปลูกผักปลอดสาร		
18.	คนในชุมชนมีการรวมกลุ่มผู้ผลิตผักปลอดสารโดยใช้ปุ๋ยชีวภาพ		
19.	คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกลุ่มเพื่อผลิตผักปลอดสาร		
20.	คนในชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับการผลิตผักปลอดสาร		
21.	ชุมชนมีการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนบริโภคอาหารที่ปลอดภัย		
22.	ภายในชุมชนมีปัจจัยการผลิต เช่น ที่ดิน พันธุ์ผัก ปุ๋ยชีวภาพ แรงงาน และน้ำเพื่อการเกษตร อย่างเพียงพอ		
23.	ชุมชนมีความตระหนักให้เยาวชนรุ่นหลังสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากกลุ่มผู้ผลิตผักปลอดสารไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน		
24.	ชุมชนมีความตระหนักถึงความจำเป็นในการถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิตผักปลอดสารให้เยาวชนรุ่นหลังได้เข้ามาเรียนรู้และมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิต		
25.	กลุ่มผู้ผลิตมีความรู้ที่เพียงพอต่อการนำไปใช้ในกระบวนการผลิต		
26.	กลุ่มผู้ผลิตมีการสร้างความรู้ใหม่จากการผลิต		
27.	กลุ่มผู้ผลิตมีการแลกเปลี่ยนความรู้ในการผลิตระหว่างคนในชุมชน		

	และภายนอกชุมชน		
การบริหารจัดการตลาด			
28.	กลุ่มผู้ผลิตมีการสร้างเครือข่ายตลาดรับซื้อผักปลอดสาร		
29.	กลุ่มผู้ผลิตมีการตั้งซื้อห่อผักปลอดสารที่นำออกขาย		
30.	กลุ่มผู้ผลิตมีการสร้างความมั่นใจและน่าเชื่อถือให้กับผู้ซื้อ		
31.	กลุ่มผู้ผลิตมีการกำหนดราคาล่วงหน้าก่อนทำการผลิต		
32.	กลุ่มผู้ผลิตมีความแม่นยำในการกำหนดปริมาณการผลิต		
33.	กลุ่มผู้ผลิตมีการกำหนดกติกาเพื่อควบคุมปริมาณการผลิต		
34.	ปริมาณการผลิตของกลุ่มผู้ผลิตเป็นไปตามกติกา		
35.	กลุ่มผู้ผลิตมีการจัดการเพื่อควบคุมคุณภาพผักปลอดสาร		
36.	กลุ่มผู้ผลิตมีการส่งผลผลิตได้ตรงตามเป้าหมาย		
37.	มีแหล่งรับซื้อผักปลอดสารพิษทั้งภายในและภายนอกชุมชน		
พื้นที่สำหรับจำหน่าย			
38.	คนในชุมชนมีการซื้อผักปลอดสารเป็นประจำทุกวัน		
39.	แหล่งที่รับซื้อผักปลอดสารทั้งภายในและภายนอกชุมชนมีความน่าเชื่อถือ		
40.	มีตลาดรับซื้อผักปลอดสารเป็นประจำ		

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ค. ประวัติที่มวิจัย

1. ชื่อ-สกุล : นางสุสติ กันใจ อายุ 47 ปี
หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน 3 5204 00065 002
เกิดวันที่ : 5 เมษายน 2505 หมู่โลหิต บี
ที่อยู่ปัจจุบัน : 149 หมู่ 2 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง
รหัสไปรษณีย์: 52210
สถานที่ติดต่อ : 149 หมู่ 2 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง
รหัสไปรษณีย์: 52210
E-mail address : paje_na@hotmail.com
เบอร์โทรศัพท์ : 086-1964726
บทบาทในชุมชน : 1. สมาชิกสภาเทศบาลตำบลเสริมงาม
2. ที่ปรึกษากลุ่มขยะอ้อมทรัพย์ไร่ไชเคิลบ้านนาบอน
3. คณะกรรมการหมู่บ้านนาบอน

ประวัติการศึกษา : มัธยมศึกษาตอนปลาย

ประสบการณ์ด้านงานวิจัย / งานพัฒนา / การทำงานกับชุมชน

1. ผู้ช่วยนักวิจัยโครงการสร้างยุทธศาสตร์การจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน บ้านนาบอนหมู่ที่ 2 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง
2. หัวหน้าโครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสารเพื่อการพึ่งตนเอง บ้านนาบอน ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

2. ชื่อ-สกุล : นางจิตตรา ไฉลังกา อายุ 57 ปี
หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน 3 5204 00004 02 0
เกิดวันที่ : 2 มิถุนายน 2496 หมู่โลหิต เอ
ที่อยู่ปัจจุบัน : 11/ 2 หมู่ 2 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง
รหัสไปรษณีย์: 52210
สถานที่ติดต่อ : 11/ 2 หมู่ 2 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง
รหัสไปรษณีย์: 52210
E-mail address : -
เบอร์โทรศัพท์ : 081-1815714
บทบาทในชุมชน : 1. ประธานแม่บ้าน
2. คณะกรรมการหมู่บ้านนาบอน

ประวัติการศึกษา : มัธยมศึกษาตอนปลาย

ประสบการณ์ด้านงานวิจัย / งานพัฒนา / การทำงานกับชุมชน

1. ทีมวิจัยโครงการสร้างยุทธศาสตร์การจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วม ของประชาชนบ้านนาบอนหมู่ที่ 2 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง
2. ทีมวิจัยโครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสาร เพื่อการพึ่งตนเองบ้านนาบอน ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

3. ชื่อ-สกุล : นางอัมภาภรณ์ เทพหินลับ **อายุ** 43 ปี

หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน 3 5204 00005 301

เกิดวันที่ : 10 เมษายน 2510 **หมู่โลหิต** เอ

ที่อยู่ปัจจุบัน : 24/ 2 หมู่ 2 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

รหัสไปรษณีย์: 52210

สถานที่ติดต่อ : 24/ 2 หมู่ 2 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

รหัสไปรษณีย์: 52210

E-mail address : -

เบอร์โทรศัพท์ติดต่อ : 081-0327013

บทบาทในชุมชน : 1. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
2. คณะกรรมการหมู่บ้านนาบอน

ประวัติการศึกษา : ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)

ประสบการณ์ด้านงานวิจัย / งานพัฒนา / การทำงานกับชุมชน

1. ทีมวิจัยโครงการสร้างยุทธศาสตร์การจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วม ของประชาชนบ้านนาบอนหมู่ที่ 2 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง
2. ทีมวิจัยโครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสาร เพื่อการพึ่งตนเองบ้านนาบอน ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

4. ชื่อ-สกุล : นางสาวเครือวัลย์ ภูเขียว อายุ 41 ปี

หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน 3 5204 00065037

เกิดวันที่ : 15 มีนาคม 2511 หมู่โลหิต บี

ที่อยู่ปัจจุบัน : 104 หมู่ 2 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

รหัสไปรษณีย์: 52210

สถานที่ติดต่อ : 104 หมู่ 2 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

รหัสไปรษณีย์: 52210

E-mail address : -

เบอร์โทรศัพท์ : 080-1317328

บทบาทในชุมชน : 1. เลขาแม่บ้าน

ประวัติการศึกษา : มัธยมศึกษาตอนต้น

ประสบการณ์ด้านงานวิจัย / งานพัฒนา / การทำงานกับชุมชน

1. ทีมวิจัยโครงการสร้างยุทธศาสตร์การจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนบ้านนาบอนหมู่ที่ 2 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง
2. ทีมวิจัยโครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสารเพื่อการพึ่งตนเองบ้านนาบอน ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

5. ชื่อ-สกุล : นายกฤษดา บุญสูง อายุ 62 ปี

หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน 3 5204 00094347

เกิดวันที่ : 3 ธันวาคม 2409 หมู่โลหิต เอ

ที่อยู่ปัจจุบัน : 149 หมู่ 2 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

รหัสไปรษณีย์: 52210

สถานที่ติดต่อ : 149 หมู่ 2 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

รหัสไปรษณีย์: 52210

E-mail address : -

เบอร์โทรศัพท์ : 086-1882187

บทบาทในชุมชน : 1. ที่ปรึกษาชุมชน

2. คณะทำงานจัดทำแผนแม่บทชุมชนบ้านนาบอน

3. ประธานกลุ่มสัจจะออมทรัพย์บ้านนาบอน

ประวัติการศึกษา : ปริญญาตรี

ประสบการณ์ด้านงานวิจัย / งานพัฒนา / การทำงานกับชุมชน

1. ทีมวิจัยโครงการสร้างยุทธศาสตร์การจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วม ของประชาชนบ้านนาบอนหมู่ที่ 2 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง
2. ทีมวิจัยโครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสาร เพื่อการพึ่งตนเองบ้านนาบอน ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

6. ชื่อ-สกุล : นายเทพกร ภูเขียว **อายุ** 50 ปี
หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน 3 5204 00034298
เกิดวันที่ : 1 สิงหาคม 2503 **หมู่โลหิต -**
ที่อยู่ปัจจุบัน : 134/ 3 หมู่ 2 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง
รหัสไปรษณีย์: 52210
สถานที่ติดต่อ : 134/ 3 หมู่ 2 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง
รหัสไปรษณีย์: 52210
E-mail address : -
เบอร์โทรติดต่อ : 081-5819164
บทบาทในชุมชน : 1. ผู้นำชุมชน
ประวัติการศึกษา : ประถมศึกษา

ประสบการณ์ด้านงานวิจัย / งานพัฒนา / การทำงานกับชุมชน

1. ทีมวิจัยโครงการสร้างยุทธศาสตร์การจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วม ของประชาชนบ้านนาบอนหมู่ที่ 2 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง
2. ทีมวิจัยโครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสาร เพื่อการพึ่งตนเองบ้านนาบอน ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

7. ชื่อ-สกุล : นางคำมูล ขัติยะ **อายุ** 57 ปี
หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน 3 5204 00067524
เกิดวันที่ : 31 มกราคม 2495 **หมู่โลหิต -**
ที่อยู่ปัจจุบัน : 96 หมู่ 2 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง
รหัสไปรษณีย์: 52210
สถานที่ติดต่อ : 96 หมู่ 2 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง
รหัสไปรษณีย์: 52210
E-mail address : -

เบอร์โทรติดต่อ : 083-4756340

บทบาทในชุมชน : 1. ประธานกลุ่มขยะอ้อมทรัพย์ไร่ไชเคิลบ้านนาบอน

ประวัติการศึกษา : ประถมศึกษา

ประสบการณ์ด้านงานวิจัย / งานพัฒนา / การทำงานกับชุมชน

1. ทีมวิจัยโครงการสร้างยุทธศาสตร์การจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนบ้านนาบอนหมู่ที่ 2 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง
2. ทีมวิจัยโครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสารเพื่อการพึ่งตนเองบ้านนาบอน ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

8. ชื่อ-สกุล : นางจันทร์ดี ठाแก้ว อายุ 57 ปี

หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน 3 5204 00033402

เกิดวันที่ : 1 มกราคม 2495 หมู่โลหิต -

ที่อยู่ปัจจุบัน : 20/ 1 หมู่ 2 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

รหัสไปรษณีย์: 52210

สถานที่ติดต่อ : 20/ 1 หมู่ 2 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

รหัสไปรษณีย์: 52210

E-mail address : -

เบอร์โทรติดต่อ : 085-6268572

บทบาทในชุมชน : 1. รองประธานกลุ่มขยะอ้อมทรัพย์ไร่ไชเคิลบ้านนาบอน

ประวัติการศึกษา : ไม่ได้เรียน

ประสบการณ์ด้านงานวิจัย / งานพัฒนา / การทำงานกับชุมชน

1. ทีมวิจัยโครงการสร้างยุทธศาสตร์การจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนบ้านนาบอนหมู่ที่ 2 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง
2. ทีมวิจัยโครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสารเพื่อการพึ่งตนเองบ้านนาบอน ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

9. ชื่อ-สกุล : นางสาวสุณิษา สุรินทร์ **อายุ** 43 ปี
หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน 3 5204 00063735
เกิดวันที่ : 8 กรกฎาคม 2509 **หมู่โลหิต** โอ
ที่อยู่ปัจจุบัน : 39 หมู่ 2 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง
รหัสไปรษณีย์: 52210
สถานที่ติดต่อ : 39 หมู่ 2 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง
รหัสไปรษณีย์: 52210
E-mail address : -
เบอร์โทรศัพท์ติดต่อ : 082-0214084
บทบาทในชุมชน : 1. อสม.
2. หมอдинอาสาประจำหมู่บ้าน
3. เற்றுญญิกกลุ่มขะออมทรัพย์ไร่ไคเคิลบ้านนาบอน
ประวัติการศึกษา : ประถมศึกษาปีที่ 6
ประสบการณ์ด้านงานวิจัย / งานพัฒนา / การทำงานกับชุมชน
1. ทีมวิจัยโครงการสร้างยุทธศาสตร์การจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วม ของประชาชนบ้านนาบอนหมู่ที่ 2 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง
2. ทีมวิจัยโครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสาร เพื่อการพึ่งตนเองบ้านนาบอน ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง